खनियाबास

राजस्व सुधार कार्ययोजना

(Revenue Improvement Action Plan)

मस्यौदा प्रतिवेदन

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

दार्खा, धादिङ्ग, प्रदेश नं. ३

फागुन २०७५

दस्तावेज/प्रतिवेदन

दस्तावेज :	*शिवपुरी गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना*
तयार गर्ने :	*सपोर्ट फर डेभलपमेन्ट ईनिसियटिभ्स कन्सल्टेन्सि प्रा.लि. काठमाडौं*
सहयोग :	*पूर्णिमा : भूकम्प पश्चात्को पुर्नलभिमा वेलायती सहयोग नियोगको सहयोग*
मिति :	*फागुन, २०७५*

कृतज्ञता ज्ञापन

खनियाबास गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यलाई सफल बनाउन सहयोग पुऱ्याउनु हुने गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री रण वहादुर तामाङ्ग, उपाध्यक्ष श्री योमाया तामाङ्ग, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री दिपेश विडारी तथा गाउँ कार्यपालिका सदस्यहरू, कर्मचारीहरू, उद्योग वाणिज्य संघ तथा करदाता प्रतिनिधि लगायत सबैमा परामर्शदाताको तर्फबाट हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछौं । त्यसैगरी, यस कार्यमा रचनात्मक सुझाव तथा सहयोग प्रदान गर्नु सरोकार पक्ष सबैमा हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछौं ।

एस.डि.आई.सि. परिवार

विषय सूची

परिच्छेद एक : परिचय **१**
१.१ प्रतिवेदनको बारेमा १
१.२ राजस्व सुधार योजनाको आवश्यकता १
१.३ कार्यक्रमको उद्देश्य २
१.४ अध्ययन तथा कार्य संचालन विधि तथा प्रक्रिया २
१.४.१ सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा अध्ययन २
१.४.२ तथ्याङ्क/सूचना संकलन फारम तथा सूची विकास २
१.४.४ तथ्याङ्क तथा विवरण संकलन ७
१.४.५ तथ्याङ्क विश्लेषण तथा मस्यौदा कार्ययोजना तयारी ७
१.४.६ कार्ययोजना मस्यौदा प्रतिवेदन सम्बन्धित पक्ष समक्ष पेश ७
१.४.७ प्रतिवेदनको अन्तिम रुप ७
१.५. अध्ययनको सीमा ७

परिच्छेद दुई : गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय **९**
२.१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय ९
२.२ गाउँपालिकाको संगठन संरचना तथा मानवीय संसाधन ११
२.३ गाउँपालिकाको भौतिक सम्पत्ति १२

परिच्छेद तीनः स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय संभाव्यता **१३**
३.१ स्थानीय तहको राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था १३
३.२. आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था १६
३.३ आन्तरिक स्रोत तर्फका राजस्व संकलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण १८
३.३.१ कर राजस्व १८
३.३.२ गैरकर राजस्व २२

परिच्छेद चारः गाउँपालिकाको राजस्व परिचालनको अवस्था र संस्थागत क्षमता **३०**
४.१ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति ३०
४.२ विगतको आय परिचालनको अवस्था ३१
४.३ आय संकलनको संस्थागत व्यवस्था तथा क्षमता ३१
४.४ राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरू ३२

परिच्छेद पाँचः राजस्व सुधार कार्ययोजना **३५**
५.१ गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना ३५

परिच्छेद छ : गाउँपालिकाको आय प्रक्षेपण **४१**
६.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण ४१
६.२ गाउँपालिकाको आगामी ३ आर्थिक वर्षको आन्तरिक आयको प्रक्षेपण ४३
६.३ राजस्व सुधार सम्बन्धी निष्कर्ष तथा सुझावहरु ४७

अनुसूचीहरू **४९**
अनुसूची १ : सन्दर्भ सामग्रीहरू ५०
अनुसूची २ : तथ्यांक/सूचना संकलनका लागि प्रयोग गरिएको फारम तथा सुची ५१
अनुसूची ३ : अभिमुखीकरण तथा कार्ययोजना तर्जुमा कार्यशालाको तालिका तथा उपस्थिति विवरण ६०

तालिका सूची

तालिका १: तथ्यांक सुचना संकलन कार्यदल ६
तालिका २: गाउपालिकामा कार्यरत कर्मचारीह□को विवरण ११
तालिका ३: गाउपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था १६
तालिका ५: घरजग्गा बहाल करको सम्भाव्यता विश्लेषण विवरण १९
तालिका ६: नक्शापास दस्तुर संभावना विवरण २५
तालिका ७: शिफारिश तथा प्रमाणीत दस्तुर संभावना विश्लेषण विवरण २६
तालिका ८: पर्यटन शुल्कको सम्भाव्यता विवरण २७
तालिका ९: खानेपानी महशुलको सम्भाव्यता विवरण २७
तालिका १०: विद्युत महशुल सम्भाव्यता विवरण २८
तालिका ११: राजस्व परामर्श समिति ३०
तालिका १२: गाउपालिकाको ३ वर्षको राजस्वको स्थिति ३१
तालिका १३: राजस्व सुधार कार्ययोजना ३५
तालिका १४: राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा आय प्रक्षेपणका आधारह□ ४१
तालिका १५: गाउपालिकाको चालू आ.ब.को अनुमान तथा आगामी ३ बर्षको आय प्रक्षेपण ४३
तालिका १६: गाउपालिकाको प्रक्षेपित आय संरचना ४७

परिच्छेद एक : परिचय

१.१ प्रतिवेदनको बारेमा

राजस्व सुधार कार्ययोजना (Revenue Improvement Action Plan) तर्जुमा सम्बन्धी यस प्रतिवेदन नेपालको प्रदेश नम्बर ३ अन्तर्गत धादिङ्ग जिल्लाको खनियाबास गाउँपालिकाले पूर्णिमा : भूकम्प पश्चात्को पुर्नर्लाभमा वेलायती सहयोग नियोगको सहयोग कार्यक्रमको आर्थिक सहयोग तथा एस.डी.आई.सी.को प्राविधिक सहयोगमा तयार गरेको हो । यस प्रतिवेदनमा संवैधानिक व्यवस्था तथा विद्यमान कानूनी तथा नीतिगत आधारमा खनियाबास गाउँपालिकाको राजस्व परिचालनको वर्तमान स्थिति अध्ययन तथा विश्लेषण गरी राजस्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरूको पहिचान तथा सो को आधारमा आगामी ३ आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ । यस राजस्व सुधार कार्ययोजनाले गाउँपालिकाको राजस्व अधिबृद्धि सम्बन्धी कार्यलाई मार्गदर्शन गर्ने तथा राजस्व परिचालन कार्यको अनुगमनका लागि आधार प्रदान गर्नेछ । यस प्रतिवेदनमा समावेश राजस्व प्रक्षेपणले गाउँपालिकाको आगामी बर्षहरूको आय बजेट तयार गर्न आधार उपलब्ध गराउने छ । यस प्रतिवेदनमा देहायको विषयवस्तुलाई समेटिएको छ :

१. राजस्व सुधार कार्ययोजनाको आवश्यकता तथा तयारी विधि
२. गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय
३. स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय संभाव्यता
४. राजस्व संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलनको अवस्था
५. राजस्व सुधार कार्ययोजना
६. आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपण
७. निष्कर्ष तथा सुझाव

गाउँपालिकाको राजस्व अभिबृद्धीका लागि खनियाबास गाउँपालिकाले राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको आवश्यकता महसुस गरी गाउँ कार्यपालिकाको वैठकको निर्णय बमोजिम बेलायती सहयोग नियोगको आर्थिक सहयोगमा सञ्चालित पुर्णीमा कार्यक्रमको आर्थिक सहयोग र सपोर्ट फर डेभलपमेण्ट ईनिसियटिभ्स कन्सल्टेन्सी प्रा.लि. (SDIC), काठमाडौंको प्राविधिक सहयोगमा सम्पन्न गरिएको थियो । आय संभाव्यता अध्ययन तथा कार्ययोजना तर्जुमा प्रक्रियामा गाउँपालिकाले राजस्व सम्बन्धी स्थलगत सूचना संकलन तथा कार्यशाला गोष्ठीहरूको आयोजना गरेको थियो ।

१.२ राजस्व सुधार योजनाको आवश्यकता

नेपालको मूल संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहको हुने तथा राज्यशक्तिको प्रयोग तीनै तहले संविधान र कानून बमोजिम गर्ने व्यवस्था संविधानले गरेको छ । संघ, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारलाई आ-आफ्नो क्षेत्रको विकास कार्यलाई व्यवस्थित गरी जनचाहना अनुरुप सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन लगानी आवश्यक पर्दछ । यसका लागि स्थानीय सरकारलाई संघ र प्रदेशबाट उपलब्ध हुने विभिन्न अनुदान तथा राजस्व वाँडफाँड बाहेक स्थानीय राजश्व अधिकार अन्तर्गत विभिन्न कर तथा सेवा शुल्क, दस्तुर तथा दण्ड जरिवाना जस्ता गैर कर लगाउने अधिकार उपलब्ध रहेको छ । साथै स्थानीय सरकारले अन्य स्वदेशी संघ/संस्थाबाट अनुदान रकम प्राप्त गर्न सक्ने र नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति लिएर वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन सक्ने तथा नेपाल सरकारको सहमति लिई वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सीमाभित्र रही आन्तरिक ऋण लिन सक्ने समेत कानूनी व्यवस्था रहेको छ ।

संवैधानिक अधिकार अनुसार स्थानीय सरकारलाई आन्तरिक आय परिचालनको उल्लेख्य अधिकार उपलब्ध रहेको भएता पनि सो अधिकारहरु कानून सम्मत, व्यवस्थित तथा न्यायोचित तरिकाले स्थानीय सरकारहरुले पूर्णरुपमा परिचालन गर्न सकिरहेका छैनन् । जसको मुख्य कारणहरुमा संघीय शासन व्यवस्था अनुसारको स्थानीय तहको संरचना नयाँ भएकोले त्यसका लागि आवश्यक कानून, नीति तथा कार्यविधि, संगठनात्मक व्यवस्था, आधार

तथ्याङ्कको उपलब्धता र आयको सम्भाव्यता अध्ययन, अनुगमन तथा नियन्त्रण प्रणालीको स्थापना र अभ्यासको कमी आदि रहेका छन् ।

राजस्व अभिबृद्धी तथा परिचालन प्रक्रियामा सुधार ल्याउन खनियाबास गाउँपालिकाको नेतृत्वमा सहभागितामूलक पद्दति अवलम्बन गरी यस राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ । यसबाट गाउँपालिकाका निर्वाचित पदाधिकारी, कर्मचारी तथा अन्य सरोकारपक्षलाई राजस्व परिचालनको क्षेत्रमा अभिमुखीकरण, आन्तरिक आय परिचालनको संभावना विश्लेषण तथा राजस्व परिचालनमा रहेका समस्या तथा अवसरहरूको पहिचान गरी कार्ययोजना तयारी तथा राजस्व बजेट प्रक्षेपणलाई मार्गदर्शन गर्ने आधार प्रतिवेदन तयार हुनेछ ।

१.३ कार्यक्रमको उद्देश्य

गाउँपालिकाको आन्तरिक आयको विद्यमान अवस्था, संभावना तथा परिचालनमा देखिएका समस्याहरू न्यूनीकरण गर्न कार्ययोजना तर्जुमा तथा सो को आधारमा आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपणमा गर्नु यस कार्यको प्रमुख उद्देश्य हो । यस कार्यका सहायक उद्देश्यहरू देहायअनुसार रहेका छन् :

- गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार तथा सुधार योजना सम्बन्धमा अध्यक्ष तथा उपाध्यक्ष, वडा अध्यक्षहरू समेत कार्यपालिकाका पदाधिकारी, राजस्व परामर्श समितिका सदस्य, शाखा प्रमुखहरू, राजस्वसँग सम्बन्धित कर्मचारीहरू र अन्य सरोकारवालाहरूलाई अभिमुखीकरण गर्ने ।
- शिर्षकगत रुपमा कर तथा गैरकर राजस्व परिचलानका आधार तथा विगत दु बर्षको आन्तरिक आयको अवस्थाको विश्लेषण गर्ने ।
- आन्तरिक आय वृद्धिको लागि आयका प्रमुख स्रोतहरूको सम्भावना र यथार्थ असुलीमा भएको फरकको अवस्था पहिचान तथा विश्लेषण गर्ने ।
- राजस्व प्रशासनसँग सम्बन्धित संस्थागत व्यवस्था, अभिलेख, विलिङ्ग तथा आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको विश्लेषण गर्ने ।
- गाउँपालिकाको आन्तरिक आय वृद्धिका संभावनाहरू पहिचान गरी आय सुधार कार्ययोजना र प्रक्षेपण सहितको आन्तरिक आय सुदृढिकरण कार्ययोजना तयार गर्ने ।
- गाउँपालिकाको आन्तरिक आयका नयाँ सम्भावनाहरूको पहिचान गर्दै गाउँपालिकाले अपनाउनु पर्ने आय सुधार रणनीति सहितको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्ने ।

१.४ अध्ययन तथा कार्य संचालन विधि तथा प्रक्रिया

राजस्व प्रक्षेपणसहित गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी उल्लेखित कार्य संचालनका लागि स्थानीय तहको राजस्वसँग सम्बन्धित विभिन्न सन्दर्भ सामाग्रीहरूको अध्ययन, तथ्याङ्क तथा सूचना संकलनका लागि आवश्यक फारमहरूको विकास, तथ्याङ्क संकलन तथा विश्लेषण, कार्यशाला गोष्ठी, सहभागितामूलक छलफल तथा प्रस्तुतीकरण जस्ता विधिहरू प्रयोग गरिएको थियो । अध्ययनका क्रममा अवलम्बन गरिएका विधिहरूलाई देहायअनुसार व्याख्या गरिएको छ ।

१.४.१ सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा अध्ययन

अध्ययन कार्यको प्रथम चरणमा परामर्शदाता टोलीबाट विभिन्न स्रोतहरूबाट सन्दर्भ सामाग्रीहरू संकलन तथा पुनरावलोकन गरिएको थियो । यस कार्यको दौरान अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएका दस्तावेज तथा सामाग्रीहरू **अनुसूची १** मा दिईएको छ ।

१.४.२ तथ्याङ्क/सूचना संकलन फारम तथा सूची विकास

सन्दर्भ सामाग्रीको अध्ययन तथा विश्लेषण पश्चात् परामर्शदाता टोलीबाट राजस्व सुधार कार्ययोजना सम्बन्धी तथ्याङ्क तथा सूचना संकलनका लागि आवश्यक फारामहरूको विकास गरिएको थियो । गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्यमा तथ्याङ्क संकलनको लागि प्रयोग गरिएको फारम **अनुसूची २** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

१.४.३ प्रारम्भिक बैठक तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रम

राजस्व संभाव्यता अध्ययन तथा सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यका लागि एसडिआइसीको प्राविधिक टोली २०७५ माघ १५ गते गाउँपालिकामा उपस्थित भई गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र सम्बन्धित कर्मचारी तथा सरोकारवालासँग परामर्श गरिएको थियो । सो परामर्शमा स्थानीय राजस्व संभाव्यता अध्ययन तथा राजस्व सुधार योजना तर्जुमा कार्यक्रम संचालनको ढाँचा, अध्ययन तथा योजना तर्जुमा विधि तथा प्रक्रिया, अपेक्षित उपलब्धी र सूचना विवरण आदी बारे छलफल गरिएको थियो । गाउँपालिकाको राजस्व परिचालन सम्वन्धमा गाउँ कार्यपालिकाका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरु, राजस्व परामर्श समितिका सदस्यहरु तथा अन्य सरोकारपक्षहरूलाई अभिमुखीकरण गर्न तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्न २०७५ माघ १७ गते अभिमुखीकरण तथा कार्ययोजना तर्जुमा कार्यशाला आयोजना गरिएको थियो । गाउँपालिकाका उपप्रमुख तथा राजस्व परामर्श समितिका संयोजक श्री योमाया तामाङ्गले अध्यक्षता गर्नु भएको कार्यक्रमको उद्घाटन गाउँपालिकाका अध्यक्ष तथा कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि श्री रणवहादुर तामाङ्गले गर्नु भएको थियो भने कार्यक्रमको संचालन पुर्णीमा कार्यक्रमका योजना सल्लाहकार श्री शेखर कार्कीले गर्नु भएको थियो ।

कार्यशालाको उद्घाटन कार्यक्रममा गाउँपालिकाका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री दिपेश विडारीले, गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष तथा कार्यपालिकाका पदाधिकारी, कर्मचारी र परामर्शदाता विज्ञ टोलीलाई स्वागत मन्तव्य प्रस्तुत गर्दै कार्यक्रमको आवश्यकता र उद्देश्य माथि प्रकाश पार्नु भएको थियो । कार्यक्रमको व्यानर पढेर उद्घाटन गर्दै गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री रणवहादुर तामाङ्गले गाउँपालिकालाई सक्षम र आत्मनिर्भर बनाई विकास कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन तथा जनअपेक्षा पुरा गर्न गाउँपालिकाको आन्तरिक आय अभिबृद्धी तथा राजस्व परिचालनमा विशेष ध्यान दिनु पर्ने र यसका लागि राजस्व परिचालन तथा सुधार कार्ययोजना तर्जुमा आवश्यक रहेको जानकारी दिँदै कार्यक्रम संचालनको लागि सहयोग प्रदान गर्ने पूर्णीमा कार्यक्रम र परामर्शदता टोलीलाई धन्यबाद ज्ञापन गर्नु भएको थियो । उद्घाटन कार्यक्रमको अन्त्यमा, गाउँपालिकाका उपप्रमुख तथा कार्याशालाको अध्यक्षता गर्नु हुने श्री योमाया तामाङ्गले यस कार्यक्रमले गाउँपालिकाको राजस्व परिचालन सम्बन्धमा संभाव्य उपायहरूको पहिचान हुने र स्थानीय राजस्व परिचालनका सम्बन्धमा भएका अस्पष्टतामा स्पष्टता आउने तथा राजस्व अभिबृद्धीका लागि गर्नु पर्ने ठोस कार्यहरु तर्जुमा हुने विश्वास व्यक्त गर्नु भएको थियो । अन्त्यमा वहाँले कार्यक्रममा सक्रितापूर्वक भाग लिन सहभागीहरूलाई अनुरोध गर्दै कार्यक्रमले गाउँपालिकाको समग्र राजस्व सुधारमा योगदान दिने विश्वास ब्यक्त गर्नुभएको थियो ।

कार्यक्रमको उद्घाटन पश्चात् राजस्व परिचालन सम्बन्धी अभिमुखिकरण कार्यक्रमको परामर्शदाता टोलीका श्री प्रेम दवाडी तथा बसन्त भट्टराईले सहजीकरण गर्नु भएको थियो । उक्त सत्रमा स्थानीय तहको राजस्व अधिकारका सैद्धान्तिक कानुनी तथा प्रशासनिक पक्ष बारे प्रस्तुती र सो उपर छलफल भएको थियो । प्रस्तुतीको क्रमा गाउँपालिकाका आन्तरिक आयका मुख्य स्रोतहरू, तिनको संभाव्यता तथा हालको परिचालनको अवस्थावारे छलफल

भई सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूमा समेत छलफल भएको थियो । अन्त्यमा, राजस्व सुधार कार्ययोजनाको प्रतिवेदन तयारीका लागि आवश्यक पर्ने सूचना, सो को संकलन तथा विश्लेषणको औजार तथा विधिका बारेमा प्रस्तुती तथा छलफल गरिएको थियो ।

कार्यक्रमको दोश्रो सत्र गाउँपालिकाको राजस्व सुधार सम्बन्धी रणनीति तथा कार्यहरु तर्जुमामा केन्द्रित भएको थियो र सो को लागि एसडिआईसीका विषयविज्ञ सहजकर्ताहरूद्वारा सहभागीहरूबाट खनियाबास गाउँपालिकाको राजस्व सुधार गर्न के गर्नुपर्ला भनी सुझाव माग गरिएको थियो । वृहत सत्रमा सहभागीहरूबाट प्राप्त सुझाव देहाएअनुसार वक्समा प्रस्तुत गरिएको छ :

खनियाबास गाउँपालिकाको राजस्व सुधारको लागि प्राप्त सुझावहरु

- *स्थानीय तहको राजस्व अधिकार, राजस्व परिचालनका क्षेत्र (कर तथा गैर कर) तथा गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनका विषयमा वडास्तरमा वडा समितिका पदाधिकारी, वडा कार्यालयका कर्मचारी तथा करदाताको सहभागितामा अन्तरक्रिया गर्ने,*
- *गाउँपालिका भित्र व्यापार तथा व्यवसाय संचालन गर्ने व्यापार व्यवसायीसँग परामर्श गरी गाउँपालिकामा दर्ता तथा नविकरणको लागि अनुरोध गर्ने,*
- *स्थानीय तहको राजस्व अधिकार (कर तथा गैर कर) का विषय क्षेत्र समावेश गरी गाउँपालिकाको राजस्व व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने,*
- *गाउँपालिकाको राजस्व परिचालनको लागि आवश्यक आधारभूत तथ्याङ्क आधार तयार गर्ने, कराधार तथा दायरा पहिचान गर्ने, राजस्व परिचालनका संभाव्य क्षेत्रहरुको संभाव्यता अध्ययन तथा विश्लेषण गर्ने,*
- *राजस्व संकलनको प्रक्रिया निर्धारण, अनुगमन, नियन्त्रण तथा अभिलेख प्रणालीको व्यवस्था गर्ने,*
- *गाउँ कार्यपालिका कार्यालय तथा वडा कार्यालयमा शिर्षकगत रुपमा राजस्व संकलनको अभिलेख राख्ने, संकलित रकमको वैंक दाखिला सहित तथा संकलन रकमको विवरण नियमित पेश गर्ने,*
- *कर प्रशासनमा सूचना प्रविधि तथा सफ्टवयर प्रणाली स्थापना र संचालन गर्ने,*
- *करको दायरा बृद्धि गरी सबै करदातालाई करको दायरामा ल्याई कर, शुल्क र दस्तुर संकलनको व्यवस्था गर्ने,*
- *न्यून करको दर, व्यवस्थित र सरल संकलन प्रक्रिया र कर उत्प्रेरणा लगायत सहुलियतको व्यवस्था गर्ने,*
- *कर, सेवा शुल्क र दस्तुरको दर निर्धारण गर्नु अघि सम्बन्धित क्षेत्रका करदातासँग राय परामर्श तथा अन्तरक्रिया गर्ने*

गाउँपालिकाको राजस्व परिचालनका संभाव्य क्षेत्र पहिचान, संभाव्यता विश्लेषण गरी उपलब्ध सूचना, राजस्व प्रशासन र प्राविधिक पक्षहरुका आधारमा राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्न वृहत समूहमा सहभागितामूलक छलफल गरी कार्ययोजना मस्यौदा तयार गरिएको थियो । देहायअनुसारका विषय क्षेत्रमा वर्गीकरण गरी कार्ययोजनाको मस्यौदा तयार गरिएको थियो :

विषय क्षेत्र १ : राजस्वका शिर्षकगत दर, दायरा तथा प्रक्षेपण

विषय क्षेत्र २ : कर राजस्व सुधार योजना

विषय क्षेत्र ३ : गैरकर राजस्व सुधार योजना (नयाँ क्षेत्र समेत)

विषय क्षेत्र ४ : राजस्व प्रशासन (आयको लगत अभिलेख तथा संकलन, संगठन र समन्वय)

वृहत समूह छलफल गरी निष्कर्षमा पुग्न हरेक विषय क्षेत्रमा सहजकर्ताहरूबाट आवश्यक सहजीकरण गरिएको थियो । छलफलको अन्त्यमा छुट भएका विषयमा पदाधिकारी तथा कर्मचारीबाट थप सुझाव संकलन गरिएको थियो । सहभागितामूलक छलफलका कार्यका लागि कार्ड, चार्ट र प्रोजेक्टरको समेत उपयोग गरिएको थियो ।

विषय १: राजस्व दायरा र दर निर्धारण

उपाध्यक्ष तथा राजस्व परामर्श समिति संयोजक, योमाया तामाङ्ग, राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यशालामा राजस्व सुधारको कार्य प्रस्तुत गर्दै

विषय ४: राजस्व प्रशासन सुधार योजना

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री दिपेश विडारी कार्याशालमा राजस्व प्रशाद सम्बन्धी कार्ययोजना प्रस्तुत गर्दै

राजस्व सुधार सम्बन्धी रणनीति तथा कार्य योजना तर्जुमा सम्बन्धी सहभागितामूलक छलफल पश्चात् गाउँपलिकाको राजस्व सुधार कार्य योजना तर्जुमा तथा आगामी तीन आ.व.का राजस्व प्रक्षेपणका लागि आवश्यक तथ्याङ्क तथा सूचना संकलनका लागि देहायबमोजिमको कार्यदल गठन गरियो :

तालिका १: तथ्यांक सुचना संकलन कार्यदल

क.सं.	नाम, पद	जिम्मेवारी
१	श्री योमाया तामाङ्ग, उपप्रमुख तथा संयोजक राजस्व परामर्श समिति	संयोजक
२	दुर्गा वहादुर शाही, सुब्बा	सदस्य
३	श्री राजेश राउत, लेखापाल	सदस्य

परामर्शदाताको प्रत्यक्ष सहयोग र समन्वयमा आवश्यक सूचना तथा तथ्याङ्क संकलन गर्ने यस कार्यदलको प्रमुख जिम्मेवारी रहेको थियो ।

कार्यशालाको अन्त्यमा, गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री रणवहादुर तामाङ्गले राजस्व क्षमता अभिबृद्धी गरी आर्थिक रुपमा आत्मनिर्भरता तर्फ गाउँपालिका उन्मुख गराउन यो कार्यक्रम अन्त्यन्त सान्दर्भिक र लाभदायी भएको जानकारी गराउँदै देहायको विषयमा प्रष्ट्याउनु भएको थियो :

- *गाउँपालिकाको आन्तरिक आयका क्षेत्र, संभाव्यता विश्लेषण, राजस्व सुधार सम्बन्धी रणनीति तथा कार्य पहिचान गरी राजस्व अभिबृद्धी गर्न यस प्रकारको कार्यक्रमबाट ठूलो सहयोग पुग्ने*
- *गाउँपालिकाको दीगो आर्थिक, सामाजिक र पूर्वाधार विकामा लगानीका लागि गाउँपालिकालाई सक्षम र आत्मनिर्भर बनाउन यस प्रकारको अध्ययन तथा कार्ययोजना आवश्यक रहेको*
- *गाउँपालिकाको अनुरोध र निर्णय अनुसार गाउँपालिकाको राजस्व अभिबृद्धीको संभाव्यता, सुधार रणनीति तथा कार्य तर्जुमा र प्रक्षेपण सम्बन्धी कार्यमा पूर्णीमाबाट सहयोग उपलब्ध रहेको*
- *गाउँपालिकामा उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय सृजना तथा विकास गरी सामर्थ्यमा आधारित राजस्व परिचालन गरी आर्थिक तथा सामाजिक क्षेत्रमा लगानी बृद्धी गर्न यस अध्ययन तथा कार्ययोजनाबाट सहयोग पुग्ने*
- *स्थानीय संभाव्यता अनुसार राजस्व प्रक्षेपणलाई यथार्थ परक बनाउने र असुली तथा राजस्व प्रशासनलाई पारदर्शी र व्ययस्थित बनाउन यस प्रकारको अध्ययन तथा छलफल आवश्यक देखिएको*
- *अध्ययन तथा विश्लेषणमा सम्पत्ती कर, व्यवसाय कर, पर्यटन क्षेत्र प्रवेश शुल्क, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा विक्री तथ निकासी शुल्क, जडिबुटी कर र अन्य सेवा शुल्क परिचालनलाई विशेष ध्यान पुऱ्याउन आवश्यक रहेको*
- *करदाता शिक्षा अभियान, कर उत्प्रेरणा, करदातामैत्री प्रशासनको व्यवस्था र संकलित आयको उच्चतम उपयोग हुने कुरामा विश्वास दिलाई कर तिर्न उत्प्रेरित गर्ने*
- *करको दर तथा संकलन प्रक्रिया निर्धारण गर्नु अघी करदाता र सम्पूर्ण सरकोरवालाहरू प्रशस्त अन्तरक्रिया गरी साथ लिएर अगाडि बढ्ने*
- *राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनले गाउँपालिकाको आय परिचालनमा सहयोग गर्ने ।*

अन्त्यमा, गोष्ठीको अध्यक्षता गरिहनु भएकी उपाध्यक्षले कार्यक्रमको निष्कर्ष प्रस्तुत गर्दै उपस्थित सम्पुर्णलाई धन्यवाद दिंदै कार्यक्रम समापन गर्नु भएको थियो । स्थानीय तहको राजस्व सम्बन्धी अभिमुखीकरण तथा योजना तर्जुमा कार्यशालाको कार्यक्रम तालिका र उपस्थिति विवरण यस प्रतिवेदनको **अनुसूची ३** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

१.४.४ तथ्याङ्क तथा विवरण संकलन

अध्ययन तथा परामर्शका लागि विषय विज्ञहरुद्धारा गाउँपालिकाका पदाधिकारी, कर्मचारी, विभिन्न शाखाहरू, सरोकारवालापक्षहरू, स्थलगत भ्रमण तथा अवलोकनबाट आवश्यक सूचनाहरू संकलन गरिएको थियो । यसका अलावा तथ्याङ्क संकलनका लागि गठित कार्यदलले आवश्यक तथ्याङ्क संकलन गरी प्राविधिक टोलीलाई उपलब्ध गराएको थियो । संभावयता अध्ययनको लागि देहायअनुसारको क्षेत्रगत तथ्यांक एवं सूचनाहरू संकलन गरिएको थियो :

- राजस्व प्रशासन तथा सूचना व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरण
- गत आ.व. तथा चालु आर्थिक वर्षको यथार्थ आय विवरण
- चालु आर्थिक वर्षको आर्थिक ऐन तथा आय बजेट
- आन्तरिक आय संकलनको अवस्था, परिचालनका क्षेत्र, दायरा र दर सम्बन्धी विवरण
- आन्तरिक आयका संभावित नयाँ क्षेत्रहरू सम्बन्धी तथ्याङ्क तथा विवरण

१.४.५ तथ्याङ्क विश्लेषण तथा मस्यौदा कार्ययोजना तयारी

योजना तर्जुमा कार्यशालाको छलफल, अध्ययन विश्लेषणबाट प्राप्त तथ्याङ्कलाई विभिन्न तथ्याङ्कीय औजारहरू तथा विधिहरूको प्रयोग गरी विश्लेषण गरिएको थियो । यसरी विभिन्न विधिहरूबाट विश्लेषण पश्चात प्राप्त निष्कर्ष तथा जानकारीलाई तालिका, ग्राफ र चार्टमा प्रस्तुत गरी राजस्व सुधार कार्ययोजनाको प्रारम्भिक मस्यौदा तयार गरिएको छ ।

१.४.६ कार्ययोजना मस्यौदा प्रतिवेदन सम्बन्धित पक्ष समक्ष पेश

मस्यौदा प्रतिवेदन कार्यक्रमका मुख्य सरोकारवाला पक्षहरू गाउँपालिका लगायत सहयोगी निकाय सपक्ष आवश्यक सुझाव तथा सल्लाहका लागि पेश गरिएको छ । यस प्रारम्भिक प्रतिवेदनमाथि गाउँपालिका तथा सरोकारवाला पक्षको राय सुझाव प्राप्त भएपछि गाउँपालकाको आयोजनामा अन्तिम कार्यशाला गोष्ठी आयोजना प्रतिवेदन प्रस्तुत तथा अध्यययन विश्लेणको निष्कर्ष, कार्ययोजनकाको मस्यौदा उपर छलफल गरिनेछ ।

१.४.७ प्रतिवेदनको अन्तिम रुप

गाउँपालिका तथा सरोकारवालापक्षले राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा अध्ययन गरी सुझाव तथा सल्लाह प्रदान गुर्नभएको थियो । साथै अध्ययन प्रतिवेदनको मस्यौदा प्रस्तुती तथा छलफल कार्यक्रमबाट पनि सुझाव तथा सल्लाहहरू प्राप्त भएको थियो । यसरी प्राप्त सार्न्दभिक सुझाव तथा सल्लाहहरूलाई प्रतिवेदनमा समावेश गरी यस राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिएको छ । अन्तिम कार्यशाला गोष्ठीमा प्राप्त हुने सल्लाह सुझाव तथा प्राविधिक टोलीको अनुभव तथा अध्ययनलाई समेत मध्यनजर गर्दै यस प्रतिवेदनलाई अन्तिम रुप प्रदान गरिनेछ ।

१.५. अध्ययनको सीमा

संघीय शासन व्यवस्थामा राज्यको मूल संरचनाको रुपमा रहेको गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजनाको क्षेत्र व्यापक रहेको भएता पनि राजस्व परिचालन सम्बन्धी स्थानीय परिवेश, आवश्यक तथ्याङ्क तथा सूचनाको सीमित उपलब्धता र गाउँपालिकामा सिमित जनशक्ति लगायत यस अध्ययनका सीमाहरू देहायअनुसार रहेका छन् :

- अध्ययन तथा विश्लेषण कार्य प्रमुख रुपमा कार्यालयको अभिलेख, दस्तावेज र प्रतिवेदन तथा द्वितीय स्रोतहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्क र सूचनालाई आधार लिइएको छ । यसका अतिरिक्त गाउँ कार्यपालिकाका पदाधिकारीहरु, कर्मचारीहरू तथा अन्य सरोकारवाला पक्षहरुसँग भएको छलफलबाट प्राप्त सूचनाहरू लाई पनि अध्ययन तथा विश्लेषमा समावेश गरिएको छ ।

- गाउँपालिकाको आन्तरिक आय तथा स्रोत परिचालन सम्बन्धी अध्ययनको लागि उपलब्ध गराइएको फाराम अनुसार प्राप्त तथ्याङ्कहरू कार्यपालिकाको कार्यलय तथा विभिन्न शाखा, उपशाखा र इकाईको अभिलेख तथा केही स्थलगत अध्ययनवाट संकलन गरिएको छ । तथ्याङ्क संकलनको लागि विस्तृत स्थलगत सर्भेक्षण कार्य गरिएको छैन ।
- संघीय तथा प्रदेश सरकारसँग राजस्वको बाँडफाँडको व्यवस्थाले पूर्णता नपाएकोले यस प्रतिवेदनमा समावेश गर्न सकिएको छैन । सो विषयमा स्पष्टता भए पश्चात् यस प्रतिवेदनलाई परिमार्जन गर्न आवश्यक देखिन्छ, जुन कार्य यस अध्ययनको कार्यक्षेत्रमा समावेश छैन ।
- गाउँपालिकाको जनसंख्या तथा आर्थिक गतिविधिमा हुने वृद्धि, सेवा प्रवाह र नागरिक संन्तुष्टिमा हुने वृद्धि, मूल्याङ्कन दर तथा राजस्वका दरको पुनरावलोकन आदि क्रियाकलापहरूले भविश्यको राजस्व संकलनमा असर गर्ने भएता पनि यी तथ्याङ्क उपलब्ध नभएकोले आय प्रक्षेपणमा आधार लिन सकिएको छैन ।

परिच्छेद दुई : गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाको आय परिचालनसँग राजस्व प्रशासन लागयत सम्बन्धित पक्षहरूलाई समावेश गरिएको छ । यसले गाउँपालिकाको भौगोलिक, प्रशासनिक, आर्थिक, सामाजिक, भौतिक तथा संस्थागत क्षमतालाई चित्रण गरिएको छ ।

खनियाबास गाउँपालिका धादिङका साविकका तिनवटा गाउँ विकास समितिहरु दार्खा, सत्यदेवी र झार्लाङ्ग मिलेर बनेको हो । धादिङ जिल्लाको उत्तरी क्षेत्रमा अवस्थीत यो गाउँपालिका आर्थिक सामाजिक तथा भौतिक पूर्वाधारको दृष्टिकोणबाट धेरै नै पछाडि परेको छ । भौगोलिक रुपमा दुर्गम तथा जटिल भूबनोट भएको यस गाउँपालिकामा व्यापार, व्यवसाय, उद्योगधन्दाको विकास हुन सकेको छैन । खास गरी तामाङ बाहुल्यता रहेका यो गाउँपालिका पुग्न जिल्ला सदरमुकाम धादिङबेंसी देखि गाउँपालिकाको केन्द्रसम्म पुग्ने गरी कच्ची सडकको निर्माण भइसकेको छ भने बर्षा समयमा यो सडक अधिकांस समय बन्द हुने गर्दछ ।

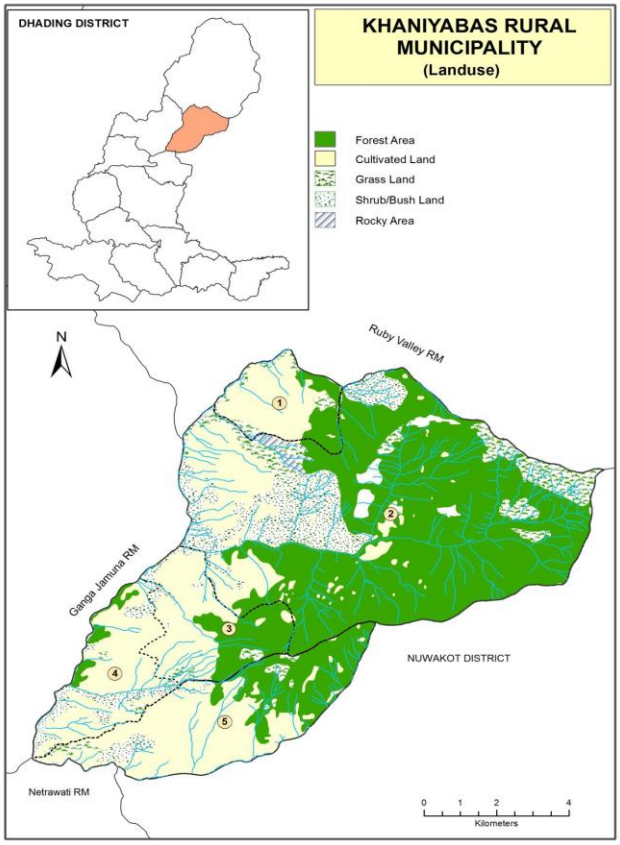

कूल भौगोलिक क्षेत्रफल १२०.८ वर्ग कि.मि. आगटेको यस गाउँपालिकाको जनसंख्या २०६८ सालको जनगणना अनुसार १२,७४९ रहेको थियो भने २०७५ साल जेष्ठ महिनामा गरीएको घरधुरी सर्भेक्षण अनुसार यसको जनसंख्या १३,९२२ (तेह्रहजार नौसय वाइस) पुगेको छ । जस मध्ये महिलाको जनसंख्या ६७५५ र पुरुषको जनसंख्या ७,१६७ देखिन्छ । कुल घरधुरी २९०२ रहेको यो गाउँपालिका १५२ घरधुरी मात्र गैर जनजाति रहेका छन् ।

२.१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

भौगोलिक अवस्थिति

संघीय गणतन्त्राक शासन व्यवस्था अन्तर्गत प्रदेश नम्बर ३ को धादिङ्ग जिल्लाको उत्तर पूर्वमा खनियाबास गाउँपालिका अवस्थित रहेको छ । यस गाउँपालिकाको पूर्वमा नुवाकोट जिल्ला, उत्तरमा रुवीभ्याली गाउँपालिका, पश्चिममा गंगाजमुना गाउँपलिका तथा दक्षिणमा नेत्रावती गाउँपालिका र नुवाकोट जिल्ला रहेका छन् । यस गाउँपालिकाको केन्द्र वडा नं. ४ को दार्खामा रहेको छ जुन धादिङ्ग जिल्लाको सदरमुकाम धादिङ्गवेशीबाट करिब ३६ कि.मि. दुरीमा रहेको छ । जिल्लाको कूल भूभागको ६.२७ प्रतिशत भूभाग ओगटेको यस गाउँपालिकाको क्षेत्रफल १२०.८ वर्ग कि.मि. रहेको छ । यस गाउँपालिकामा आँखुखोला, लिस्नेखोला, डुण्डुरे लगायतका खोलानालाहरु रहेका छन् । साविकको दार्खा गाविसमा धेरै उलेख्य रुपमा खनायोको रुख पाइने हुँदा गाउँको नाम खनायोबास भन्दाभन्दै खनियाबास रहन गयो र सोही ठाउँको नामबाट गाउँपालिकाको खनियाबास नामकरण गरिएको हो ।

गाउँपालिकाको गठन

संघीय संरचना बमोजिम नेपालको पुन:संरचना प्रक्रियामा प्रदेश नम्बर ३ अन्तर्गत धादिङ्ग जिल्लाका साविकका दार्खा, सत्यदेवी र झार्लाङ्ग गाविसहरु समायोजन गरी २०७३ साल फाल्गुणमा नेपाल सरकारद्धारा खनियाबास गाउँपालिकाको स्थापना भएको हो । प्रशासनिक रुपमा यस गाउँपालिका ५ वटा वडाहरु रहेका छन् ।

जनसांख्यिक स्थिति

मुख्यगरी तामाङ्गको बसोबास रहेको यस गाउँपालिकामा २०६८ सालको जनगणना अनुसार अनुसार १२,७४९ जनसंख्या रहेको थियो भने २०७५ साल जेष्ठ महिनामा गरीएको घरधुरी सर्भेक्षण अनुसार यसको जनसंख्या १३,९२२ (तेह्रहजार नौसय वाइस) पुगेको छ । जस मध्ये महिलाको जनसंख्या ६७५५ र पुरुषको जनसंख्या ७,१६७ देखिन्छ । कुल घरधुरी २९०२ रहेको यो गाउँपालिकाकम १५२ घरधुरी मात्र गैर जनजाति रहेका छन् ।

आर्थिक तथा सामाजिक अवस्था

यस गाउँपालिका कच्ची सडकले जिल्ला सदरमुकाम सम्म जोडिएको छ र वर्षायाममा सो सडक पनि अधिकांश समय बन्द हुने गर्दछ । जिल्ला सदरमुकाम धादिङ्गवेशी देखी गाउँपालिका केन्द्रसम्म वडा नं. ४ को केन्द्र सम्मको सडकको दुरी ३६ कि.मि. रहेको छ । गाउँपालिकाको ५ वटै वडाका केन्द्रहरुलाई कच्चि सडकले छोएको छ ।

यस गाउँपालिका क्षेत्रका मुख्य वजार केन्दहरूमा दार्खा डुन्डुरे, दार्खाचौकी, व्रिचेत, कुरम किमदाङ्ग र फेदी बजार रहेका छन् । यस गाउँपालिकाको बासिन्दालाई यी बजार केन्द्रहरूले केही दैनिक उपभोग्य मालासामान भइरहेको भए पनि आवश्यक सेवा र थोक मालसामानका लागि ३६ कि.मिको दुरीमा रहेको धादिङ्गवेशी पुग्नु पर्ने अवस्था रहेको छ । स्थानी बजारमा खास गरी दैनिक उपभोग्य मालसामान, कपडा र उपलब्ध रहेता बैक तथा वित्तिय संस्था, सेा तथा मालसामान व्यवसाय न्यून रहेको छ । गाउँपालिकामा नेपाल सरकारको निर्णय र निर्देशन अनुसार हाल एक वैक शाखा स्थापनाको क्रममा रहेको छ । आर्थिक सर्वेक्षण २०७५ अनुसार गाउँपालिका क्षेत्रमा करिब ४५१ को हाराहारीमा विभिन्न किसिमका व्यवसायहरू रहेका सोबाट करिव १३८१ जनाले रोजगारी पाएका छन् ।

अधिकांस जनसंख्या कृषि तथा पशुपालनमा आश्रित रहेतापनि उल्लेखनीय रुपमा परिवारका सदस्यहरुको पेशा बैदेशिक रोजगार तथा व्यवसाय रहेको पाइन्छ, फलस्वरुप परिवारको उल्लेखनीय आर्थिक स्रोतको रुपमा व्यवसाय तथा बैदेशिक रोजगारलाई लिइएको छ । जिल्लाको दुर्गम तथा पिछडिएको क्षेत्रको रुपमा लिइएता पनि यस गाउँपालिकामा गरिबीको दर अनुमान गरे भन्दा ज्यादै न्यून छ जस अनुसार २९०२ घरधुरी मध्ये अति गरिबमा ५८२ घरधुरी, गरीबमा ५९०, मध्यममा ५६९, सम्पन्नमा ५८५ र अति सम्पन्नमा ५७६ घरधुरी रहेका छन (घरधुरी सर्भेक्षण २०७५, जेष्ठ) ।

प्राकृतिक सम्पदा

यस गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल मध्ये करिव ४० प्रतिशत जमीन वन क्षेत्रले ओगटेको छ । यस गाउँपालिकाको सीमा भएर आँखु खोला बगेको छ । तसथै यस गाउँपलिका क्षेत्रमा उपलबध प्रमुख प्राकृतिक सम्पदाहरूमा वन पैदावार, खोला नाला रहेका छन् । निगालो र चिराइतो जस्ता जडिबुटीहरू र अन्य काष्ठ तथा गैरकाष्ठ उत्पादनहरू वनक्षेत्रवाट हुने मुख्य उत्पादन हुन् भने यस गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका खोलानालावाट उत्पादन हुने नदीजन्य पदार्थहरु पनि प्रमुख सम्पदाको रुपमा रहेको छ ।

धार्मिक, साँस्कृतिक एवंम् पर्यटकीय सम्पदा

आदबासी जनजातीको तामाङ्गको मूल बसोबास रहेको यस गाउँपालिकमा वौद्ध धर्मालम्बीको वाहुल्यता रहेको छ । यस गाउँपालिकामा बौद्ध तथा हिन्दु धर्ममा आधारित धार्मिक, साँस्कृतिक एवम् पर्यटकय सम्पदाहरु रहेका छन् । तामाङ्ग समुदायको सँस्कृति, चालचलन तथा रहनसहन समयानुकुल प्रस्तुत गर्ने गरेको पाइन्छ । सिङल्हा, तातोपानी, झार्लाङ्ग, ल्याक्चेकुण्ड, मोतीगुफा (गोमवोमजोङ्ग), ३०० वर्ष पुरानो गिलिञ्चोगुम्बा, ध्याङसाङ र सत्यदेवी स्थलहरू यहाँका प्रमुख पर्यटकिय आकर्षणका क्षेत्रहरू हुन् । यहाँको मुख्य चाडपर्वमा ल्होसार पर्दछ । ल्होसारको अलबा वैशाख पूर्णीमा, माघे सङ्क्रान्ति, र नयाँ वर्ष जस्ता विषेश दिन तथा पर्वहरू हुन् ।

२.२ गाउँपालिकाको संगठन संरचना तथा मानवीय संसाधन

संघीय शासन व्यवस्था अनुसार राज्यको पुनःसंरचना प्रक्रियाबाट नवगठित यस गाउँपालिकाको २०७४ बैशाख ३१ गते सम्पन्न स्थानीय तहको निर्वाचतबाट निर्वाचित गाउँ कार्यपालिका मार्फत गाउँपालिकाको कार्य संचालन हुदै आएको छ । यस गाउँपालिकाको लागि संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयबाट प्रस्तावित संगठन संरचना देहायअनुसार रहेको छ ।

उक्त संगठन संरचना अनुसार ५ वटा शाखाहरू, १ आन्तरिक लेखा परिक्षण ईकाई र ५ वटा वडा कार्यालय समेत १६ वटा इकाइहरुमा विभाजन गरिएको छ । गाउँपालिकामा प्रशासन, योजना तथा अनुगमन शाखा अन्तर्गत राजस्व उपशाखाको प्रस्ताव गरेको छ । तर हालसम्म गाउँ कार्यपालिकाले प्रस्तावित संरचना अनुसार सांगठनिक व्यवस्था गरिसकेको छैन । २०७५ बैशाख पौष सम्ममा गाउँ कार्यपालिका कार्यालयमा जम्मा २६ जना कर्मचारी कार्यरत रहेका छन् । जसको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २: गाउपालिकामा कार्यरत कर्मचारीह□को विवरण

क्र.सं.	नाम थर	पद	कार्यरत संख्या
१	दिपेश विडारी	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत	१
२	शिवहरी ढकाल	लेखापाल	१
३	संगीता के.सी.	विद्यालय निरीक्षक	१
४	युवराज रेग्मी	श्रोत व्यक्ति	१
५	पूर्णध्जय श्रेष्ठ	स्वास्थ्य संयोजक	१

क्र.सं.	नाम थर	पद	कार्यरत संख्या
६	आइत वहादुर तामाङ	स्वास्थ्य उपसंयोजक	१
७	नविन दुवाडी	सूचना प्रविधि अधिकृत	१
८	दुर्गा वहादुर शाही	नायब सुब्बा	१
९	सागर न्यौपाने	कृषि प्राविधिक	१
१०	झुपलाल गिरी	पशु सेवा प्राविधिक	१
११	राजेन्द्र प्रसाद पौडेल	पशु सेवा प्राविधिक	१
१२	ज्ञान वहादुर खड्का	असिस्टेण्ट इञ्जिनियर	१
१३	प्रवल तामाङ	सव इञ्जिनियर	१
१४	राकेश कुमार राउत	सहलेखापाल	१
१५	प्रेम वहादुर तामाङ	प्रशासन सहायक	१
१६	लिलामान तामाङ	प्रशासन सहायक	१
१७	छल वहादुर तामाङ	प्रशासन सहायक	१
१८	विना तामाङ	सामाजिक परिचालक	१
१९	हरियामा तामाङ	सामाजिक परिचालक	१
२०	लिला वहादुर तामाङ	कार्यालय सहयोगी	१
२१	तुलसी कुमारी वाइवा	कार्यालय सहयोगी	१
२२	सुनमाया तामाङ	कार्यालय सहयोगी	१
२३	सञ्जय तामाङ	कार्यालय सहयोगी	१
२४	हेभन तामाङ	कार्यालय सहयोगी	१
२५	एलबी तामाङ	कार्यालय सहयोगी	१
२६	भीमा तामाङ	कार्यालय सहयोगी	१
		जम्मा	**२६**

२०७५ पौषसम्ममा प्रस्तावित संरचना अनुसार गाउँपालिकाको राजस्व शाखामा छुट्टै कर्मचारी कार्यरत रहेका छैनन र राजस्व सम्बन्धी कार्य आर्थिक प्रशासन शाखा, प्रशासन शाखा र वडा सचिवलाई जिम्मेवारी दिई सम्पादन गरिदै आएको छ ।

२.३ गाउँपालिकाको भौतिक सम्पत्ति

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय वडा नं. ४ को दार्खा (चौकी) मा रहेको छ । वडा नं. ४ स्थित दार्खा चौकी रहेको स्थानमा ३ रोपनी जग्गामा वडा कार्यालय समेत हाल गाउँपालिकाको कार्यालय समेत संचालनमा रहेको छ । सोही कार्यालय भवनमा गाउँपालिकाका सम्पूर्ण शाखा, उपशाखा तथा इकाईहरू संचालनमा रहेका छन् । यसै गरी वडा नं. १ मा ३ रोपनी क्षेत्रफल जमीन रहेको र उक्त स्थानमा वडा कार्यालय संचालन रहेको छ भने वडा नं. ५ को सत्यदेवीमा ५ रोपनी जग्गा रहेको छ । गाउँपालिकासँग १ जिप, १ जेसिवि र १० वटा मोटरसाइकल रहेका छन् ।

गाउँपालिकाका ५ वटा वडाहरु मध्ये २ वटा वडा कार्यालयहरू आफ्नै भवनमै र वाँकी ३ वटा वडा कार्यालयहरू भाडामा संचालन रहेका छन् । गाउँ कार्यपालिका कार्यालयमा इन्टरनेट सुविधा सहित कम्प्युटर, प्रिन्टर र ईमेल सेवा उपलब्ध रहेको छ भने वडा कार्यालयमा कम्प्युटर र प्रिण्टरको सुविधा उपलब्ध रहेको छ ।

गाउँपालिकाको स्वामित्वमा ११ रोपनी जती जग्गा रहेको छ । उक्त जग्गामा गाउँ कार्यपालिका तथा वडा कार्यालय र स्वास्थ्य चौकीहरु संचालनमा रहेका छन् । यसको अलावा गाउँपालिका क्षेत्रमा अन्य सार्वजनिक जग्गाहरू रहेका छन् तर उक्त जग्गाको एकीन विवरण रहेको छनै । तसर्थ गाउँपालिकाले आफ्नो स्वामित्व तथा हकभोगमा रहेको जग्गा र भवन अन्य सार्वजनिक जग्गाको अभिलेख तयार गरी अद्यावधिक गर्न जरुरी देखिन्छ ।

परिच्छेद तीनः स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय संभाव्यता

यस परिच्छेदमा उपलब्ध कानुनी व्यवस्था अनुसार गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको संभाव्यतालाई शिर्षकगत रुपमा विश्लेषण गरिएको छ । यसबाट आन्तरिक आय परिचालनको अवस्था तथा सम्भावनाको विस्तृत विश्लेषण हुने र पहिचान गरिएक सवालहरुलाई राजस्व सुधार कार्ययोजनाले संवोधन गर्ने विश्वास लिइएको छ ।

३.१ स्थानीय तहको राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था

नेपालको संविधानले स्थानीय तहलाई निम्नानुसार राजस्व अधिकार प्रदान गरेको छ :

- सम्पत्ति कर
- मनोरञ्जन कर
- सवारी साधन कर
- घर जग्गा बहाल कर
- विज्ञापन कर
- व्यवसाय कर
- घर जग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर
- प्राकृतिक स्रोतको आय
- सेवा शुल्क दस्तुर
- दण्ड जरिवाना

संघीय कानुन (**स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४**) अनुसार स्थानीय तहलाई देहायअनुसार अधिकार राजस्व संकलन गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ :

(क) गाँउपालिका वा नगरपालिकाको एकल अधिकारः

कर

- सम्पत्ति करः घर र सो ले चर्चेको (प्लिन्थ एरिया) जग्गामा (आर्थिक ऐन २०७५ वाट संसोधित व्यवस्था)
- भूमि कर (मालपोत): सम्पत्ति कर लगाउने भनि तोकिएको घरजग्गा वाहेकको अन्य जग्गामा (आर्थिक विधयक २०७५ वाट संसोधित व्यवस्था)
- घर जग्गा बहाल करः वहालमा लगाउने घरघनीबाट वहाल रकममा
- व्यवसाय करः पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा
- सवारी करः टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा जस्ता साना सवारी साधनमा
- जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर : आफ्नो क्षेत्रभित्र ऊन, खोटो, जडीबुटी, बनकस (खर), कवाडी माल, जीवजन्तुको हाड, सीङ, प्वाँख, छालाको व्यावसायिक उपयोग गरे बापत

शुल्क

- बहाल बिटौरी शुल्क : आफुले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गा वा सो बनेका संरचनाको उपयोग बापत
- पार्किङ शुल्क : आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै सवारीलाई पार्किङ्ग सेवा उपलब्ध गराए बापत ।

सेवा शुल्क

- आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केवलकार, ट्रेकिङ्ग, कायकिङ्ग, बञ्जी जम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्वन्धी सेवा वा व्यवसायमा
- आफुले निर्माण, संचालन वा ब्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार वा उपलब्ध गराएको देहायको सेवामा सेवामा *(खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, फोहरमैला ब्यवस्थापन, सरसफाई, ढल निकास, सडक वत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, ब्यायामशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, वसपार्क, पुल आदि)*
- अचल सम्पत्ति वा अन्य कुनै विषयको मूल्याङ्कन सेवा शुल्क
- सिफारिस सम्बन्धी कुनै सेवा शुल्क

दस्तुर

- दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुरः
  - *एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा ब्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग*
  - *ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग*
- नक्सा पास दस्तुर (नक्शा पास नगरी निर्माण भएकालाई तेब्बर दस्तुर)
- पञ्जिकरण ब्यवस्थापन दस्तुर
- वडा मार्फत् गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर- दफा १२ (२ ङ) अनुसारको सिफारिश तथा प्रमाणित अन्य सिफारिश तथा कागजात प्रमाणित गरी दिए वापत
- जग्गा नाप जाँच तथा कित्ता काट दस्तुर

विक्री

- वस्तु तथा सेवा विक्री
- ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा, जराजुरी, स्लेट, खरीढुङ्गा आदि प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको विक्री (दफा ११ (२) (घ) (६))

(ग) प्रदेश तथा संघीय कानून अनुसार प्राप्त हुने (दफा ११ (४)) :

- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी
- खनिज पदार्थको उत्खनन रोयल्टी
- सामुदायिक वनको संचालन व्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी
- पानी घट्ट, कुलो पैनी जस्ता सेवाबाट प्राप्त रोयल्टी
- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी
- खनिज पदार्थको उत्खनन रोयल्टी
- सामुदायिक वनको संचालन व्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी
- खानेपानी महसुल
- स्थानीय साना सतह तथा भूमिगत सिंचाई सेवा शुल्क
- स्थानीय स्तरमा जडिवुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार उत्पादन, संकलन, प्रसोधन र वजार ब्यवस्थापन
- जनरल अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, निदान केन्द्र र स्वास्थ्य संस्थाको दर्ता र संचालन अनुमति
- स्थानीय सार्वजनिक यातायातको रुट अनुमति, नवीकरण
- इन्टरनेट सेवा, टेलीसेन्टर, केवल, तारविहिन टेलिभिजन प्रसारण अनुमति, नवीकरण
- स्थानीय तहका पत्रपत्रिकाको दर्ता

संघीय कानुन (**अन्तर सरकारी वित्त ब्यवस्थापन ऐन, २०७४**) अनुसार स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार सम्बन्धी व्यवस्था देहाय बमोजिम रहेको छ :

(क) एकल कर प्रशासन सम्वन्धी ब्यवस्था (संघीय आर्थिक ऐन २०७५ वाट संसोधित व्यवस्था)

(क) सवारी साधन करको दर प्रदेशले निर्धारण गर्ने र उठाउने । तर टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा र विद्युतिय रिक्सामा सवारी साधन करको दर गाउँपालिका वा नगरपालिकाले लगाउने र उठाउने

(ख) घरजग्गा रजिश्ट्रेशन शुल्कको दर प्रदेशले निर्धारण गर्ने र गाँउपालिका वा नगरपालिकाले उठाउने ।

(ग) मनोरञ्जन करको दर प्रदेशले लगाउने र गाउँपालिका वा नगरपालिकाले उठाउने

(घ) विज्ञापन करको दर गाँउपालिका वा नगरपालिकाले निर्धारण गर्ने र उठाउने

(ख), (ग) र (घ) बमोजिमको करवाट उठेको रकम मध्ये ६० प्रतिशत रकम गाँउपालिका वा नगरपालिकाको संचित कोषमा जम्मा गरी ४० प्रतिशत रकम मासिक रुपमा प्रदेश सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नु पर्ने ।

(ङ) प्रदेशले सवारी साधन कर करबाट उठेको रकम प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

- *प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा भएको रकम ६० प्रतिशत रकम प्रदेश सरकारलाई र ४० प्रतिशत स्थानीय तहलाई वाँडफाँड गरिने*
- *आयोगले निर्धारण गरेको निर्धाण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम प्रदेश सरकारले स्थानीय तहलाई वाँडफाँड गर्ने*
- *प्रदेशले मासिक रुपमा सम्वन्धित स्थानीय सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने*

(ख) राजस्व वाँडफाँड

- नेपाल सरकारले संकलन गरको मूल्य अभिवृद्धि कर र अन्तशुल्कबाट संकलन भएको रकमको १५ प्रतिशत स्थानीय बिभाज्य कोषमा जम्मा हुने
  - *आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम बाँडफाँड हुने*
  - *स्थानीय सञ्चित कोषमा मासिक रुपमा प्राप्त हुने*
- प्राकृतिक श्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टिको बाँडफाँड आयोगको सिफारिसमा प्राकृतिक श्रोतको उपयोगबाट प्रभावित हुने स्थानीय तहलाई २५ प्रतिशत प्राप्त हुने
  - *प्राकृतिक श्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टि बार्षिक रुपमा प्राप्त हुने*

(ग) अनुदान

- बित्तीय समानीकरण अनुदानः खर्चको आवश्यकता र राजस्वको क्षमताको आधारमा आयोगको सिफारिसमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने
- सशर्त अनुदानः कुनै आयोजना कार्यान्वयन गर्न आयोगले तोकेको आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने
- समपूरक अनुदान : पूर्वाधार बिकास सम्बन्धी कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न योजनाको कुल लागतको अनुपातका आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने
- बिशेष अनुदान : कुनै खास उदेश्य र योजनाको लागि संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने

(घ) बैदेशिक सहायता तथा आन्तरिक ऋण

- नेपाल सरकारको पूर्वस्वीकृति लिएर मात्र बैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन वा बैदेशिक अनुदान वा सहयोगमा आयोजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न गराउन सक्ने

- नेपाल सरकारको सहमति लिएर मात्र वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सिमा भित्र आन्तरिक ऋण लिन सक्ने
- नेपाल सरकारसँग मनासिब कार्यका लागि ऋण लिन सक्ने

उल्लिखित व्यवस्थाहरूले स्थानीय तहलाई प्राप्त हुन सक्ने आन्तरिक आयका स्रोतहरूलाई ब्याख्या गरेको छ । स्थानीय तहले कानून बमोजिम वाहेक आफ्नो अधिकार क्षेत्रमा कुनै कर लगाउन, उठाउन र ऋण लिन नपाउने व्यवस्था हुनुका साथै देहायमा उल्लिखित थप व्यवस्थाहरू रहेका छन् ।

- कर लगाउँदा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, बस्तु तथा सेवाको ओसार पसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई प्रतिकुल असर नहुने गरी लगाउनु पर्ने (संवैधानिक व्यवस्था)
- कुटनीतिक नियोग, कुटनितिज्ञ, बैदेशिक ऋण वा सहायतावाट संचालित परियोजनावाट हुने पैठारी, सामुहिक वा संयुक्त आवासको विक्रि नभएको स्टक, सामुहिक आवासको सार्वजनिक उपयोगको क्षेत्रमा कर नलाग्ने
- सेवा शुल्क असुली कार्य आफै वा व्यवस्थापन करार वा सार्वजनिक निजी साझेदारीवाट गर्न सकिने

३.२. आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

गाउँपालिकालाई प्राप्त कानुनी अधिकारको आधारमा सम्भाव्य आय शिर्षकहरूको परिचालन (संभाव्यता, संकलनको अवस्था तथा दरको निर्धारण) को अवस्था प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ३: गाउपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

क्र.सं.	आयका शिर्षक	संम्भावना	संकलन	दर निर्धारण
क.	**कर तर्फ**			
१	भूमि कर (मालपोत)	छ	भएको (अघिल्लो आ.व.को दरका आधारमा)	नभएको
२	सम्पत्ति कर	छ	नभएको	भएको
३	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)	छैन		
४	घर जग्गा बहाल कर	छ	नभएको	भएको
५	व्यवसाय कर	छ	भएको	भएको
६	जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर	छ	नभएको	नभएको
ख.	**गैरकर**			
१	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा, जराजुरी, स्लेट, खरीढुङ्गा आदि प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको विक्री तथा निकासी शुल्क	छ	भएको	नभएको (प्रदेश कानूनको आधारमा दहत्तर वहत्तरको रुपमा)
२	नक्सापास दस्तुर	छ	नभएको	भएको
३	व्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क	छ	भएको	भएको
४	वहाल विटौरी शुल्क	छ	नभएको	भएको
५	पार्किङ्ग शुल्क	छ	नभएको	नभएको
६	अस्पताल संचालन	छैन		
७	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	छैन		
८	स्थानीय खानेपानी महसुल	छ	नभएको	नभएको
९	स्थानीय विद्युत महसुल	छ	नभएको	नभएको
१०	केवलकार, टेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वन्जीजम्प,	छैन		

क्र.सं.	आयका शिर्षक	संम्भावना	संकलन	दर निर्धारण
	जिपफ्लायर, प्यारागलाईडिङ्ग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्वन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवा शुल्क			
११	निर्माण, संचालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार तथा सेवामा सेवा शुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक वत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्ययमशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, वसपार्क, पुल) आदि	छ (शौचालय, पर्यटकीय स्थल मात्र)	नभएको	नभएको
१२	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क	छ	भएको	भएको
१३	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म	छ	नभएको	नभएको
१४	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क	छ	नभएको	नभएको
१५	वडा मार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	छ	भएको	भएको
१६	दण्ड जरिवाना	छ	भएको	भएको

उल्लेखित विवरणको आधारमा विश्लेषण गर्दा गाउँपालिकाले करतर्फ ५ वटा शिर्षकहरुबाट आय संकलन गर्ने सम्भावना देखिन्छ । जसमध्ये गाउँपालिकाले हालसम्म ४ वटा शिर्षकहरूको करका दरहरू निर्धारण गरी ३ वटा शिर्षकहरूबाट मात्र कर संकलन गरी रहेको देखिन्छ । यसै गरी गैरकर तर्फ समग्रमा जम्मा १६ वटा शिर्षकहरू मध्ये १२ वटा शिर्षकहरूबाट आय संकलन गर्ने सम्भावना देखिन्छ । तर गाउँपालिकाले हाल ७ वटा शिर्षकहरूमा दर निर्धारण गरी ५ वटा शिर्षकहरुबाट मात्र आय संकलन गरी रहेको विवरणबाट देखिन्छ ।

गाउँपलिकाले सम्पत्ती कर, घरजग्गा वहाल करको दर निर्धारण गरेको भएता पनि चालु आ.व.को पौष मसान्तसम्म यि शिर्षकहरुबाट कर संकलन गरेको देखिदैन । यसै गरी गाउँपालिकाले गत आ.व. को दरमा मालपोत संकलन गरिरहेको छ भने संकलन भएको घर वहाल करको रकम संघीय कोषमा दाखिला गरी रहेको अवस्था रहेको छ । गैर कर अन्तर्गत बहाल विटौरी शुल्क, पयर्टकीय स्थल प्रवेश शुल्क, खानेपानी तथा विद्युत महशुल, दर्ता, अनुमती तथा नवीकरण दस्तुर बापत आय संकलनको सम्भावना रहेको भएतापनि हालसम्म दर निर्धारण तथा आय संकलन भएको छैन । तर साथै ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा, जराजुरी, स्लेट, खरीढुङ्गा आदि प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको विक्री तथा निकासी शुल्क प्रदेश कानूनको आधारमा गाउँ कार्यपालिकाबाट दर निर्धारण गरी अमानतबाट संकलन गर्दै आएको छ ।

३.३ आन्तरिक स्रोत तर्फका राजस्व संकलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण

३.३.१ कर राजस्व

क. सम्पत्ति कर

विद्यमान अवस्था

संवैधानिक अधिकार, संघीय कानून तथा चालु आ.व.को संघीय आर्थिक ऐन अनुसार गाउँपालिकाले घर तथा संरचना र सो जग्गामा सम्पत्ती कर तथा अन्य जग्गामा मालपोत संकलन गर्न सक्ने व्यवस्था रहेको छ । यस व्यवस्था अनुसार गाउँपालिकाले आ.व. २०७४/७५ को आर्थिक ऐनमा सम्पत्ती मूल्याङ्कनको दर (आधार) सहित सम्पत्ति करको दर निर्धारण गरेको छ । तर सम्पत्ति कर नयाँ अभ्यास भएकोले यसको कार्यान्वयनका लागि गाउँपालिकाले कार्यविधि तर्जुमा लगायत अन्य प्रयासहरु गरेको छैन ।

संभाव्यता

यस गाउँपालिका सडक सञ्जाल जोडिएको, सडक यातायात पूर्वाधारको विस्तार एवं भूकम्प पश्चातको पून:निर्माणसँगै घर र संरचना निर्माणमा बृद्धि भईरहेको र खेतीयोग्य जग्गाको मूल्यमा समेत क्रमिक बृद्धि भईरहेको सन्दर्भमा सम्पत्ती करको संभावना रहेको देखिन्छ । गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण अनुसार गाउँपालिकामा २८६५ घरपारिवारसँग आफ्नो घर रहेको देखिन्छ । गाउँपालिकाका पदाधिकारी, कर्मचारी, सरोकारवाला र स्थानीय बासिन्दासँगको छलफलको आधारमा एक घरपरिवारमा औषतमा २ जना सम्पत्ती धनी हुन सक्ने अनुमानको आधारमा जम्मा ५,७३० सम्पत्ती धनी मध्ये दुई तिहाई अर्थात ३,८२० करदातासँग घर रहेको र केही नेपाल संशोधन ऐनको व्यवस्था अनुसार उक्त घर र घरले चर्चेको जग्गामा सम्पत्ती कर लगाउने व्यवस्था गरेको छ । सो संख्यामा प्रति करदाता सम्पत्ती करको दर रु. २०० निर्धारण गरेमा यसबाट आगामी आ.व.मा ७ लाख ६४ हजार सम्पत्ती कर संकलनको संभावना देखिन्छ ।

सुधारका विषयहरु

भूकम्प पश्चातको पुन:निर्माण र यातायात पूर्वाधारको विकाससँगै व्यापार व्यवसाय र आर्थिक गतिविधिमा विस्तारको कारण गाउँपालिकामा सम्पत्ती कर असुलीको संभावना रहेको देखिन्छ । यसको कार्यान्वयनको लागि देहायअनुसारका पक्षहरुमा सुधार गर्नु पर्ने देखिन्छ:

- सम्पत्ति कर कार्यान्वयनको लागि सम्पत्ती कर व्यवस्थापन कार्यविधि तयार गर्ने ।
- वडा कार्यालयबाट मालपोत संकलन गर्दा जग्गाको स्वामित्वकर्ता र जग्गाको विवरणसँग घर तथा संरचनाको विवरण समेत अद्यावधिक गर्ने
- सम्पत्ती करबारे पदाधिकारी, कर्मचारी र करदातालाई स्पष्ट पार्न करदाता शिक्षा तथा अभियान संचालन गर्ने
- सम्पत्ति कर योग्य सम्पत्ती र सो को मूल्याङ्कन विवरण सहित करदाता विवरण तयार गर्ने ।
- सम्पत्ती कर प्रशासनमा कम्प्युटर सफ्टवयर संचालन गर्ने
- मालपोतसँगै, सम्पत्ती कर, व्यवसाय कर, घरजग्गा वहाल करलाई आवद्ध गरी ४ वटै कर एकैचोटी संकलन गर्ने ब्यवस्था गरी कार्यान्वयन गर्ने

ख. मालपोत (भूमि कर)

विद्यमान अवस्था

२०७३ साल फाल्गुणमा गाउँपालिका गठन भएदेखि नै कानून अनुसार मालपोत संकलन गर्दै आएको छ । चालु आर्थिक बर्ष २०७५/७६ को आर्थिक ऐनमा मालपोतको दर निर्धारण गरिएको छैन । गाउँपालिकाले चालु आ.व. देखी सम्पत्ती कर लागू गर्ने प्रक्रिया अघि बढाएको भएता पनि संघीय आर्थिक ऐनले सो को व्यवस्थामा परिमार्जन गरेको हुँदा गत आ.व. कै दरमा मालपोत संकलन भैरहेको छ । कर संकलनको लागि आर्थिक ऐनमा अनिवार्य

रुपमा करको दर निर्धारण गर्नु पर्नेमा सो हुन सकेको छैन । गत आ.व. २०७४/७५ मा २५८४ घरपरिवारको नाममा औषतमा ९.६ रोपनी जग्गा रहेको विवरण देखिन्छ भने सोही आ.व.मा जम्मा रु. ६६१,३२० राजस्व संकलन भएको अनुमान गरिएको छ । चालु आ.व २०७५/७६ को पौष मसान्तसम्म (गत आ.व.को औषत दर रु. १२.५ प्रति रोपनी दरले) रु. २२०,४४० संलकन भएको छ ।

संभाव्यता

गाउँपालिकामा घर तथा संरचनाले ओगटेको क्षेत्र वाहेकका जग्गाधनीको संख्या र जग्गाको क्षेत्रफल उलेख्य रहेको हुँदा सम्पत्ती कर नलागेको जग्गामा मालपोत संकलन गर्ने व्यवस्था रहेको छ । प्राप्त विवरण अनुसार यस गाउँपालिकामा करिब २६०० जग्गाधनीसँग करिब २३,००० रोपनी मालपोत योग्य जग्गा रहेको छ । आगामी आ.व.मा मालपोतको दर जग्गाको मूल्य र उपयोगको आधारमा परिमार्जन गरी औषत रु. ३० प्रति रोपनी हुने आंकलन गरिएको छ । जस अनुरुप आगामी आ.व.मा रु. ६९०,००० मालपोत संकलन हुने संभावना देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरु

समय सापेक्ष जग्गाको मूल्यको आधारमा करको दरमा पुनरावलोकन गरी मालपोत प्रभावकारी रुपमा संकलन गर्न संभावना रहेको छ । मालपोत वा भूमिकर जग्गाको उपयोग, मुल्य र गाउँबासीको जीवनस्तरमा आधारित हुने हुँदा करको दर र करको प्रशासन खास गरी वडा कार्यालयको राजस्व असुलीमा विशेष ध्यान दिन आवश्यक देखिन्छ । यसलाई प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि देहायअनुसार विषयमा सुधार गर्नु पर्ने देखिन्छः

- गत आ.व.को दरलाई पुनरावलोकन गरी दरको सापेक्ष वृद्धि सहित मालपोत दर आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने
- मालपोत व्यवस्थापन तथा असुली कार्यविधि तर्जुमा गर्ने
- वडा कार्यालयबाट जग्गाको स्वामित्वकर्ता र जग्गाको विवरण अद्यावधिक गर्ने
- मालपोत कार्यालयसँग समन्वय गरी जग्गाको मुल्यको आधारमा सरोकारवाला पक्षसँग परामर्श गरी मालपोतको नयाँ दर कायम गर्ने
- जग्गाको अभिलेख तथा मालपोत संकलन कम्प्युटर सफ्टवयर प्रयोग गर्ने
- मालपोत संकलनलाई सम्पत्ती करसँग आवद्ध गरी एकै पटक संकलनको व्यवस्था गर्ने

ग. घरजग्गा वहाल कर

विद्यमान अवस्था

आ.व. २०७५/७६ को गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा घर, कोठा वा जग्गा भाडामा लगाउने घरधनी वा संभौता बमोजिम बहाल रकमको २ प्रतिशत असुल गर्ने व्यवस्था गरेको छ । यस गाउँपालिकाले वडा कार्यालय संचालनको लागि घर भाडा लिएको र सो वापत लाग्ने वहाल कर कट्टा गरी संचित कोषमा जम्मा गर्नु पर्नेमा संघीय सरकारको आन्तरिक राजस्व कार्यालयमा दाखिला गर्ने गरेको छ ।

संभावना

गाउँपालिका गाउँ वस्तुगत विवरण अनुसार गाउँपालिका क्षेत्रमा करिव १६५ वटा घरजग्गा वहालमा लगाएको अनुमान छ । घरजग्गा वहाल करको दरलाई ५ प्रतिशत कायम गरी उपलब्ध तथ्याङ्कको आधारमा विश्लेषण गर्दा देहाय बमोजिम घरजग्गा वहाल कर संकलनको सम्भावना देखिन्छ ।

तालिका ४: घरजग्गा बहाल करको सम्भाव्यता विश्लेषण विवरण

क्र. सं.	प्रयोजनका आधारमा बहालमा बस्ने	बहाल घर तथा कोठा संख्या	मासिक भाडा रकम	जम्मा भाडा असुली	घर बहाल कर
			(ख)	(ग)	(घ)
		(क)	अनुमानित	क x ख x १२	घ को ५%
१	बैंक तथा सहकारी	८	७०००	६७२,०००	३३,६००

२	सरकारी र संघ/संस्था	६	४५००	३२४,०००	१६,२००
४	व्यापार व्यवसाय	५१	२५००	१,५३०,०००	७६,५००
५	नीजि बसोबास	१००	१२००	१,४४०,०००	७२,०००
जम्मा		**१६५**	**१६५**	**३,९६६,०००**	**१९८,३००**

सुधारका पक्षहरू:

गाउँपालिकाले घरवहाल कर संकलन तथा व्यवस्थापन प्रक्रिया सुदृढ गर्न देहायअनुसारका कार्य गर्न आवश्यक देखिन्छ :

- वहालमा भएका घरजग्गाको लगत विवरण संकलन तथा अद्यावधिक गर्ने ।
- घरजग्गा वहाल कर संकलन कार्यविधि तर्जुमा गर्ने ।
- सम्पत्ती एवं व्यावसाय करसँग आवद्ध गरी घरजग्गा वहाल अद्यावधिक विवरण संकलनको व्यवस्था गर्ने ।
- घरजग्गा वहाल करको दर पुनरावलोकन गरी संशोधन गर्ने र संकलिन वहाल रकम संचित कोषमा जम्मा गर्ने व्यवस्था गर्ने
- करदाता शिक्षामा गाउँपालिकाले लगाउने वहाल कर पनि समावेश गर्ने

घ. अन्य कर

घ.१ व्यवसाय कर

विद्यमान अवस्था

चालु आर्थिक वर्षको आर्थिक ऐनमा गाउँपालिकाले व्यवसायको किसिमको आधारमा गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका व्यापार व्यवसायको वर्गीकरण गरी करको दर निर्धारण गरेको छ । करको दर न्यूनतम रु. २०० देखि अधिकतम रु २०,००० सम्म रहेको छ । गत वर्ष यस गाउँपालिकामा कुनै पनि व्यवसाय दर्ता नभएकोमा चालु आ.व.को पौष मसान्तसम्म ५१ वटा दर्ता भई सकेका छन् । यसबाट रु. ५१,२५० राजस्व संकलन भएको अनुमान गरिएको छ ।

संभावना

यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका व्यावसायको किसिम अनुसारको संख्यात्मक तथ्याङ्क तत्काल उपलब्ध छैन । हालै केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागले प्रकाशन गरेको राष्ट्रिय आर्थिक गणना २०१८ को प्रारम्भिक नतिजाअनुसार यस गाउँपालिकामा ४५१ वटा व्यवसाय रहेका र १३८१ जना व्यवसायमा संलग्न रहेको देखिन्छ । औषत रु. ७०० का दरले उपरोक्त संख्यामा करदातासँगै व्यवसाय कर असुली गर्दा रु. ३१५,७००.०० संकलन हुने संभावना देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू

व्यवसाय कर संकलनमा सुधार ल्याउनका लागि देहायका कार्यहरू गर्न आवश्यक देखिन्छ:

- गाउँपालिका भित्र संचालित व्यापार व्यवसायको विवरण संकलन गरी व्यवसाय करदाता अभिलेख तयार तयार गर्ने ।
- व्यापार व्यवसायमा भएको लगानी तथा कारोवारको आधारमा ठूला, मझौला र साना (क, ख, ग) वर्गमा वर्गीकरण गरी व्यवसायी प्रतिनिधिसँगको परामर्शमा करको दरमा परिमार्जन गर्ने ।
- गाउँपालिका क्षेत्रमा व्यापार व्यवसाय संचालन गर्न सहयोग गरी व्यापार व्यवसायलाई गाउँपालिकामा दर्ता गरी इजाजताको व्यवस्था गर्ने ।
- व्यवसाय करलाई सम्पत्ती कर तथा घरवहाल करसँग आवद्ध गरी संकलनको व्यवस्था गर्ने ।
- व्यवसाय करलाई प्रभावकारी बनाउन आन्तरिक राजस्व कार्यालय, घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय तथा उद्योग बाणिज्य संघसँग आवश्यक सहयोग र समन्वय गर्ने ।

घ.२ जडिवुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर

विद्यमान अवस्था

गाउँपालिका क्षेत्रबाट मुख्य गरेर निगालो र चिराइतो जस्ता जडिबुटीको संकलन तथा वेचविखन भइरहेको देखिन्छ र नगण्य मात्रामा खाली वोरा, शिशाको वोत्तल तथा कार्टुन जस्ता कवाडी सामानहरु संकलन र वेचविखन भएको अवस्था छ । तर अन्य मरेका जीवजन्तुको संकलन तथा विक्री भएको देखिदैन । आर्थिक ऐनमा करको दर निर्धारण गरेको तर यस शिर्षकमा आय अनुमान गरी आय संकलन गरेको छैन । गाउँपालिकाले निगालो, अल्लो, चिराइतो, लोक्ता आदी जडिबुटीको संकलन र विक्रीको कारोवार गर्नेसँग कर संकलन गर्न उपयुक्त देखिन्छ ।

संभावना

गाउँपालिका क्षेत्रवाट करिव १०,००० के.जि. निगालो लगायत जडिबुटीको संकलन तथा व्यावसायिक काराबार हुने अनुमान गरिएको छ । गाउँपालिकाले यस्ता जडिबुटीको औषत प्रति के.जि रु. ५ करको निर्धारण गरेमा वार्षिक रु. ५०,००० संकलन हुन सक्ने सम्भावना देखिन्छ । तर मरेका जीवजन्तु तथा कवाडी वस्तु विक्री बारे कुनै जानकारी नभएकाले सोको संभावना गणना गरिएको छैन ।

सुधारका पक्षहरू

कवाडी, जडिवुटी र जीवजन्तु कर संकलनमा सुधार ल्याउनका लागि देहा अनुसारका कार्यहरू गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

- जडिबुटी, कवाडी तथा जीवजन्तुको व्यवसायिक कारोवार सम्बन्धी करको दर निर्धारण गर्ने ।
- व्यवसायिक कारोबार गर्ने व्यवसायीसँग परामर्श र छलफल गर्ने
- सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह महासंघ तथा डिभिजन वन कार्यालयसँग समन्वय गर्ने

ङ. विज्ञापन कर

विद्यमान अवस्था

गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा विज्ञापन, प्रचारप्रसार गर्न राख्ने साइन बोर्ड, ग्लो बोर्ड स्टल आदिमा विज्ञापन कर लगाउन सक्नेछ । संघीय कानुन अन्तर सरकार वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ अनुसार यो प्रदेश सरकारसँग बाँडफाँड हुने कर हो । यस ऐनको व्यवस्था अनुसार विज्ञापन करको दर निर्धारण तथा संकलन गाउँपालिका तथा गाउँपालिकाले गर्ने र संकलित रकममध्ये ४० प्रतिशत प्रदेश सरकारको संचित कोषमा जम्मा गर्नु पर्नेछ । गाउँपालिकाले नै विज्ञापन करको दर निर्धारण तथा संकलन गर्ने हुँदा यस अध्ययन तथा विश्लेषमा विज्ञापन करको सम्भावना विश्लेषण गरिएको छ ।

आलु आ.व.को आर्थिक ऐनमा विज्ञापनका किसिम अनुसार करको दर निर्धारण गरी गाउँपालिका क्षेत्र भित्र राखिएका तथा राखिने विज्ञापनका वोर्डहरुमा सम्बन्धित व्यवसायीसँग सम्झौता गरी कर संकलन व्यवस्था गाउँपालिकाले गरेको छ । यस अन्तर्गत चा.लु का लागि रु. १०,००० राजस्व संकलन हुने अनुमान गरिएको छ ।

संभावना

यस गाउँपालिका क्षेत्रमा सडक, बजार तथा व्यापार व्यवसायको विस्तार हुँदै गइरहेको र यसै गाउँपालिका भएर धादिङ जिल्लाको महत्वपूर्ण क्षेत्र रुवी भ्याली जाने र पर्यटन विकासको पनि संभावना रहेको हुँदा विज्ञापन करको पनि सामान्य संभावना रहेको छ । चालु आ.व.का लागि जय जनता इन्टरनेशनल प्रा.लि. सँग रु. १०,००० आपसी समझदारीमा ठेक्काको लागि परामर्श भईरहेको छ । यस गाउँपालिका क्षेत्रमा अनुमानित १० वटा कम्पनीबाट साना तथा मध्यम साइजका विज्ञापन सम्बन्धी वोर्डहरु जडान भई सोबाट आगामी आ.व. करिब रु. २५,००० राजस्व संकलन हुने सम्भावना देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू

विज्ञापन कर संकलनमा सुदृढ गर्न देहायअनुसारका कार्य गर्नु पर्ने देखिन्छ:

- गाउँपालिका क्षेत्रका व्यवसीय र विज्ञापन एजेन्सी र एजेण्टसँग वैठक तथा परामर्श गर्ने ।
- व्यवसायसँगको परामर्श अनुसार विज्ञापन करको दर निर्धारण गर्ने ।
- विज्ञापन करको न्यूनतम रकम यकिन गरी ठेक्का अंक निर्धारण तथा संकलनको ठेक्का बन्दोबस्त गर्ने

३.३.२ गैरकर राजस्व

क. अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम (प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको बिक्री)

विद्यमान अवस्था

यस गाउँपालिकाको पश्चिम तर्फ बग्ने आखु र यहाँका डुण्डुरे तथा लिस्नेखोला जस्ता खोलावाट ढुङ्गा, गिट्टी तथा वालुवा उत्पादन भई उपयोग हुने गरेको छ । गाउँपालिकाले आँखु खोला तथा डुण्डुरे खोला र आसपासको क्षेत्रको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (IEE) प्रतिवेदन तयार गरी जिल्ला समन्वय समितिबाट स्वीकृति गराई सकेको छ । सोही आधारमा ठेक्का सूचना जारी गरेकोमा म्याद भित्र कुनै पनि निवेदन नपरेको कारण चालु आ.व.मा अमानतबाट संकलन गर्ने र आगामी वर्ष समयमै ठेक्का लगाउने गाउँपालिकाको योजना रहेको छ । प्रदेशको आर्थिक ऐनको दरको आधारमा गाउँपालिकाले आन्तरिक विक्रीको दर प्रति घ.फि. रु. ६ र बाहिर निकासी प्रति घ.फि. रु. ९ तय गरेको छ ।

संभावना

आँखुखोला, डुण्डुरे खोलाको आसपासको क्षेत्रको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (IEE) प्रतिवेदनका आधारमा हेर्दा वडा नं. ३, ४ र ५ का ३ स्थानहरुबाट ढुङ्गा, गिट्टी तथा वालुवा करिब ३६०,००० घन फिट परिमाण उत्खनन् गर्न सकिने देखिएको छ । हालको विक्री दर प्रति घनफिट रु. ६ का दरले विक्रि गर्दा जम्मा रु. २,१६०,००० संकलन वा उत्खनन हुन सक्ने संभावना देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू

ढुङ्गा, गिट्टी तथा वालुवा उत्खनन तथा विक्रीको प्रभावकारी व्यवस्थापन र राजस्व संकलनमा सुधार गर्न देहायअनुसार पक्षहरुमा सुधार गर्नु पर्ने देखिन्छ:

- प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनले सिफारिश गरेका मापदण्डभित्र रहेर उत्खनन्को सुनिश्चित गर्ने
- खानीजन्य वस्तुको विक्री दर आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने
- ठेक्का मार्फत संकलन गर्ने भएमा ठेक्काको सूचना जारी गरी ठेक्कामा दिने
- संकलन कार्यको नियमित रुपमा आवश्यक अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने
- घाटगद्धी गरेर मात्र ढुङ्गा, गिट्टी तथा वालुवा विक्री र निकासी गर्ने व्यवस्था मिलाउने र सो को अनुगमन गर्ने
- आर्थिक ऐनको नियम विपरित विक्रि र निकासी गरेको अवस्थामा बढी दण्ड जरिवानाको व्यवस्था गर्ने
- ढुङ्गा, गिट्टी तथा वालुवा संकलन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (IEE) को निष्कर्ष बारे स्थानीय समुदायलाई जानकारी गराउने ।

ख. वन पैदावर विक्रीबाट प्राप्त शुल्क

विद्यमान अवस्था

भरर्खर मात्र जारी केही नेपाल सशोधन ऐन २०७५ ले सामुदायिक वनको वन पैदावर विक्रीबाट वन उपभोक्ता समितिले आर्जन गरेको रकममा १० प्रतिशत स्थानीय तहको अधिकार सिर्जना हुने व्यवस्था गरेको छ । भरखरको व्यवस्था भएको हुँदा गाउँपालिकाले चालु आ.व.मा विक्रीको दर निर्धारण गरी रकम संकलन गरेको छैन ।

संभावना

गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण अनुसार यस गाउँपालिकामा हाल १० वटा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरु संचालन रहेको देखिन्छ । गाउँपालिकामा भएको छलफलको आधारमा एक सामुदायिक वन समूहले वन पैदावर विक्रीबाट बार्षिक औषत रु. १ लाख ५० हजार आम्दानी गर्ने अनुमानको आधारमा १० वटा संस्था आर्जन गर्ने कूल रकमको १० प्रतिशतले आगामी आ.व.मा रु. १ लाख ५० हजार संकलन हुने अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरू

स्थानीय तहको आन्तरिक आयमा सामुदायिक वनको पैदावर विक्रीबाट प्राप्त हुने आम्दानीमा १० प्रतिशत आयमा स्थानीय सरकारको अधिकार सिर्जना हुने व्यवस्था नयाँ भएको तर यस गाउँपलिकामा सामुदायिक वनको संख्या उल्लेख्य रहेको हुँदा यसबाट आम्दानी गर्न देहायअनुसार व्यवस्था गर्नु उपयुक्त हुनेछः

- स्थानीय तहमा सामुदायिक वनको वन पैदावर विक्री र उपयोग सम्बन्धी कार्ययोजना तर्जुमा र स्वीकृत सम्बन्धी कार्यविधि तयार गर्ने ।
- वन पैदावर विक्रि र उपयोग सम्बन्धी कार्ययोजना स्वीकृती बारे सामुदायिक वन समूहलाई जानकारी गराउने तथा अन्तरक्रिया गर्ने
- डिभिजन वन कार्यालयसँग रायपरामर्श गरी विक्रीको दर निर्धारणको व्यवस्था गर्ने

ग. बहाल बिटौरी शुल्क

विद्यमान अवस्था

गाउँपालिकाले आफुले रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाटवजार र सरकारी जग्गा वा सो जग्गामा वनेका संरचनाको उपयोग गरेवापत वहाल विटौरी शुल्क लगाउन पाउने कानुनी व्यवस्था छ । सो अनुसार चालु आ.व.को आर्थिक ऐनमा वहाल विटौरी शुल्कको दर निर्धारण गरेको देखिन्छ । तर सो अनुसार शुल्क संकलन नभएको देखिन्छ ।

संभावना

गाउँपालिका क्षेत्र भित्र बच्छेला बजार, लिस्नेखोला, डुण्डुरे, किन्ताङफेदीमा आदी स्थानमा सरकारी जग्गामा स्थायी तथा अस्थायी संरचना निर्माण गरी नीजि तथा व्यवसायिक प्रयोग भएको देखिन्छ । छलफलका क्रममा प्राप्त जानकारी अनुसार उक्त स्थानहरुमा करिव ५० वटा घर पसल तथा टहरा निर्माण गरी नीजि तथा व्यवसायिक प्रयोग भएको अनुमान गरिएको छ । यस प्रकार सरकारी जग्गामा निर्माण भएका संरचना देहाय अनुसार वहाल विटौरी शुल्क संकलनको संभावना रहेको छ ।

तालिका ५: बहाल विटौरी शुल्क संकलन संभावना विवरण

क्र.सं.	स्थान	अनुमानित संख्या	बार्षिक शुल्कको दर	बार्षिक संभाव्यता रकम (रु.)
१	बच्छेला बजार वडा नं. ५	३०	२०००	६०,०००.००
२	लिस्नेखोला, वडा नं. २	१०	२०००	२०,०००.००
३	डुण्डुरे बजार, वडा नं. ३	५	२०००	१०,०००.००
४	किन्ताङफेदी, वडा नं. ४	५	२०००	१०,०००.००
	जम्मा	**५०**	**२०००**	**१००,०००.००**

सुधारका पक्षहरू

गाउँपालिकाको वहाल विटौरी शुल्कमा सुधार ल्याउनको लागि देहायअनुसारका कार्य गर्नु पर्ने देखिन्छः

- गाउँपालिका भित्र प्रमुख बजार र वस्तीमा सरकारी जग्गामा बनेका घर, संरचनाको विवरण अद्यावधिक गर्ने
- वहालविटौरी शुल्कको दर परिमार्जन गर्ने
- सरकारी तथा ऐलानी जग्गाको विवरण तयार गरी उपयोगकर्ताको पहिचान गर्ने ।

घ. पार्किङ्ग शुल्क

विद्यमान अवस्था

स्थानीय सरकार संचालन ऐनले गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै सवारीलाई पार्किङ्ग सेवा उपलब्ध गराए बापत शुल्क संकलन गर्न सक्छ । यस गाउँपालिकामा कच्ची सडक रहेको र वाह्रै महिना संचालन हुने सडक नभएको र सवारी साधनको संख्या पनि न्यून भएको हुँदा गाउँपालिकाले पाकिङ्ग स्थल निर्माण तथा संचालन गरी सेवा उपलब्ध गराएको छैन । यस सम्बन्धमा शुल्क दर समेत निर्धारण गरेको छैन । तर गाउँपालिकामा पार्किङ्ग स्थल निर्माण गरी सेवा शुल्क संकलनको संभावना रहेको छ ।

संभाव्यता

गाउँपालिका केन्द्र सम्म र गाउँपालिका भित्र सडक विस्तार भैरहेको र सडकको स्तरमा क्रमिक बृद्धीसँग सवारी साधनको पनि बृद्धी हुँदै गएको छ । यस गाउँपालिकाका वच्छेला र दार्खा चौकी बजार क्षेत्रमा दैनिक रुपमा करिब १० वटा सवारी साधन पाकिङ्ग हुने गरेको छ । उक्त स्थानमा गाउँपालिकाले पाकिङ्गस्थल निर्माण गर्ने योजना बनाएको छ । प्रति सवारी रु. ३० का दरले संकलन गर्दा जम्मा रु. १०८,००० संकलन हुने संभावना देखिन्छ ।

सुधार गर्ने पक्षहरुः

पाकिङ्ग शुल्क संचालन सम्बन्धी कार्यलाई व्यवस्थित बनाउन देहायअनुसारका कुराहरुमा सुधार गर्नु पर्नेछः

- यातायात संचालन हुने प्रमुख स्थानहरुका पार्किङ्ग स्थल निर्माण गरी पाकिङ्ग सेवा उपलब्ध गराउने ।
- गाउँसभाबाट सवारी साधनको किसिम अनुसार पार्किङ्ग शुल्कको दर निर्धारण गर्ने ।
- पार्किङ्ग स्थल, सेवा र शुल्को दरको बारेमा यातायात व्यवसायीलाई जानकारी गराउने
- शुल्क संकलनको अभिलेख व्यवस्थित गर्ने सो बारे वेवसाइट लगायतको संचार माध्यमबाट सार्वजनिक गर्ने

ङ. दर्ता तथा अनुमति दस्तुर

विद्यमान अवस्था

गाउँपालिकाले एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीयस्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग आदि कार्य गर्नको लागि अनुमति दिन र सो बापत दस्तुर संकलन गर्न सक्ने कानूनी व्यवस्था रहेको छ । स्थानीय तह सञ्चालन ऐन अनुसारको यो व्यवस्था नयाँ भएको कारण गाउँपालिकाले यसबाट राजस्व संकलनको दर निर्धारण गरेको र चालु आ.व.को लागि आयको अनुमान पनि गरेको छैन ।

सम्भावना

गाउँपालिका क्षेत्रमा स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, 'घ' वर्गको निर्माण इजाजत, सहकारी, ट्युसन सेन्टर, विद्यालय आदि संचालनको लागि अनुमति तथा इजाजत दिन सक्ने व्यवस्था रहेको छ । गाउँपालिकामा बार्षिक रुपमा करिब ७० वटा स्थानीय व्यवसायीक फर्म, फार्मेसी, निजी विद्यालय, तालिम प्रदायक, निर्माण व्यवसाय आदि अनुमति (लाइसेन्स) प्रदान तथा नवीकरण हुने अनुमान गरिएको छ । अनुमती तथा सो को नविकरण गर्दा औसत रु. १,५०० दस्तुर लिएमा पनि बार्षिक रुपमा रु. १०५,००० राजस्व प्राप्त हुने सम्भावना देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरू

दर्ता अनुमती तथा नविकरण दस्तुर संकलनमा सुधार ल्याउन देहायका कार्य संचालन गर्नु पर्ने देखिन्छः

- दर्ता तथा अनुमतीका लागी छुट्टै कार्यविधि तर्जुमा गर्ने ।

- आर्थिक ऐनमा दर्ता तथा अनुमति दस्तुरको दर निर्धारण गर्ने ।
- नयाँ व्यवसाय वा कारोवार संचालन गर्नु पूर्व अनुमति तथा नविकरणको अनिवार्य व्यवस्था गर्ने ।
- अनुमति नलिई संचालनमा रहेका व्यवसायलाई नियमित गर्न दण्ड जरिवानाको व्यवस्था गर्ने ।

च. नक्सा पास दस्तुर

विद्यमान अवस्था

आर्थिक ऐनमा नक्सापास दस्तुरको दर निर्धारण गरेको छ । चालु आ.व.को नक्शापास दस्तुको दर अनुसार नयाँ भवन निर्माण औसत प्रति वर्ग फिट रु. ३ रहेको छ । चालु आ.व.को पौष मसान्तसम्म २ वटा मात्र घरको नक्शापास गरी दस्तुर संकलन गरेको छ । यसबाट हालसम्म रु. ६,००० राजस्व संकलन भएको देखिन्छ ।

संभावना

भूकम्प पश्चातको पुननिर्माणसँगै गाउँपालिका भित्रका मुख्य स्थानहरुमा विशेष गरी घर निर्माणको अभियान चलेको छ । घर निर्माणको क्रम विश्लेषण गर्दा बार्षिक रुपमा १५ वटा पक्की तथा अर्धपक्की र २० वटा निर्माण भइसकेका घरको अभिलेख हुने अनुमान गरिएको छ । उक्त संख्यामा घरहरु बार्षिक रुपमा नक्शापास तथा अभिलेखको दायरा आउने सक्ने अनुमान गरिएको छ । नक्शापास दस्तुर संभाव्यता विवरण देहायअनुसार रहेकोछ ।

तालिका ५: नक्शापास दस्तुर संभावना विवरण

घरको प्रकार	बाषिक घर संख्या	नक्शापास दस्तुर (प्रति व.फि.)	संभाव्यता (रु.)
पक्की र अर्धपक्की नयाँ भवन	१५	३०००	४५,०००.००
पुरानो भवनको अभिलेख	२०	५००	१०,०००.००
जम्मा	**३०**		**५५,०००५५,०००.००**

सुधारका पक्षहरू

घर नक्सापास प्रक्रिया गाउँपालिकाको राजस्व संकलन हुने मात्र नभई राष्ट्रिय भवन संहिता तथा मापदण्डमा आधारित भवन नियमावली तर्जुमा गरी भवन निर्माण कार्यलाई नियमन गर्ने प्रक्रिया समेत भएकोले यसलाई प्रभावकारी वनाउन देहायअनुसार कार्य गर्न जरुरी देखिन्छ:

- गाउँपालिका गठन पूर्व वनेका घरहरूको अभिलेखिकरणको लागि दस्तुर आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ।
- नक्सापासको लागि मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू अनुसार भवन निर्माण भए नभएको निरन्तर अनुगमन गर्ने ।
- घरको तल्ला, बनोट तथा किसिमका आधारमा दस्तुरको दर निर्धारण गरि समयानुकुल परिमार्जन गर्दै जाने ।

छ. सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर

विद्यमान अवस्था

गाउँपालिकाले वडा मार्फत गरिने लगायतका विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरको दर आर्थिक ऐन मार्फत निर्धारण गरी कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडावाट संकलन गरी आएको छ । आर्थिक ऐनले सिफारिश तथा प्रमाणितको दर न्यूनतम रु. १०० देखि ५०० सम्म निर्धारण गरेको छ र यसवाट गत आर्थिक वर्षमा रु. ५ लाख ६६ हजार, २ सय ७२ असुली भएको र चालू आर्थिक वर्षमा हालसम्म यस शिर्षकमा रु. २ लाख ५९ हजार १ सय २० संकलन भई सकेको अनुमान गरिएको छ । उक्त दस्तुर रकम गाउँ कार्यपालिका तथा वडा कार्यालयहरूवाट संकलन गरिदै आएको छ ।

सम्भावना

गाउँपालिकाले कार्यापालिका कार्यालय तथा वडा कार्यालयहरूबाट सेवाग्राहीका विभिन्न किसिमका शिफारिश तथा कागजातहरुको प्रमाणीत गर्नु पर्ने आवश्यकता पर्दछ । शिफारिस तथा प्रमाणीतसँग सम्बन्धित नेपाल सरकारले गरेको वर्गीकरणको शिर्षक अनुसार गाउँपालिकामा दैनिक रुपमा के कती शिफारिश हुन्छन् सो को विवरण उपलब्ध नभएको हुँदा विगतको विवरणको आधारमा आगामी आ.व.को लागि सिफारिश संख्या अनुमान गरिएको छ । कार्यशाला तथा पदाधिकारी र कर्मचारीसँगको छलफलको आधारमा शिफारिश तथा प्रमाणीत सम्बन्धी दस्तुरको संभाव्यता देहायअनुसार रहेको छः

तालिका ६: शिफारिश तथा प्रमाणीत दस्तुर संभावना विश्लेषण विवरण

प्रमाणित तथा दस्तुरका प्रकारहरु	अनुमानित संख्या (वार्षिक)	औसत दर (रु.)	संभाव्य रकम (रु.)
सिफारिश दस्तुर	२४००	२००	४८०,०००
व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	१४५	५०	७,२५५
नाता प्रमाणित दस्तुर	१५००	१५०	२२५,०००
अन्य दस्तुर	१२००	१५०	८०,०००
न्यायिक दण्ड जरिवाना र जफत	७२	२००	१४,४००
जम्मा	**५३१७**		**८०६,६५५**

सुधारका पक्षहरू

गाउँपालिकाबाट गरिने विभिन्न सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुहरु संकलनलाई प्रभावकारी बनाउन देहायअनुसार कुरा सुधार गर्नु पर्ने देखिन्छः

- नेपाल सरकारबाट स्वीकृत आर्थिक संकेत र वर्गीकरणको आधारमा विभिन्न किसिमका सिफारिश प्रणाणीत सम्बन्धित विषयको वर्गीकरण गरी सेवाग्राही प्रतिनिधिसँग परामर्श तथा दस्तुरका दर परिमार्जन गर्ने
- स्वीकृत वर्गीकरणको शिर्षक अनुसार दस्तुर संकलन गरी शिर्षकगत सिफारिश संख्या र संकलित रकमको अभिलेख राख्ने
- सिफारिश वा प्रमाणित गर्नु पुर्व दस्तुर तिरे नतिरेको एकीन गर्ने
- वडावाट संकलित दस्तुरहरूको शिर्षक सहितको अभिलेख राखी विवरण तयार गर्ने
- वडा कार्यालयबाट साप्ताहिक रुपमा संकलित रकम बैक दाखिला गरी सो विवरण गाउँ कार्यपालिका कार्यालयमा पेश गर्ने
- संकलिन दस्तुरको शिर्षकगत रकम वेवसाइट तथा संचार माध्यमबाट गाउँपालिकाबासी र सरोकारवाला जानकारी प्रदान गर्ने

ज. अन्य सेवा शुल्क (पर्यटन शुल्क)

विद्यमान अवस्था

यस गाउँपालिकामा रमणीय पर्यटकिय तथा धार्मिक दृष्टिकोणले महत्वपुर्ण स्थानहरू रहेका छन् । सिङ्गला, ल्याक्चेकुण्ड, मोतिगुफा (गोमबोङजोङ), ग्लिञ्चोगुम्बा, आइरनगेट, ध्याङसाङ, वोनोङनेङचेत, घले दरवार, सत्यदेवी मन्दिर यहाँका प्रमुख पर्यटकिय धार्मिक आकर्षणका क्षेत्रहरू हुन् । खासगरी ल्होसार (तामाङ, सोनाम, मकर), छेची पर्व, नया बर्ष, बैशाख पूर्णीमा र ठूला एकादशीमा जस्ता विशेष दिन तथा पर्वहरूमा यस क्षेत्रमा दर्शनार्थी तथा पर्यटक उल्लेख्य उपस्थिति हुने गर्दछ । गाउँपालिकाले पर्यटकीय क्षेत्रको विकासका लागि बजेट भने विनियोजन गरेको छ तर गाउँपालिकाले आफुले विकसित गरेका पर्यटकीय क्षेत्रमा प्रवेश शुल्क दर निर्धारण गरेको छैन र रकम अनुमान समेत गरेको छैन ।

सम्भावना

पर्यटन शुल्क संकलनको संभावना भएका क्षेत्र (सिङ्गला, ग्लिञ्चोगुम्बा, तातोपानी इकोट्री, ल्याक्चे कुण्ड, मोतिगुफा, कालिकादेवी) हरुमा पर्यटन पूर्वाधार विकास गर्न कम्तीमा पनि आगामी २ बर्ष लाग्ने अनुमान गरिएको छ । सो पश्चात तेश्रो बर्षमा शुल्कबाट आय आर्जन हुनेछ । पर्यटन शुल्क संकलनको संभावना देहायअनुसार रहेको छ :

तालिका ७: पर्यटन शुल्कको सम्भाव्यता विवरण

क्र. सं.	पर्यटकीय स्थलको नाम	औषत पर्यटक आवागमन संख्या (अनुमानीत)		प्रवेश शुल्क दर (रु.)	अनुमाति वार्षिक आय रु.	गाउँपालिका शुल्कको दर (प्रतिशत)	आय सम्भावना (रु.)
		दैनिक	वार्षिक				
१	सिङल्हा	१५.०	५४७५	५०	२७३,७५०	५०	१३६,८७५
२	ग्लिञ्चो गुम्बा	१०.०	३६५०	५०	१८२,५००	५०	९१,२५०
३	तातोपानी इकोट्री	१५.०	५४७५	५०	२७३,७५०	५०	१३६,८७५
४	आइरन गेट	१२.०	४३८०	५०	२१९,०००	५०	१०९,५००
५	ल्याक्चे कुण्ड	८.०	२९२०	५०	१४६,०००	५०	७३,०००
६	कालिकादेवी	१२.०	४३८०	५०	२१९,०००	५०	१०९,५००
	जम्मा				**१३१४०००**	**५०**	**६५७,०००**

सुधारका पक्षहरू

पर्यटन शुल्क संकलन प्रभावकारी बनाउन देहायअनुसार कार्यहरु गर्नु पर्ने देखिन्छ :

- आर्थिक ऐनमा पर्यटन शुल्कको संकलन सम्बन्धी व्यवस्था गर्दै शुल्कको दर निर्धारण गर्ने ।
- पर्यटकिय सम्भावना भएका प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरुको संभाव्यता हेरी पूर्वाधारको विकास गर्ने ।
- रमणीय पर्यटकीय तथा धार्मिकस्थल बारे प्रचार प्रसार गरी प्रवर्धन गर्ने
- सार्वजनिक नीजि साझेदारी अवधारणा अनुसार पर्यटन शुल्क संकलनको व्यवस्था गर्ने

झ. महशुल

झ.१ खानेपानी महशुल

विद्यमान अवस्था

गाउँपालिकामा खानेपानी तथा सरसफाई अभियान अन्तर्गत एक घर एक धारा कार्यक्रमका लागि १० भन्दा बढी खानेपानी तथा सरसफाई आयोजनाहरु स्थानीय उपभोक्ता समिति मार्फत संचालन भईरहेका छन् । उपरोक्त आयोजनामा गाउँपालिकाले ठूलो लगानी गरेको छ । तथापी यसबाट महशुल वापत हालसम्म कुनै आम्दानी गरेको छैन । यसका लागि गाउँपालिकाले महशुलको दर र संकलन प्रक्रिया समेत आर्थिक ऐनमा निर्धारण गरेको छैन ।

संभावना

गाउँपालिकाले महशुल निर्धारण गरी संचालिन खानेपानी तथा सरसफाई आयोजनाबाट महशुल वापत आय संकलन गर्ने संभावना रहेको छ । एक घर एक धारा अन्तर्गत करिब ६०० घरधुरीबाट उपभोक्ता समितसँगको साझेदारीमा महशुल संकलनको संभावना रहेको छ । खानेपानीको महशुल संकलनको संभाव्यता देहायअनुसारको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ८: खानेपानी महशुलको सम्भाव्यता विवरण

क्र.सं.	खानेपानी आयोजनाको नाम र स्थान	लाभन्वित घरधुरी	मासिक महशुल दर	कुल रकम (रु.)	गाउँपालिकाको शुल्क दर (%)	आय संभाव्यता रकम (रु.)
१.	मम्बल सत्यवती वृहत खानेपानी आयोजना, वडा नं. ५	२०३	५०	१२१८००	४०	४८७२०

क्र.सं.	खानेपानी आयोजनाको नाम र स्थान	लाभन्वित घरधुरी	मासिक महशुल दर	कुल रकम (रु.)	गाउँपालिकाको शुल्क दर (%)	आय संभाव्यता रकम (रु.)
२.	धार्ना खानेपानी आयोजना, वडा नं. ४	९३	५०	५५८००	४०	२२३२०
३.	घाम्सा खानेपानी आयोजना, वडा नं. ४	७५	५०	४५०००	४०	१८०००
४.	चुम्लुङ खानेपानी आयोजना, वडा नं. ४	१०७	५०	६४२००	४०	२५६८०
५.	सङयुङ खानेपानी आयोजना, वडा नं. २	४२	५०	२५२००	४०	१००८०
६.	कलङभ्राङ खानेपानी आयोजना, वडा नं. २	६५	५०	३९०००	४०	१५६००
७.	खनियाबास खानेपानी आयोजना, वडा नं. १,	७००	५०	४२००००	४०	१६८०००
८.	थोरजुङ व्रिचेत खानेपानी आयोजना वडा नं. ३	३२७	५०	१९६२००	४०	७८४८०
	जम्मा	१६१२		९६७२००		३८६,८८०

सुधारका पक्षहरू

खानेपानी महशुल संकलनको लागि देहायअनुसार कार्यहरु गर्नु पर्ने देखिन्छ:

- आर्थिक ऐनमा खानेपानी महशुल संकलन सम्बन्धी व्यवस्था गरी महशुलको दर निर्धारण गर्ने
- खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समिति र उपभोक्तासँग राय परामर्श गरी व्यवस्थित रुपमा आयोजना संचालन गर्ने
- एक घर एक धाराको अवधारणा अनुसार खानेपानी आयोजना विस्तार र मिटर प्रणाली जडान गर्ने
- साझेदारी अवधारणा अनुसार उपभोक्ता समितिसँग ६०:४० को अनुपातमा महशुल संकलनको व्यवस्था गर्ने ।

झ.२ स्थानीय विद्युत महशुल

विद्यमान अवस्था

गाउँपालिकालाई आफुले लगानी गरेको लघु तथा साना जलविधुत आयोजनाबाट महशुल संकलन गर्ने अधिकार रहेको छ । यस गाउँपालिकामा २ वटा साना जलविद्युत आयोजना रहेका छन् र उक्त आयोजनाहरु उपभोक्ता समितिले निर्माण गरी संचालन गरेको तर हाल मर्मत संभार नहुँदा संचालनमा आउन सकेका छैनन । गाउँपालिकाले चालु आ.व.मा यसको संचालनको लागि बजेट विनियोजन गरेको छ । तर स्थानीय विद्युत महशुलको दर र संकलन प्रक्रिया निर्धारण गरेको छैन ।

संभाव्यता

गाउँपालिकामा रहेका २ वटा जलविद्युत आयोजनालाई मर्मतसंभार गरी संचालन गर्ने र उक्त आयोजना तथा भविष्यमा निर्माण हुने आयोजनाबाट महशुल संकलनको संभावना रहेको छ । उपरोक्त २ साना जलविद्युत आयोजनाबाट उत्पादित विद्युत करिब १३०० घरधुरीले प्रयोग गर्न सक्नेछन् । उपरोक्त साना जलविद्युत आयोजनाको मर्मत संभार गरी दिगो संचालन गर्न देहायअनुसार महशुस संकलन हुन सक्ने देखिन्छ:

तालिका ९: विद्युत महशुल सम्भाव्यता विवरण

क्र.सं.	खानेपानी आयोजनाको नाम र स्थान	लाभन्वित घरधुरी	मासिक महशुल दर	कुल रकम (रु.)	गाउँपालिकाको शुल्क दर (%)	आय संभाव्यता रकम (रु.)
१.	लिस्नेखोला साना जलविद्युत	७००	१५०	१२६००००	५०	६३०,०००

	आयोजना, वडा नं. १ (२ MW)					
२.	डुण्डुरखोला साना जलविद्युत आयोजना, वडा नं. २ (७ MW)	६२५	१५०	११२५०००	५०	५६२,५००
	जम्मा	१३२५		२३८५०००		१,१९२,५००

सुधारका पक्षहरू

स्थानीय विद्युत महशुल संकलनका लागि देहायअनुसार कार्यहरु गर्नु पर्ने देखिन्छ:

- आर्थिक ऐनमा स्थानीय विद्युत महशुल संकलन सम्बन्धी व्यवस्था गरी मशहुलको दर निर्धारण गर्ने ।
- साना जलविद्युत आयोजना मर्मतसंभार गरी व्यवस्थित रुपमा दीगो संचालनको व्यवस्था गर्ने ।
- विद्युत उपयोग मापन गर्ने आधार तय गर्ने वा मिटर प्रणाली जडान गर्ने ।
- साझेदारी अवधारणा अनुसार उपभोक्ता समितिसँग ५०:५० को अनुपातमा महशुल संकलनको व्यवस्था गर्ने ।
- विद्युत उत्पादन सम्बन्धी नयाँ आयोजना निर्माण तथा संचालनलाई प्राथमिकता दिने ।

परिच्छेद चारः गाउँपालिकाको राजस्व परिचालनको अवस्था र संस्थागत क्षमता

यस परिच्छेदमा राजस्व परिचालनमा गाउँपालिकाले गरेका प्रयास तथा आन्तरिक राजस्ज संकलनको अवस्थालाई संक्षिप्तमा विश्लेषण गरिएको छ । यसबाट गाउँपालिकाको राजस्व परिचालन संस्थागत क्षमतामा सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू पहिचान गर्न सहयोग पुग्ने छ ।

४.१ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति

गाउँपालिकाको राजस्व परिचालन नीति तथा कानून तर्जुमा, राजस्वका स्रोत, दायरा र दर सम्बन्धमा परामर्श गर्न एवं प्रक्षेपण तथा अनुमान तयार गर्न कार्यपालिकाबाट उपाध्यक्षको संयोजकत्व देहाय बमोजिम ६ सदस्यीय राजस्व परामर्श समिति गठन गरेको छ ।

तालिका १०: राजस्व परामर्श समिति

क्र.सं.	नाम	पद	समिति (जिम्मेवारी)
१	योमाया तामाङ	उपाध्यक्ष	संयोजक
२	दिपेश विडारी	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
३	सुनमाया तामाङ	कार्यापालिका सदस्य	सदस्य
४	वुधराम तामाङ	कार्यापालिका सदस्य	सदस्य
५	शिवहरी ढकाल	लेखा प्रमुख	सदस्य सचिव

समिति गठन पश्चात राजस्व परामर्श समितिले अध्ययन तथा छलफल गरी राजस्वको स्रोत, दायरा, दर तथा राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति मस्यौदा गरी गाउँ कार्यापालिकामा मार्फत सभामा पेस गरेको छ ।

संवैधानिक तथा कानूनी व्यवस्थाको आधारमा राजस्व परामर्श समिति शिफारिश बमोजिम राजस्वका शिर्षकगत दायरा तथा दर र राजस्व संकलन सम्बन्धी व्यवस्था सहितको आर्थिक ऐन गाउँ सभाबाट स्वीकृत गरिएको छ । राजस्व परिचालनका लागि गाउँपालिकाले छुट्टै नीति तर्जुमा गरेको नभएता पनि गाउँसभाबाट स्वीकृत चालु आ.व.को नीति कार्यक्रममा गाउँ कार्यपालिकाका पदाधिकारी तथा कर्मचारीका स्थानीय राजस्व परिचालन राजस्व तालिम तथा अभिमुखीकरण र राजस्व अभिबृद्धी सम्बन्धी अभियान संचालन गर्ने जस्ता नीतिगत व्यवस्था तय गरेको छ । गाउँ सभाबाट स्वीकृत आ.व. २०७५/७६ आय राजस्व अन्तर्गत आन्तरिक आय तर्फ शिषर्कगत वर्गीकरण सहित जम्मा रु. २० लाख १५ हजार राजस्व संकलन हुने अनुमान गरिएको छ ।

चालु आ.व.२०७५/७६ को राजस्व सम्बन्धी देहाय अनुसारका नीति तथा कार्यक्रमहरू तय गरिएका छन् :

- आन्तरिक कर तथा गैर कर राजस्वलाई व्यवस्थित गर्दै नागरिकलाई करको दायराभित्र ल्याउन कार्ययोजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिने छ । जसको लागि एक पसल एक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ भने सबैभन्दा बढी कर तिर्ने व्यवसायीलाई सम्मान गरिनेछ ।
- प्राकृतिक स्रोत साधनको उत्खनन र विक्रीलाई व्यवस्थित गर्दै रोयल्टी मार्फत आन्तरिक आय बृद्धि गरिनेछ ।
- वडा समितिका पदाधिकारीसमेत निर्वाचित पदाधिकारी, कर्मचारी तथा सरोकारवालाको लागि राजस्व अभिबृद्धि सम्बन्धी तालिम तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- वडा कार्यालय मार्फत गाउँपालिका लगाएको कर, शुल्क, सेवा शुल्क तथा दस्तुर र संकलन प्रक्रिया एवम् छुट सम्बन्धी व्यवस्था बारे करदाता शिक्षा तथा अभियान संचालन गरिनेछ ।
- करदाता तथा व्यवसायी प्रतिनिधि तथा सरोकारवालासँग राय परामर्श गरी करको दर निर्धारण गरिनेछ ।
- सफ्टवयर प्रणाली स्थापना तथा संचालन गरी कर प्रशासनमा सूचना प्रविधिको प्रयोग गरिनेछ ।
- राजस्वको प्रभावकारी परिचालनका लागि स्थानीय ऐन, नियम तथा कार्यविधि तर्जुमा गरिनेछ ।
- स्थानीय राजस्व परिचालनलाई संस्थागत विकासको प्रमुख रणनीति रुपमा लिई कार्यान्वयन गरिनेछ ।

- कम्तीमा २० प्रतिशत जनश्रमदान अनिवार्य गरी गाउँबासीको प्रत्यक्ष सहभागितामा साना तथा मझौला आयोजना संचालन गरिनेछ ।

४.२ विगतको आय परिचालनको अवस्था

गाउँपालिकाको दुई बर्षको आय परिचालनको अवस्था विश्लेषण गर्दा गत आ.व. २०७४/७५ मा कुल बजेटमध्ये ०.६ प्रतिशत मात्र आन्तरिक आयबाट प्राप्त भएको देखिन्छ । गाउँपालिकाले गत आ.व.मा राजस्व बाँडफाँड वापत नेपाल सरकाबाट रकम प्राप्त गरको दखिदैन भने चालु आ.व. देखि संघीय सरकारले राजस्व बाँडफाँड वापत राजस्व प्राप्त गरेको तर हालसम्म प्रदेश सरकारबाट राजस्व बाँडबाटको रकम प्राप्त गरेको छैन । गाउँपालिकाको आन्तरिक आयको अवस्था विश्लेषण आयका शिर्षक अनुसारको आय अनुमान, प्राप्त आयको शिर्षकगत अभिलेख सम्म अद्यावधिक गर्न नसकेको देखिन्छ । गाउँपालिकाको राजस्व परिचालनको स्थिति देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ११: गाउपालिकाको ३ वर्षको राजस्वको स्थिति

रु. ००० मा

क्र.सं.	आय शिर्षक	यथार्थ आय		अनुमान	असुली
		२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६	२०७५/७६ पौष मसान्त सम्म
क.	**आन्तरिक आय**	**३८४**	**१२२८**	**२०१५**	**६०२**
१	**जम्मा स्थानीय कर**		**५६६**	**६७१**	**२७१**
१.१	मालपोत तथा भूमिकर		५६६	६६१	२२०
१.२	सम्पत्ती कर		०	०	०
१.३	व्यवसाय कर		०	०	५१
१.४	विज्ञापन कर		०	६	०
२	**सेवा/शुल्क**		**०**	**३९५**	**२०२**
२.१	मूल्याङ्कन शुल्क		०	०	०
२.२	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा विक्री र निकासी शुल्क		०	३९५	२०२
३	**दस्तुर**		**६६२**	**९५३**	**१२९**
४	**अन्य आय**		**०**	**०**	**०**
ख.	**राजस्व बाँडफाँड**		**०**	**४२७५७**	**२५४२५**
५.२	नेपाल सरकारबाट प्राप्त राजस्व बाँडफाँट		०	३७६७१	२२८८२
५.३	प्रदेश सरकारबाट प्राप्त राजस्व बाँडफाँड		०	५०८६	२५४३
ग.	**बाह्य श्रोत**	**१००००**	**३०२२**	**९०६१०**	**५२५२७**
६.१	वित्तीय समानीकरण अनुदान (संघ)	१००००	११७२२६	८५६००	४२८००
६.२	ससर्त अनुदान (संघ)		५१७१२	६२८००	३१४००
६.३	वित्तिय समानीकरण अनुदान (प्रदेश)		०	७७१८	३८५९
६.४	ससर्त अनुदान (प्रदेश)		०	११९६८	५९८४
६.९	सामाजिक सुरक्षा भत्ता		३९००३	०	०
	कुल जम्मा आय	**१०३८४**	**२०९१६९**	**२०३८९७**	**११००७०**

गाउँपालिकाको आन्तरिक आयको संरचना हेर्दा प्रमुख तीन श्रोतहरूमा क्रमशः मालपोत, सिफारिश दस्तुर र शुल्क रहेको छ ।

४.३ आय संकलनको संस्थागत व्यवस्था तथा क्षमता

गाउँपालिकाको संगठन संरचनामा प्रशासन शाखा अन्तर्गत रहने गरी राजस्व इकाईको व्यवस्था रहेको भएता पनि व्यवहारमा राजस्व सम्बन्धी कार्य मुख्य रुपमा वडा कार्यालय र आर्थिक प्रशासन शाखाले सम्पादन गरेको स्थिति रहेको छ । अध्ययन प्रक्रियामा गरिएको छलफल, स्थलगत अवलोकन तथा उपलब्ध सूचनाका आधारमा विश्लेषण गर्दा गाउँपालिकाको राजस्व संकलनको विद्यमान अवस्था देहायअनुसार रहेको छ :

- प्रशासन शाखा अन्तर्गत राजस्व इकाईको रुपमा राजस्व शाखा रहेता पनि अन्य शाखा कर्मचारी मार्फत राजस्व प्रशासन सम्बन्धी सामान्य काम भएको
- राजस्व प्रशासन सम्बन्धी कामको लागि लिखित जिम्मेवारी विना आर्थिक प्रशासन र प्रशासन शाखाका कर्मचारीले कार्य गर्ने गरेको
- राजस्व संकलन तथा व्यवस्थापनका लागि आर्थिक ऐन वाहेक कुनै पनि नियमावली तथा कार्यविधि तर्जुमा तथा स्वीकृत नभएको
- राजस्व प्रशासन सम्बन्धी कार्यका लागि कुनै पनि सफ्टवेयर निर्माण तथा संचालन नभएको
- वडा कार्यालग तथा गाउँपालिका कार्यालयमा करदाताबाट आएको राजस्व रसिद काटेर संकलन गर्ने कार्य भएको
- संकलन भएको राजस्वको शिर्षकगत रुपमा अभिलेख राख्ने कार्य नभएको र एकमुष्ट आन्तरिक आयको शिर्षकमा कोषमा जम्मा गर्ने गरिएको
- वडा कार्यालयबाट नियमित रुपमा संकलन भएको राजस्वको रकम बैंकमा जम्मा गरी सो हिसाव आर्थिक प्रशासन शाखामा पेश हुने नगरेको र शिर्षकगत अभिलेख नभएको
- करदाताहरूको फाईल तयार गरी अभिलेख राख्ने कर रसिदहरू व्यवस्थित रुपमा फाईलिङ्ग नभएको ।
- वडा कार्यालयबाट अनुकुलता हेरी संकलित रकम गाउँ कार्यपालिका कार्यालयमा नगदै वा बैकमा जम्मा गरी भौचर बुझाउने गरेको गरेको ।
- मासिक रुपमा वडा कार्यालयहरू प्राप्त विवरणहरू समेत समावेश गरि शिर्षगत रुपमा संकिलत रकमको विवरण सहित बैंक भौचरहरू लेखा शाखा बुझाउने नगरेको ।
- राजस्व संकलनको स्पष्ट कार्यविधि नभएकाले राजस्व संकलन गर्दा शिर्षकहरू चयनमा अस्पष्टता रहेको ।
- राजस्व संकलनको जिम्मेवारी सहित कार्यरत कर्मचारीहरूका लागि तालिम तथा अभिमुखीकरण नभएको ।
- राजस्व संकलन, अभिलेख र नगद दाखिला सम्बन्धी कार्यको अनुगमन प्रणाली तथा कार्य नभएको ।

४.४ राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरू

भौगोलिक विकटता, पूर्वाधार तथा सुविधाको न्यून उपलब्धता, आर्थिक गतिविधि तथा संस्थागत क्षमताको कमीका कारण यस गाउँपालिकाको कार्य जिम्मेवारीको तुलनामा राजस्व अधिकारको क्षेत्र सिमित रहेको छ । आवश्यक कानूनी व्यवस्था, संस्थागत संयन्त्र, सूचना प्रणाली र मुख्य रुपमा निर्वाचित पदाधिकारीको तत्परता र इच्छाशक्तिको कमीको कारण संभाव्य राजस्व अधिकारको पनि उपयोग हुन सकिरहेको छैन । तसर्थ संघीय शासन व्यवस्था अनुसार आन्तरिक आय परिचालनका लागि गाउँपालिकाको संस्थागत क्षमता विकास गर्न आवश्यक देखिन्छ । गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनमा देखिएका सवालहरूलाई संवोधन गर्न देहायअनुसार कार्य गर्न आवश्यक रहेको छ ।

क. राजस्व प्रशासनका लागि उपयुक्त संगठन निर्माण

राजस्व परिचालन क्षमतामा सुधार गरी राजस्वको श्रोत तथा आधारहरु बृद्धी गर्न गाउँपालिकामा राजस्व प्रशासन संगठन विस्तार, प्रणालीमा सुधार तथा क्षमता अभिबृद्धि कार्यलाई पहिला कार्यको रुपमा संचालन गर्न आवश्यक रहेको छ । स्थानीय तहको विस्तारित परिवर्तित राजस्व अधिकारको अधिकतम उपयोग गर्न संगठन विकाससँगै भौतिक सुविधा, दक्ष मानव संशाधनको व्यवस्था, सीप तथा दक्षता अभिबृद्धि तालिम तथा अभिमुखीकरण, आवश्यक कानून तथा कार्यविधि तर्जुमा, सूचना तथा अभिलेख प्रणालीको आवश्यकता टड्कारो देखिएको छ । यसका साथै तोकिएका वडा कार्यालयहरुमा राजस्व संकलन क्षमता विकास गर्न संगठन, भौतिक सुविधा र प्रविधि विस्तार गर्नु आवश्यता रहेको छ ।

ख. आन्तरिक आय परिचालन नीति तथा कार्यविधि

गाउँपालिकाले संविधान, संघीय तथा प्रदेश कानूनको आधारमा आर्थिक ऐनसँग राजस्व परिचालन सम्वन्धी नीति, कानून तथा प्रमुख शिर्षकहरुको आय संकलन कार्यविधि तयार गरी, जनप्रतिनिधि, कर्मचारी वडा समितिलाई समेत उपलब्ध गराउनु आवश्यक छ । कार्यविधिमा स्थानीय राजस्वका प्रमुख स्रोत तथा आधार, संकलन गर्ने तरिका, प्रतिवेदन बुझाउने ढाँचा, नगद दाखिला सम्वन्धी व्यवस्था, अभिलेख व्यवस्थापन तथा अनुगमन जस्ता विषयवस्तु समावेश हुनु पर्नेछ ।

ग. राजस्व अधिकार, संभाव्यता अध्ययन, दर निर्धारण तथा प्रचार प्रसार

गाउँपालिकाले संवैधानिक तथा कानूनी व्यवस्था अनुसार स्थानीय तहको राजस्व अधिकार, स्थानीय राजस्वका प्रमुख स्रोत तथा परिचालनको संभाव्यता लगायत स्थानीय परिवेश र करदातासँग राय परामर्श गरी उपयुक्त राजस्वको दर निर्धारण गरी सो को प्रचार प्रसार गर्न आवश्यक रहेको छ । साथै आर्थिक ऐनको व्यवस्था बमोजिम गाउँपालिकाले लगाएको कर, शुल्क, दस्तुर र विक्री स्रोत, आधार, दर तथा संकलन विधि र प्रक्रिया, कर छुट तथा दण्डजरिवाना सम्बन्धी व्यवस्था बारे कर शिक्षा कार्यक्रम, संचार माध्यम तथा सामाजिक संजाल मार्फत प्रचार प्रसार तथा जानकार गर्नुपर्ने हुन्छ ।

घ. तथ्याङ्कमा आधारित अभिलेख

राजस्वको स्रोतहरुको अधिकतम तथा प्रभावकारी परिचालनका लागि स्थानीय राजस्वका स्रोत तथा आधारहरूको अभिलेख अद्यावधिक हुनु जरुरी छ । स्थानीय सरकारलाई प्राप्त राजस्वका अधिकारसँग सम्बन्धित व्यक्तीगत सम्पत्ति (जग्गा र घर), व्यापार व्यवसाय, पूर्वाधार, सेवा तथा सुविधाहरू आदिको अभिलेख तयारी तथा अद्यावधिक गर्न आवश्यक रहेको छ । अद्यावधिक अभिलेखको आधारमा राजस्व सम्बन्धी नीति तर्जुमा, प्रक्षेपण, असुली, अभिलेख व्यवस्थापन र अनुगमन प्रभावकारी बनाउन सकिन्छ ।

ङ. समन्वय संयन्त्र

राजस्व परिचालन नीति तर्जुमा, स्रोत संभाव्यता अध्ययन, कर, शुल्क तथा दस्तुरको दर निर्धारण, राजस्व संकलन विधि निर्धारण जस्ता कार्यमा गाउँपालिकामा उपयुक्त संयन्त्रको व्यवस्था गर्नु आवश्यक छ । यसबाट आन्तरिक रुपमा तथा वाह्य निकायहरूसँग छलफल, परामर्श र समन्वय अभिबृद्धी गर्न सकिन्छ । राजस्वका स्रोतहरुको पहिचान, संभाव्यता अध्ययन, आधार निर्धारण तथा दरमा परिमार्जनका लागि राजस्व परामर्श समितिलाई क्रियाशिल तथा प्रभावकारी बनाउन आवश्यक छ । आय संकलनमा वडा समितिको भूमिकालाई स्पष्ट ब्याख्या गरी वडा र राजस्व शाखा बीच निरन्तर अन्तरक्रिया र समन्वय हुन जरुरी देखिन्छ । साथै राजस्व बाँडफाँड सम्वन्धमा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा छिमेकी स्थानीय सरकारसँग वैडक, छलफल र समन्वयको पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

च. चुहावट नियन्त्रण, पारदर्शिता र जवाफदेहिता

स्थानीय राजस्व सम्बन्धी नीति तर्जुमा, राजस्व संकलन, अभिलेख कार्यको अनुगमन गरी राजस्व चुहावटको संभावनालाई नियन्त्रण तथा निममन गर्न आवश्यक व्यवस्था गर्नु पर्दछ । गाउँपालिकाले आय व्ययको विवरण आवधिक रुपमा तयार गर्नु, प्रकाशमा ल्याउनु, सम्बन्धित निकायमा पेश गर्नु, करदातासँग निन्तर संबाद गर्नु, सूचना प्रविधि तथा सामाजिक मिडिया मार्फत राजस्व र खर्चको विवरणबारे जनता तथा सरोकारवालालाई जानकारी गराउनु यसका लागि केही सकारात्मक प्रसासहरू हुन सक्दछन् ।

ङ. प्राप्त राजस्व अधिकारको उपयोग

स्थानीय तहलाई प्राप्त राजस्व अधिकारको सिमितता र प्राप्त अधिकारको संकुचनको बाबजुद स्थानीय तहलाई प्राप्त राजस्व अधिकारको पूर्ण उपयोग हुन सकिरहेको छैन । गाउँपालिकाको आन्तरिक आय सम्बन्धी तथ्याङ्कले

स्थानीय तह विशेष गरी गाउँपालिकाको राजस्व परिचालनको अवस्था सन्तोषजनक नभएको पुष्टि हुन्छ । गाउँपालिकाका पदाधिकारीलाई तथा कर्मचारीलाई राजस्व अधिकार सम्बन्धी संबैधानिक तथा कानूनी व्यवस्था बारे जानकारी गराउने, आन्तरिक स्रोत परिचालन तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने, स्थानीय राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति, कानून तथा कार्यविधि तर्जुमा गर्ने, राजस्व परामर्श समितिलाई सक्रिय बनाउने तथा स्रोत, आधार र संकलन तरिकाको बारेमा छलफल गर्ने, करदाता, व्यवसायी, नागरिक समाजसँग लगायत सरोकारसँग अन्तरक्रिया तथा परामर्श यसका लागि उपयुक्त कदम हुन सक्दछन् ।

उत्पादनमूलक तथा आयमूलक क्षेत्रमा लगानीको आवश्यकता

स्थानीय तहको योजना तर्जुमा भनेको खर्चको योजना बनाउनु हो भन्ने आम बुझाई छ र स्थानीय तहमा हुने वैठक, छलफल तगा वशहरु पनि कसरी आम्दानी गर्ने भन्दा पनि कहाँ र कसरी खर्च गर्ने भन्ने केन्द्रित हुने गरेको छ । आय बृद्धिका मानव संशाधन, साधन स्रोत र सूचना र प्रविधिको उपयोग न्यून रहेको छ । तसर्थ गाउँपालिकाले योजना तर्जुमा गर्दा उत्पादनमूलक तथा आयमूलक पूँजिगत लगानी विशेष प्राथमिकता दिनु पर्ने देखिन्छ । यसबाट स्थानीय स्तरमा सेवा तथा सुविधाको स्तरमा बृद्धि हुने र अन्ततः आन्तरिक आय परिचालन बृद्धि हुन्छ । यस्ता आयोजनाहरुमा, पर्यटन पूर्वाधार निर्माण, लघु तथा साना जलविद्युत आयोजना, व्यवसायिक भवन तथा पसल, बजार पूर्वाधार आदी हुन सक्दछन् ।

परिच्छेद पाँचः राजस्व सुधार कार्ययोजना

यस परिच्छेदमा अध्ययनबाट प्राप्त सूचना विश्लेषण तथा सहभागितामूलक छलफलबाट तयार पारिएको गाउँपालिकाको आन्तरिक स्रोत परिचालन तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ । यस कार्ययोजनालाई गाउँ कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गरी कार्यान्वयन गर्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

५.१ गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना

गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका लागि गाउँपालिकामा अभिमुखीकरण तथा कार्ययोजना तर्जुमा कार्यशाला संचालन गरिएको थियो । गाउँपालिकाको आयोजना, पूर्णीमा कार्यक्रमको सहयोग र परामर्शदातृ संस्था एसडिआईसीको सहजीकरणमा सम्पन्न उक्त कार्यशालामा गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत लगायत कार्यपालिका सदस्यहरू, गाउँपालिका तथा वडाका कर्मचारीहरूको सहभागिता रहेको थियो ।

स्थानीय राजस्व सम्बन्धी अवधारणा, राजस्व अधिकार र कार्ययोजना तर्जुमाको उद्देश्य र तर्जुमा सम्बन्धी अमिभुखीकरण पश्चात तीन वटा विषय क्षेत्रगत रुपमा सहभागितामूलक छलफल गरी राजस्व सुधारको मस्यौदा कार्ययोजना तयार तथा प्रस्तुत गरिएको थियो । अध्ययनको लागि संकलित तथ्याङ्क तथा विवरण र विश्लेषणबाट प्राप्त सूचना एवं नतिजाहरूलाई समेत समावेश गरी देहायअनुसार गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना मस्यौदा तयार गरिएको छ । यस कार्ययोजनामा तय गरिएका क्रियाकलापहरूलाई विषयगत रुपमा देहायबमोजिमका क्षेत्रमा विभाजन गरिएको छ :

क. कर राजस्व सुधार योजना
ख. गैरकर राजस्व सुधार योजना
ग. राजस्व प्रशासनमा सुधार

तालिका १२: राजस्व सुधार कार्ययोजना

क. कर राजस्व सुधार योजना

क्र.सं.	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
१.	**मालपोत वा भूमिकर**		
१.१	*मालपोत असुली सम्बन्धी कार्यविधि तर्जुमा गर्ने*		
१.२	*जग्गाको उपयोग र मूल्यको आधारमा करको दर निर्धारण र अद्यावधिक गर्ने*	*२०७६ जेष्ठ सम्म*	*राजस्व परामर्श समिति*
१.३	*करको दर, संकलन प्रक्रिया र छुट तथा जरिवाना बारे करदातासँग अन्तरक्रिया तथा छलफल गर्ने*	*२०७६ अषाढ मसान्त सम्म*	*गाउँ कार्यपालिका र वडा कार्यालय*
१.४	*मालपोतको दर समेत आर्थिक ऐन स्वीकृत गर्ने*	*२०७६ अषाढ मसान्त सम्म*	*गाउँसभा*
१.५	*मालपोत संकलनलाई सम्पत्ती करसँग आवद्ध गरी एकै पटक संकलनको व्यवस्था गर्ने*	*आ.ब. २०७६/७७ श्रावण देखी*	*राजस्व शाखा*
२.	**सम्पती कर**		
२.१	*करदातासँग सम्पत्ति करबारे छलफल गर्ने र जग्गा, घर तथा संरचना, व्यापार व्यवसाय र घर जग्गा वहालको एकीकृत विवरण संकलन गरी करदाताको विवरण अद्यावधिक गर्ने*	*२०७६ वैशाख मसान्त सम्म*	*प्रमुख प्रशासकीय र वडा समिति*
२.२	*जनप्रतिनिधि, कर्मचारी र करदाता अभिमुखीकरण कार्यक्रम संचालन गर्ने*	*२०७६ जेष्ठ मसान्त सम्म*	*प्रमुख प्रशासकीय र वडा समिति*
२.३	*गाउँपालिकावासीको सम्पत्ति सम्बन्धी तथ्याङ्क संकलन*	*वर्षिक रुपमा*	*प्रमुम प्रशासकीय अधिकृत*

क्र.सं.	सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
	गरी कम्प्युटर प्रणालीमा अद्यावधिक गर्ने	निरन्तर	र वडा कार्यालय
२.४	सम्पत्ति कर व्यवस्थास्थापन कार्यविधि तयार तथा पारित गरी कार्यान्वयन गर्ने	२०७६ असार सम्म	राजस्व परामर्श समिति र गाउँ कार्यपालिका
२.५	सम्पत्ती मूल्याङ्कन विधी र करको दर निर्धारण सहित आर्थिक ऐन परिमार्जन गर्ने	२०७६ अषाढ समान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति र गाउँ कार्यपालिका र सभा
२.६	सम्पत्ति कर प्रशासनमा घर नम्बरिङ्ग र GIS Mapping Tools लाई समेत प्रयोगमा ल्याउने ।	आ.ब. २०७७/७८ देखि	नक्सा शाखा तथा राजस्व शाखा
३.	**घर जग्गा वहाल कर**		
३.१	सम्पत्तिको अभिलेख संकलन गर्दा वहालमा भएका घरजग्गाको लगत अद्यावधिक गर्ने	२०७६ श्रावणदेखि	प्रमख प्रशासकीय अधिकृत र वडा कार्यालय
३.२	संरचनाको प्रकार र स्थानको आधारमा न्यूनतम वहाल मूल्य एकीन वा निर्धारण गर्ने	२०७६ असार सम्म	राजस्व परामर्श समिति र गाउँ कार्यपालिका
३.३	घरजग्गा वहाल करको दर पुनरावलोकन गरी संशोधन गर्ने र असुली व्यवस्थालाई आर्थिक ऐनमा स्पष्ट गर्ने	२०७६ असारसम्म	राजस्व परामर्श समिति र गाउँ सभा
४	**व्यवसाय कर**		
४.१	स्थानीय व्यवसायी, जनप्रतिनिधि, अगुवा र समाजसेवी सँग अन्तरक्रिया गरी संचालित व्यापार तथा व्यवसाय पहिचान तथा लगानी र कारोबारको आधारमा वर्गीकरण र विवरण अद्यावधिक गर्ने	२०७६ असार सम्म	राजस्व परामर्श समिति र गाउँ कार्यपालिका
४.२	व्यवसाय दर्ता तथा नवीकरण प्रणाली र कर असुली प्रक्रियालाई व्यवस्थित गर्न व्यवसाय कर व्यवस्थापन कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयन ल्याउने	२०७६ असार सम्म	राजस्व परामर्श समिति र गाउँ कार्यपालिका
४.३	व्यवसाय करको दरलाई वर्गीकरणको आधारमा पुनरावलोकन गरी आर्थिक ऐनमा संशोधन गर्ने	२०७६ असार सम्म	राजस्व परामर्श समिति र गाउँ सभा
४.४	गाउँपालिका क्षेत्रमा व्यापार तथा व्यवसाय संचालनको लागि उत्प्रेरणात्मक कार्यक्रम संचालन गरी इजाजत लिई व्यवसाय संचालनमा व्यापक प्रचार प्रसार गर्ने	२०७६ श्रावण देखि	राजस्व शाखा र वडा कार्यालय
४.५	उद्योग वाणिज्य संघ, आन्तरिक राजस्व कार्यालय, घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय र सम्बन्धित पक्षहरुसँग समन्वय र नियमित अन्तरक्रिया गर्ने ।	२०७५ चैत्र देखि निरन्तर	गाउँ कार्यपालिका
५	**जडीवुटी, कवाडी र जिबजन्तु कर**		
५.१	उपलब्ध जडिबुटी तथा कवाडी वस्तुको पहिचान, व्यवसायीको विवरण संकलन गर्ने, बजार मुल्य अध्ययन गरी दर निर्धारण गर्ने	२०७६ चैत्र सम्म	राजस्व परामर्श समिति र गाउँ कार्यपालिका
५.२	व्यवसायी, प्रशोधनकर्ता तथा थोक व्यापारीसँग परामर्श गर्ने	२०७६ असार सम्म	राजस्व परामर्श समिति र गाउँ कार्यपालिका
५.३	जडिवुटी र कवाडी वस्तु कारोवारमा लाग्ने करको दर र संकलन प्रक्रिया आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने	२०७६ असार सम्म	राजस्व परामर्श समिति र गाउँ सभा
६	**विज्ञापन कर**		
६.१	संभाव्य, उद्यमी व्यवसायी र विज्ञापन कम्पनीसँग समन्वय र अन्तरक्रिया गर्ने	२०७५ चैत्र सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
६.२	गाउँपालिका क्षेत्रमा राखिएका विज्ञापन सामाग्री, स्थान र किसिम पहिचान गर्ने तथा सो सम्बन्धी लगत संकलन गर्ने	२०७६ वैशाख सम्म	राजस्व परामर्श समिति र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
६.३	विज्ञापन करको संकलन प्रक्रिया समेत दररेट परिमार्जन गरी गरी आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने	२०७६ असार सम्म	राजस्व परामर्श समिति र गाउँ सभा

ग. गैरकर राजस्व सुधार योजना

क्र.सं.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
१.	**खानीजन्य बस्तु (ढुङ्गा, गिट्टी, रोडा, वालुवा, माटो आदि) विक्री र निकासी शुल्क**		
१.१	ढुङ्गा, गिट्टी तथा वालुवा संकलन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (IEE) को निष्कर्ष बारे स्थानीय समुदायलाई जानकारी गराउने	२०७६ ज्येष्ठ मसान्त भित्र	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र वडा समिति
१.२	चालु आर्थिक वर्षको अभ्यास र अनुभव र प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (IEE) को निष्कर्षको आधारमा विक्रीको दर निर्धारण गरी गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गर्ने	२०७६ असार मसान्त भित्र	राजस्व परामर्श समिति र गाउँसभा
१.३	प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (IEE) प्रतिवेदन अनुसारको परिमाणमा घाटगद्दी गरी विक्री र निकासी प्रणाली सहित ठेक्का प्रक्रियाद्धारा शुल्क संकलनको व्यवस्था गर्ने र नभए अमानतबाट संकलन गर्ने	२०७६ भाद्र मसान्त भित्र	गाउँ कार्यपालिका र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
१.४	घाटगद्धी गरेर मात्र ढुङ्गा, गिट्टी तथा वालुवा संकलन तथा विक्री र सो को अनुगमन गर्ने	चौमासिक रुपमा	गाउँ कार्यपालिका र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
१.५	आर्थिक ऐनको नियम विपरित विक्रि र निकासी गरेको अवस्थामा बढी दण्ड जरिवानाको व्यवस्था गर्ने	आर्थिक ऐनको व्यवस्था अनुसार	गाउँ कार्यपालिका र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
१.५	सामुदायिक वनको वन पैदावर विक्री र उपयोग सम्बन्धी कार्ययोजना स्वीकृती सम्बन्धी कार्यविधि तयार गर्ने र सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहसँग अन्तरक्रिया गर्ने	२०७६ बैशाख भित्र	गाउँ कार्यपालिका र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
२.	**वहाल विटौरी शुल्क**		
२.१	गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका प्रमुख बजार र वस्तीमा सरकारी जग्गामा बनेका घर, संरचनाको विवरण संकलन तथा अद्यावधिक गर्ने	२०७६ असार मसान्त भित्रमा	गाउँ कार्यपालिका, वडा समिति र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
२.२	सरकारी तथा ऐलानी जग्गाको विवरण तयार गरी उपयोगकर्ताको पहिचान गर्ने	२०७६ श्रावण देखि	गाउँ कार्यपालिका, वडा समिति
२.३	सम्बन्धित पक्षसँग परामर्श र छलफल गरी वहाल विटौरी शुल्कको दर परिमार्जन गर्ने	२०७७ असार भित्र	राजस्व परामर्श समिती, गाउँ कार्यपालिका
२.४	असुली प्रक्रिया सहित वहाल विटौरी शुल्कको दर परिमार्जन गरी आर्थिक ऐन परिमार्जन गर्ने	२०७६ असार भित्र	राजस्व परामर्श समिती, गाउँ सभा
३.	**पार्किङ्ग शुल्क**		
३.१	गाउँपालिका जोडने र भित्रको प्रमुख सडकको स्तर बृद्धी गरी यातायात संचालनलाई नियमित बनाउने	२०७७ असार मसान्त भित्र	गाउँ कार्यपालिका, योजना तथा प्राविधिक शाखा
३.२	यातायात संचालन हुने प्रमुख स्थानहरुमा पार्किङ्ग स्थल निर्माण गरी पाकिङ्ग सेवा उपलब्ध गराउने	२०७७ असार मसान्त भित्र	गाउँ कार्यपालिका, योजना तथा प्राविधिक शाखा
३.३	गाउँसभाबाट सवारी साधनको किसिम अनुसार पार्किङ्ग शुल्कको दर निर्धारण गर्ने	२०७७ असार मसान्त भित्र	राजस्व परामर्श समिति र गाउँसभा
३.४	पार्किङ्ग स्थल, सेवा र शुल्को दरको बारेमा यातायात व्यवसायीलाई जानकारी गराउने	२०७७ असार मसान्त भित्र	गाउँ कार्यपालिका, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
४.	**दर्ता तथा अनुमति दस्तुर**		
४.१	विद्यालय स्थापना, घ वर्गको ठेक्का इजाजत, एफ.एम. रेडियो संचालन, स्थानीयस्तरमा व्यापारीक फर्म आदिको दर्ता गर्ने कार्यविधि तर्जुमा गर्ने	२०७६ असार मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति, गाउँ कार्यपालिका, गाउँ सभा
४.२	दर्ता तथा नविकरण दस्तुर संकलन प्रक्रिया समेत	२०७६ असार	गाउँ कार्यपालिका, गाउँ

क्र.सं.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
	दस्तुरको दर आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने	मसान्त	सभा
४.३	नयाँ व्यवसाय वा कारोवार संचालन गर्नु पूर्व गाउँपालिकाको अनुमति तथा नविकरणको अनिवार्य व्यवस्था गर्ने	२०७६ असार मसान्त	गाउँ सभा
४.४	अनुमति नलिई संचालनमा रहेका व्यवसायलाई नियमित गर्न दण्ड जरिवानाको व्यवस्था गर्ने	२०७६ असार मसान्त	गाउँ कार्यपालिका, प्रशासन शाखा
५.	**नक्सापास दस्तुर**		
५.१	गाउँपालिका गठन पूर्व वनेका घरहरूको अभिलेखिकरणको लागि नक्शापास दस्तुरको दर आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने	२०७६ असार मसान्त	गाउँ कार्यपालिका, गाउँ सभा
५.२	गाउँपालिकाको भवन निर्माण मापदण्डसहित नियमावली तर्जुमा तथा स्वीकृत गर्ने	२०७६ भदौ मसान्त सम्म	प्राविधिक शाखा, गाउँ कार्यपालिका
५.३	भवन निर्माण मापदण्ड तथा नियमावली अनुसार भवन निर्माण भए नभएको निरन्तर अनुगमन गर्ने	निरन्तर	प्राविधिक शाखा, गाउँ कार्यपालिका
५.४	भवनको तल्ला, बनोट तथा किसिमका आधारमा दस्तुरको दर निर्धारण गरी समयानुकुल परिमार्जन गर्ने	प्रत्येक आर्थिक बर्ष	प्राविधिक शाखा, गाउँ कार्यपालिका
६.	**सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर**		
६.१	नेपाल सरकारबाट स्वीकृत वर्गिकरण अनुसार दस्तुरका दर परिमार्जन गरी आर्थिक ऐन परिमार्जन गर्ने	२०७६ ज्येष्ठ मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति र गाउँ सभा
६.२	सिफारिश वा प्रमाणित गर्नु पुर्व दस्तुर तिरे नतिरेको एकीन गर्ने तथा दस्तुर बुझाए पछि सम्वन्धित अधिकारीले सिफारिश वा प्रमाणित गर्ने	निरन्तर	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, वडा सचिव
६.३	वडावाट संकलित दस्तुरहरूको शिर्षक सहितको अभिलेख राखी विवरण तयार गर्ने	२०७६ बैशाख मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, वडा कार्यालय
६.४	न्यायिक समितिले लेनदेनका विषयमा मेलमिलाप गराए बापत निश्चित प्रतिशत सेवा शुल्क लिने गरी आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ।	२०७६ असार मसान्तसम्म	राजस्व परामर्श समिति, गाउँ सभा
७.	**पर्यटनस्थल सेवा शुल्क**		
७.१	आर्थिक ऐनमा पर्यटन शुल्क संकलन सहित शुल्कको दर निर्धारण गर्ने	२०७७ असार मसान्तसम्म	राजस्व परामर्श समिति, गाउँ सभा
७.२	पर्यटकिय सम्भावना भएका प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरुको संभाव्यता हेरी पूर्वाधारको विकास गर्ने	२०७६/७७ मसान्त सम्म	गाउँ कार्यपालिका र सभा
७.३	रमणीय पर्यटकीय तथा धार्मिकस्थल बारे प्रचार प्रसार गरी प्रवर्धन गर्ने	निरन्तर	गाउँ कार्यपालिका, वडा कार्यालय
७.४	सार्वजनिक नीजि साझेदारी अवधारणा अनुसार पर्यटन शुल्क संकलनको व्यवस्था गर्ने	आ.व. २०७७/७८ देखि	गाउँ कार्यपालिका
८.	**खानेपानी महसुल**		
१०.१	आर्थिक ऐनमा खानेपानी महशुल संकलन सम्बन्धी व्यवस्था गरी महशुलको दर निर्धारण गर्ने	२०७६ असार मसान्तसम्म	राजस्व परामर्श समिति, गाउँ सभा
१०.२	खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समिति र उपभोक्तासँग राय परामर्श गरी व्यवस्थित रुपमा आयोजना संचालन गर्ने	२०७५/७६ मसान्त सम्म	गाउँ कार्यपालिका, पूर्वाधार विकास शाखा
१०.२	एक घर एक धाराको अवधारणा अनुसार खानेपानी आयोजना विस्तार र मिटर प्रणाली जडान गर्ने	२०७५/७६ मसान्त सम्म	गाउँ कार्यपालिका, वडा कार्यालय
१०.३	साझेदारी अवधारणा अनुसार उपभोक्ता समितिसँग ६०:४० को अनुपातमा महशुल संकलनको व्यवस्था गर्ने	आ.व. २०७६/७७ देखी	गाउँ कार्यपालिका, वडा कार्यालय
१०.४	स्थानीय खानेपानी आयोजनाको स्वामित्व गाउँपालिकाले	२०७६ असार	गाउँ कार्यपालिका र

क्र.सं.	सुधारको लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
	लिई नियमन गर्ने	*मसान्त भित्र*	*प्राविधिक शाखा*
८.३	एक घर एक धाराको अवधारणा अनुसार खानेपानी आयोजना विस्तार र मिटर प्रणाली जडान गर्ने ।	२०७५/७६ मसान्त सम्म	गाउँ कार्यपालिका, वडा कार्यालय
८.४	साझेदारी अवधारणा अनुसार उपभोक्ता समितिसँग ६०:४० को अनुपातमा महशुल संकलनको व्यवस्था गर्ने	आ.व. २०७६/७७ देखी	गाउँ कार्यपालिका, वडा कार्यालय
८.५	स्थानीय खानेपानी आयोजनाको स्वामित्व गाउँपालिकाले लिई नियमन गर्ने	२०७६ असार मसान्त भित्र	गाउँ कार्यपालिका र प्रमुख प्रशासकिय अभिकृत
९.	**स्थानीय विद्युत महशुल**		
९.१	आर्थिक ऐनमा स्थानीय विद्युत महशुल संकलन सम्बन्धी व्यवस्था गरी मशहुलको दर निर्धारण गर्ने	२०७६ असार मसान्तसम्म	राजस्व परामर्श समिति, गाउँ सभा
९.२	साना जलविद्युत आयोजना मर्मत संभार गरी व्यवस्थित रुपमा दीगो संचालनको व्यवस्था गर्ने	२०७५/७६ मसान्त सम्म	गाउँ कार्यपालिका, पूर्वाधार विकास शाखा
९.३	विद्युत उपयोग मापन गर्ने आधार तय गर्ने वा मिटर प्रणाली जडान गर्ने	२०७५/७६ मसान्त सम्म	गाउँ कार्यपालिका, पूर्वाधार विकास शाखा
९.४	साझेदारी अवधारणा अनुसार उपभोक्ता समितिसँग ५०:५० को अनुपातमा महशुल संकलनको व्यवस्था गर्ने	आ.व. २०७६/७७ देखी	गाउँ कार्यपालिका, वडा कार्यालय
९.५	विद्युत उत्पादन सम्बन्धी नयाँ आयोजना निर्माण तथा संचालनलाई प्राथमिकता दिने ।	निरन्तर	गाउँ कार्यपालिका र प्रमुख प्रशासकिय अभिकृत
१०.	**सार्वजनिक शौचालय**		

क. राजस्व प्रशासन सुधार योजना

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नु पर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
१.	**कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्था**		
१.१	राजस्व परिचालन ऐन तथा एकीकृत कार्यविधि तर्जुमा गर्ने	२०७६ असार मसान्तसम्म	गाउँ कार्यपालिका र सभा
१.२	आर्थिक ऐन परिमार्जन गरी लागु गर्ने - विशेष गरी आधार, दायरा र दर समयानुकुल बनाउने - सबै प्रकारका कर तथा गैरकर संकलनमा छुट तथा जरिवानाको व्यवस्था गर्ने - राजस्व संकलन प्रक्रिया स्पष्ट गर्ने	२०७६ असार मसान्त सम्म	राजस्व परामर्श समिति, गाउँ सभा
१.३	राजस्व परामर्श समितिको वैठक नियमित (चौमासिक) संचालन गर्ने र क्षमता विकास तालिम संचालन गर्ने	२०७५ माघ देखी	राजस्व परामर्श समिति र गाउँ कार्यपालिका
२.	**संकलन प्रक्रियामा सुधार**		
२.१	मालपोत, सम्पत्ती कर लगायत अन्य कर र गैर कर संकलनको लागि वडास्तरीय अभियान तथा करदाता शिक्षा संचालन गर्ने	चौमासिक रुपमा	राजस्व शाखा तथा प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
२.२	सवै कर तथा गैरकरको आधार तथ्याङ्क तथा विवरण संकलन गरी कम्प्युटर प्रणालीमा अद्यावधिक गर्ने	२०७६ असार सम्म	राजस्व शाखा तथा वडा कार्यालय
२.३	मुख्य करहरू एकैपटक असुल गर्ने गरी एकद्वार कर संकलन प्रणालीको शुरुवात गर्ने	आगामी आ.व. २०७६/७७ देखी	राजस्व शाखा, गाउँ कार्यपालिका
२.४	गाउँपालिकामा वैंक शाखा स्थापनाको लागि ताकेता गर्ने	२०७६ असार सम्म	गाउँ कार्यपालिका
३.	**संस्थागत व्यवस्था, भौतिक सुविधा र प्रणाली**		
३.१	संगठन संरचनामा स्पष्ट जिम्मेवारी र भौतिक सुविधा समेत राजस्व शाखा स्थापना गर्ने	२०७५ बैशाख मसान्त सम्म	गाउँ कार्यपालिका
३.२	संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण गरी राजस्व शाखामा दरबन्दी र जिम्मेवारी समेत कर्मचारीको व्यवस्था गर्ने	२०७५ असार मसान्त सम्म	गाउँ कार्यपालिका, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

क्र.स.	सुधारको लागि गर्नु पर्ने कार्यहरू	समयावधि	जिम्मेवारी
३.३	वडा कार्यालयमा राजस्व प्रशासनका लागि कर्मचारीलाई जिम्मेवारी दिने र कार्य सम्पादन मूल्याङ्कनमा सो कार्यलाई समावेश गरी प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने	२०७६ साउन देखी	गाउँ कार्यपालिका, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
३.४	जनप्रतिनिधी र कर्मचारीहरूका लागि राजस्व सम्बन्धी तालिम तथा अभिमुखीकरण कायर्कम संचालन गर्ने	बार्षिक	गाउँ कार्यपालिका, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
३.५	राजस्व संकलन अवस्थाको नियमित तथा आवधिक अनुगमन गर्ने र संकलित राजस्व र खर्चको विवरण विभिन्न माध्ययबाट सार्वजनिक गर्ने	चौमासिक रुपमा	राजस्व परामर्श समिति, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
३.६	गाउँपालिकाको स्वामित्व तथा हक भोगमा रहेका जग्गा तथा भवनहरूको विवरण संकलन गरी प्रमाण सहित लगत तयार गर्ने तथा व्यवस्थित रुपमा अभिलेख राख्ने	२०७६ असार सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, प्राविधिक शाखा
३.७	गाउँपालिकाको निर्णय अनुसार घर नम्बर प्रदान गरी कार्डको व्यवस्थापन गर्ने	२०७७ असार मसान्तसम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, प्राविधिक शाखा
३.८	स्थानीय राजस्व सम्बन्धी सफ्टवयर संचालन गर्ने	२०७६ असार सम्म	गाउँ कार्यपालिका, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

परिच्छेद छ : गाउँपालिकाको आय प्रक्षेपण

यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार, हालको आय संकलन अवस्था तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चात राजस्व संकलन र व्यवस्थापनमा पार्ने प्रभाव समेतलाई मध्यनजर गर्दै आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण गरिएको छ । नेपाल सरकारले स्वीकृत गरेको एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गिकरण र व्याख्या, २०७४ को आधारमा आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यसबाट गाउँपालिकाको आय वजेट तर्जुमा गर्न सहज हुने सहयोग पुग्ने छ ।

६.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात आगामी तीन वर्ष (आ.व. २०७६/७७ देखि २०७८/७९) को लागि राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ । आयको अनुमान गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार अनुसार राजस्व संभाव्यता सुधार योजनामा प्रस्ताव गरिएका क्रियाकलापको आधारमा गरिएको छ । धेरैजसो शिर्षकहरूको आय प्रक्षेपण प्राप्त तथ्याङ्कमा आधारित गरिएको छ भने केही शिर्षकहरु आगामी वर्षहरुमा आयका क्षेत्रहरुको दायरा बढ्न गई सोवाट हुने योगदानलाई समेत मध्यनजर गरिएको छ । साथै केही शिर्षकहरूको आय प्रक्षेपण गर्दा विगतको आय बृद्धिदरलाई आधार मानिएको छ ।

तालिका १३: राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा आय प्रक्षेपणका आधारह□

राजस्व संकेत	राजस्व शिर्षक	आय संभाब्यता (रु हजारमा)	आय प्रक्षेपणका आधारहरू
११३१३	सम्पत्ति कर	१३३७	पहिलो वर्ष संभाव्य रकमको ७५ प्रतिशत र सो पछिका बर्षहरुमा वार्षिक २० प्रतिशतले बृद्धि हुने अनुमान गरिएको
११३१४	भूमी कर (मालपोत)	६९०	आगामी बर्ष संभाव्य रमको ८० प्रतिशत र सो पछि बार्षिक १५ प्रतिशतका दरले संकलन हुने अनुमान गरिएको
११३२१	घर बहाल कर	१९८	पहिलो बर्ष कुल संभावनाको ६० प्रतिशत संकलन हुने र तत्पश्चात बार्षिक २० प्रतिशतले बृद्धी हुदै जाने अनुमान
११३२२	बहाल विटौरी शुल्क	१००	पहिलो वर्ष संभाव्यताको ६० प्रतिशत संकलन हुने र पछिल्ला आ.व.हरूमा २० प्रतिशतले बृद्धी हुदै जाने अनुमान
११४७२	विज्ञापन कर	२५	आगामी आ.व.मा कुल संभाव्यताको ६० प्रतिशत संकलन हुने तथा सो पछिका वर्षहरुमा १५ प्रतिशत बृद्धि हुने र सो वापत ६० प्रतिशत रकम मात्र गापाको आम्दानी हुने
११४७३	अन्य मनोरंजन कर		प्रदेश सरकारवाट यस शिर्षकमा राजस्व वाँडफाँड वापत रकम प्राप्त नभएको र प्राप्त हुन सक्ने रकम एकीन नभएकोले अनुमान नगरिएको
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	१०५	आगामी वर्षमा कुल संभावनाको ८० र त्यसपछि वार्षिक १५ प्रतिशतले बढ्दै जाने अनुमान गरिएको
११६९१	अन्य कर (व्यवसाय कर र जडिबुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर)	३६६	व्यवसाय कर (रु. ३१६,०००) र जडिबुटी, कवाडी, जीव जन्तु कर (रु. ५०,०००) कुल सम्भाव्यताको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १५ प्रतिशतले बृद्धी हुदै जाने अनुमान
१३३११	समानीकरण अनुदान		चालु आ.व.मा प्रस्तावित रकममा १० प्रतिशतले बृद्धि हुने अनुमान गरिएको
१३३१२	शसर्त अनुदान		चालु आ.व.मा प्रस्तावित रकममा १० प्रतिशतले बृद्धि हुने अनुमान गरिएको
१३३१४	समपुरक अनुदान		संघ तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने उक्त रकम एकीन नभएकोले प्रक्षेपणमा समावेश नगरिएको

राजस्व संकेत	राजस्व शिर्षक	आय संभाब्यता (रु हजारमा)	आय प्रक्षेपणका आधारहरू
१३३१५	अन्य अनुदान		संघ तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुन सक्ने रकम एकीन नभएकोले अनुमान तथा प्रक्षेपण नगरिएको
१४१५१	सरकारी सम्पत्तीको बहालबाट प्राप्त आय		भाडामा लगाउने भवन तथा संरचना नभएकोले र अनुमान नगरिएको
१४१७१	वन रोयल्टी		संघीय सरकारवाट प्राप्त हुनसक्ने रकम एकीन नभएको र विगतमा यस शिर्षकमा वाँडफाँड वापत समेत रकम प्राप्त नभएकोले अनुमान नगरिएको
१४१७२	खानी रोयल्टी		
१४१७३	जलस्रोत रोयल्टी		
१४१७४	पर्वतारोहण रोयल्टी		
१४१७५	पदयात्रा रोयल्टी		
१४१७६	पर्यटन सेवा शुल्क रोयल्टी		
१४१७७	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन रोयल्टी	६००	आगामी आ.व.को लागि एकमुष्ट ६ लाख र सो पछि बार्षिक १० प्रतिशतले बृद्धि अनुमान गरिएको
१४१७८	सवारी साधन कर	५०८६	प्रदेश सरकारवाट चालु आ.व.का लागि सिफारिश रकममा १० प्रतिशतले बृद्धि हुने अनुमान गरिएको
१४१७९	अन्य बाँडफाँड हुने राजस्व		संघ र प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुन सक्ने रकम एकीन नभएको र विगतमा यस शिर्षकवाट वाँडफाँड रकम प्राप्त नभएकोले अनुमान नगरिएको
१४२१३	अन्य बिक्रिबाट प्राप्त रकम	२३१०	प्रारम्भिक वातावरण अध्ययन अनुसार नदीजन्य ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, जराजुरी विक्रीको संभाव्य रकम (२१ लाख ६० हजार) र सामुदायिक वनको वन पैदावर विक्रीबाट स्थानीय तहले पाउने रकम (रु. १ लाख ५० हजार) मध्ये पहिलो बर्ष ८० प्रतिशत सो पछिका वर्षहरुमा २० प्रतिशतका दरले बृद्धि हुने अनुमान गरिएको ।
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क	६५७	अन्य सेवा शुल्क अन्तर्गत पर्यटनस्थल शुल्क (६ लाख ५७ हजार) तेश्रो बर्षमा संभावनाको ६० प्रतिशत सो पछि बार्षिक २० प्रतिशतका दरले बृद्धि हुने अनुमान गरिएको
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क	१०८	पहिलो बर्ष संभाव्य आयको ६० प्रतिशत संकलन हुने र सो पछि बार्षिक १५ प्रतिशतका दरले संकलन हुने अनुमान गरिएको
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	५५	आगामी आ.व. मा कुल संभावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आवमा १५ प्रतिशतले बृद्धि हुदै जाने अनुमान गरिएको ।
१४२४३	सिफारिश दस्तुर	४८०	पहिलो बर्ष संभाव्यताको ९० प्रतिशत र सो पछि पछिका आवमा १० प्रतिशतले बृद्धि हुदै जाने अनुमान गरिएको
१४२४४	ब्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	७	पहिलो वर्ष संभाव्यताका शतप्रतिशत र सो पछि बार्षिक १० प्रतिशतका दरले संकलन हुने अनुमान गरिएको
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	२२५	पहिलो वर्ष संभाव्यताको ९० प्रतिशत र सो पछि बार्षिक १० प्रतिशतका दरले संकलन हुने अनुमान गरिएको
१४२४९	अन्य दस्तुर	८०	पहिलो वर्ष संभाव्य रकमको ९० संकलन हुने र सो पछि बार्षिक १० प्रतिशतका दरले संकलन हुने अनुमान गरिएको
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	१४	पहिलो वर्ष संभाव्यताको ९० प्रतिशत र सो पछिका वर्षमा १० प्रतिशतका दरले बृद्धि हुने अनुमान गरिएको

राजस्व संकेत	राजस्व शिर्षक	आय संभाब्यता (रु हजारमा)	आय प्रक्षेपणका आधारहरू
१४४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	३१०७८	राजस्व बाँडफाँड अन्तर्गत चालु आ.व.को पौष मसान्त (६ महिना) सम्मको संघीय सरकारवाट मु.अ.कर र अन्तः शुल्क बापत रु. १ करोड ८८ लाख ३५ हजार ३१० प्राप्त भएको आधारमा चालु आ.व.मा जम्मा ३ करोड ७६ लाख ७० हजार ६१९ प्राप्त हुने अनुमान गरिएको र उक्त रकम मध्ये ७५ प्रतिशत मु.अ.कर र बाँकी २५ प्रतिशत अन्तःशुल्कको अनुमान गरिएको छ । सोही आधारमा आगामी आ.व. मा १० प्रतिशतले बृद्धि हुने अनुमान गरिएको
१४४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क	१०३५९	
१४५२३	जनसहभागिता[1]	६१५९	चालु आ.व.मा जनहभागिताको रकम अनुमान नगरिएकोले चालु आ.व.को लागि प्रस्तावित वित्तीय समानीकरण अनुदान मध्ये एक तिहाई रकम पुँजीगत आयोजनामा खर्च हुने र उक्त आयोजनामा कम्तीमा २०% जनसहभागिता वापत रु. ६१ लाख ५९ हजार संकलन हुने अनुमान र सो पछि १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने अनुमान गरिएको
१४५२९	अन्य राजस्व (विविध)	१५८१	खानेपानी महशुल (रु. ३८६,८८०) विद्युत महशुल (रु. ११,९३,५००) को संभाव्य रकमको पहिलो वर्ष ६० प्रतिशत सो पछिका वर्षहरुमा २० प्रतिशतका दरले बृद्धी हुने अनुमान गरिएको

६.२ गाउँपालिकाको आगामी ३ आर्थिक वर्षको आन्तरिक आयको प्रक्षेपण

आय शिर्षकको संभाव्य तथ्याङ्क आधार तथा प्रस्तावित राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई आधार मानी गाउँपालिकाको आगामी ३ बर्षको आन्तरिक आयसमेत राजस्व प्रक्षेपण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ । नेपाल सरकारबाट सिफारिश तथा स्वीकृत राजस्व संकेतमा गरिएको लेखा कोडको आधारमा राजस्वको प्रक्षेपण गरिएको छ । देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरे अनुसार आगामी आ.व. मा रु. ५३ करोड २१ लाख आन्तरिक आय संकलन हुन सक्ने प्रक्षेपण गरिएको छ ।

तालिका १४: गाउपालिकाको चालू आ.ब.को अनुमान तथा आगामी ३ बर्षको आय प्रक्षेपण

रु '०००

राजस्व संकेत	राजस्व शिर्षक	प्रस्तावित	प्रक्षेपित आय		
		०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९
१००००	**राजस्व तथा अनुदान**	**२१९,०१७**	**२४४,६२३**	**२६९,४९३**	**२९७,३२२**
११०००	**कर**	**३८,३३८**	**४३,१२८**	**४७,५६३**	**५२,४६३**
११३००	**सम्पत्ती कर**	**६६१**	**१,३०४**	**१,५३७**	**१,८१३**
११३१०	**अचल सम्पत्तीमा लाग्ने कर**	**६६१**	**१,१२५**	**१,३२२**	**१,५५५**
११३११	व्यक्तिगत सम्पत्तीमा लाग्ने वार्षिक कर				
११३१२	संस्थागत सम्पत्तीमा लाग्ने वार्षिक कर				
११३१३	सम्पत्ति कर	-	५७३	६८८	८२५
११३१४	भूमी कर (मालपोत)	६६१	५५२	६३५	७३०
११३२०	**खुद सम्पत्तिमा लाग्ने चालु कर**	**-**	**१७९**	**२१५**	**२५७**
११३२१	घर बहाल कर	-	११९	१४३	१७१
११३२२	बहाल विटौरी शुल्क	-	६०	७२	८६
११३५०	**वित्तीय र पूँजीगत कारोबारमा लाग्ने कर**	**-**	**-**	**-**	**-**
११३५१	वित्तीय र पूँजीगत कारोबारमा लाग्ने कर				

[1] गाउँ सभावाट स्वीकृत आयोजना सञ्चालनका क्रममा उपभोक्ताहरुले जम्मा गरेको लागत सहभागिता बापतको रकम

राजस्व संकेत	राजस्व शिर्षक	प्रस्तावित	प्रक्षेपित आय		
		०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९
११४००	**वस्तु तथा सेवामा आधारित कर**	**३७,६७७**	**४१,४४७**	**४५,५९२**	**५०,१५२**
११४१०	**मुल्य अभिवृद्धि कर**	**२८,२५३**	**३१,०७८**	**३४,१८६**	**३७,६०५**
१४४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	२८२५३	३१०७८	३४,१८६	३७,६०५
११४२०	**अन्तःशुल्क**	**९,४१८**	**१०,३६०**	**११,३९६**	**१२,५३५**
१४४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क	९४१८	१०,३६०	११,३९६	१२,५३५
११४४०	**विशेष सेवामा लाग्ने कर**	**-**	**-**	**-**	**-**
११४४२	स्वास्थ्य सेवा कर				
११४४३	शिक्षा सेवा शुल्क : शैक्षिक संस्था				
११४४४	शिक्षा सेवा शुल्क : वैदेशिक अध्ययन				
११४५०	**पुर्वाधार सेवाको उपयोग तथा सवारी साधनमा लाग्ने कर**	**-**	**-**	**-**	**-**
११४५१	सवारी साधनमा कर (सवारी दर्ता, वार्षिक सवारी कर तथा पटके सवारी कर)			-	-
११४५२	पुर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर		-	-	-
११४७०	**मनोरञ्जन कर**	**६**	**९**	**१०**	**१२**
११४७१	सिनेमा डकुमेन्ट्री				
११४७२	विज्ञापन कर	६	९	१०	१२
११४७३	अन्य मनोरञ्जन कर			-	-
११६००	**अन्य कर**	**-**	**३७७**	**४३३**	**४९८**
११६१०	**व्यवसायले भुक्तानी गर्ने**	**-**	**८४**	**९७**	**१११**
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	-	८४	९७	१११
११६१४	रेडियो, एफ.एम. संचालन दस्तुर				
११६२०	**व्यवसाय बाहेक अन्यले भुक्तानी गर्ने**	**-**	**-**	**-**	**-**
११६२१	चालक अनुमती पत्र, सवारी दर्ता किताब सम्बन्धी दस्तुर				
११६३०	**कृषि तथा पशुजन्य कारोवारमा लाग्ने कर**	**-**	**-**	**-**	**-**
११६३१	कृषि तथा पशुजन्य वस्तुको व्यवसायिक कारोवारमा लाग्ने कर				
११६३२	ओखेटोपहारमा लाग्ने कर				
११६९०	**अन्य कर**	**-**	**२९३**	**३३७**	**३८७**
११६९१	अन्य कर (व्यवसाय, जडिबुटी कवाडी कर)		२९३	३३७	३८७
१३०००	**अनुदान**	**१६८,०८६**	**१८४,८९५**	**२०३,३८४**	**२२३,७२२**
१३१००	**द्विपक्षीय वैदेशिक अनुदान**	**-**	**-**	**-**	**-**
१३११०	**द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान**	**-**	**-**	**-**	**-**
१३१११	द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान				
१३१२०	**द्विपक्षीय वैदेशिक पुँजीगत अनुदान**	**-**	**-**	**-**	**-**
१३१२१	द्विपक्षीय वैदेशिक पुँजीगत अनुदान				
१३२००	**बहुपक्षीय वैदेशिक अनुदान**	-	-	-	-
१३२१०	**बहुपक्षीय वैदेशिक चालु अनुदान**	**-**	**-**	**-**	**-**
१३२११	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त चालु अनुदान				
१३२१२	गैह्र सरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त चालु अनुदान				
१३२२०	**बहुपक्षीय वैदेशिक पूँजीगत अनुदान**	**-**	**-**	**-**	**-**
१३२२१	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त पूँजीगत अनुदान				
१३२२२	गैरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त पूँजीगत अनुदान				

राजस्व संकेत	राजस्व शिर्षक	प्रस्तावित	प्रक्षेपित आय		
		०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९
१३३००	**अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण**	**१६८,०८६**	**१८४,८९५**	**२०३,३८४**	**२२३,७२२**
१३३१०	**अन्तरसरकारी अनुदान**	**१६८,०८६**	**१८४,८९५**	**२०३,३८४**	**२२३,७२२**
१३३११	समानीकरण अनुदान	९३३१८	१०२,६५०	११२,९१५	१२४,२०६
१३३१२	शसर्त अनुदान	७४७६८	८२,२४५	९०,४६९	९९,५१६
१३३१३	विषेश अनुदान		-	-	-
१३३१४	समपुरक अनुदान		-	-	-
१३३१५	अन्य अनुदान		-	-	-
१३३२०	**अन्तरसरकारी पूँजीगत अनुदान**	**-**	**-**	**-**	**-**
१३३२१	शसर्त पूँजीगत अनुदान				
१३३२२	विशेष पूँजीगत अनुदान				
१४०००	**अन्य राजस्व**	**१२,५९३**	**१६,६०१**	**१८,५४६**	**२१,१३७**
१४१००	**सम्पत्तिबाट प्राप्त आय**	**५,०८६**	**६,१९५**	**६,८१४**	**७,४९५**
१४११०	**व्याज**	**-**	**-**	**-**	**-**
१४१११	वित्तीय निकायबाट प्राप्त व्याज				
१४११२	व्यापारिक निकायबाट प्राप्त व्याज				
१४११३	औद्योगिक निकायबाट प्राप्त व्याज				
१४११४	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त व्याज				
१४११९	अन्य निकायबाट प्राप्त व्याज				
१४१२०	**लाभांश**	**-**	**-**	**-**	**-**
१४१२१	वित्तीय निकायबाट प्राप्त लाभांश				
१४१२२	व्यापारिक निकायबाट प्राप्त लाभांश				
१४१२३	औद्योगिक निकायबाट प्राप्त लाभांश				
१४१२४	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त लाभांश				
१४१२९	अन्य निकायबाट प्राप्त लाभांश				
१४१५०	**भाडा तथा रोयल्टी**				
१४१५१	सरकारी सम्पत्तीको बहालबाट प्राप्त आय				
१४१५२	क्यासिनोबाट प्राप्त रोयल्टी				
१४१५९	अन्य स्रोतबाट प्राप्त बाँडफाँड नहुने रोयल्टी				
१४१७०	**राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय**	**५,०८६**	**६,१९५**	**६,८१४**	**७,४९५**
१४१७१	वन रोयल्टी				
१४१७२	खानी रोयल्टी				
१४१७३	जलस्रोत रोयल्टी				
१४१७४	पर्वतारोहण रोयल्टी				
१४१७५	पदयात्रा रोयल्टी				
१४१७६	पर्यटन सेवा शुल्क रोयल्टी				
१४१७७	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन रोयल्टी	-	६००	६६०	७२६
१४१७८	सवारी साधन कर	५०८६	५,५९५	६,१५४	६,७६९
१४१७९	अन्य बाँडफाँड हुने राजस्व				
१४२००	**बस्तु तथा सेवा बिक्रिबाट प्राप्त रकम**	**१,३४८**	**३,६१९**	**४,२६६**	**५,४२९**
१४२१०	**बस्तु तथा सेवा बिक्रिबाट प्राप्त रकम**	**३९५**	**२,७९७**	**३,३५६**	**४,४२१**
१४२११	कृषी उत्पादनको बिक्रिबाट प्राप्त रकम				
१४२१२	सरकारी सम्पत्ती बिक्रिबाट प्राप्त रकम				
१४२१३	अन्य बिक्रिबाट प्राप्त रकम (ढुंगा, गिट्टी, वालुवा र सामुदायिक वन पैदावर विक्री)	३९५	१,८४८	२२१८	२,६६१
१४२१६	निजी धारा बापतको शुल्क	-	२३२	२७९	३३४
१४२१७	खानेपानी, नहर र कुलो उपयोग बापतको शुल्क	-			
१४२१८	विद्युत्त सेवा शुल्क	-	७१६	८६०	१,०३२

राजस्व संकेत	राजस्व शिर्षक	प्रस्तावित	प्रक्षेपित आय		
		०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क (पर्यटन स्थल) शुल्क	-	-	-	३९४
१४२२०	**प्रशासनिक सेवा शुल्क**	**-**	**-**	**-**	**-**
१४२२१	न्यायिक दस्तुर				
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी				
१४२२४	परीक्षा शुल्क				
१४२२५	यातायात क्षेत्रको आम्दानी				
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क			-	-
१४२४०	**दस्तुर**	**९५३**	**८२२**	**९१०**	**१,००७**
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क	-	६५	७५	८६
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	-	४४	५१	५८
१४२४३	सिफारिश दस्तुर	९५३	४३२	४७५	५२३
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	-	७	८	८
१४२४५	नाता प्रमाणीत दस्तुर	-	२०३	२२३	२४५
१४२४९	अन्य दस्तुर	-	७२	७९	८७
१४३००	**दण्ड, जरिवाना र जफत**	**-**	**१३**	**१४**	**१५**
१४३१०	**दण्ड, जरिवाना र जफत**	**-**	**१३**	**१४**	**१५**
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	-	१३	१४	१५
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत			-	-
१४४००	**अनुदान बाहेकको हस्तान्तरण**	**-**	**-**	**-**	**-**
१४४१०	**चालु हस्तान्तरण**	**-**	**-**	**-**	**-**
१४४११	चालु हस्तान्तरण				
१४४२०	**पूँजीगत हस्तान्तरण**	**-**	**-**	**-**	**-**
१४४२१	पूँजीगत हस्तान्तरण				
१४५००	**विविध राजस्व**	**-**	**-**	**-**	**-**
१४५१०	चालु दावी तथा अन्य शुल्कहरू				
१४५११	बीमा दावी प्राप्ती				
१४५२०	**अन्य राजस्व**	**६,१५९**	**६,७७५**	**७,४५२**	**८,१९८**
१४५२१	प्रदुषण नियन्त्रण शुल्क				
१४५२२	साना सवारी कर			-	-
१४५२३	जन सहभागिता	६,१५९	६,७७५	७,४५२	८,१९८
१४५२९	अन्य राजस्व (विविध आय)			-	-
१४५३०	**पूँजीगत राजस्व**	**-**	**-**	**-**	**-**
१४५३१	सरकारी घर, जग्गा, गुडविल बिक्रीबाट प्राप्त आय				
१५०००	**बेरुजु**	**-**	**-**	**-**	**-**
१५१००	**बेरुजु**		**-**	**-**	**-**
१५११०	**बेरुजु**		**-**	**-**	**-**
१५१११	बेरुजु			-	-
३३०००	**दायित्व**	**-**	**-**	**-**	**-**
३३१००	**आन्तरिक दायित्व**	**-**	**-**	**-**	**-**
३३१९०	**खुद आन्तरिक ऋण**	**-**	**-**	**-**	**-**
३३१९१	ऋण पत्र मार्फत् प्राप्त ऋण				
३३१९२	अन्य आन्तरिक सरकारबाट प्राप्त ऋण				
३३१९३	अन्य संघ संस्थाबाट प्राप्त ऋण				
३३२००	**वाह्य वित्तिय दायित्व**	**-**	**-**	**-**	**-**
३३२४०	**खुद वैदेशिक ऋण**		**-**	**-**	**-**
३३२४१	वैदेशिक ऋणको प्राप्ति				

राजस्व संकेत	राजस्व शिर्षक	प्रस्तावित	प्रक्षेपित आय		
		०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९
	जम्मा राजस्व, अनुदान तथा दायित्व	२१९,०१७	२४४,६२३	२६९,४९३	२९७,३२२

सारांशमा, राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात् गाउँपालिकाको राजस्व संरचना समेत राजस्व प्रक्षेपणलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १५: गाउपालिकाको प्रक्षेपित आय संरचना

रु हजारमा

क्र. सं.	राजस्व शिर्षक	प्रस्तावित	प्रक्षेपित आय		
		०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९
१	आन्तरिक आय	२,०१५	५,३२१	६,२६०	७,७६७
२	संघीय राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय	३७,६७१	४१,४३८	४५,५८२	५०,१४०
३	प्रदेश राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय	५,०८६	६,१९५	६,८१४	७,४९५
४	अनुदान	१६८,०८६	१८४,८९५	२०३,३८४	२२३,७२२
५	दायित्व	-	-	-	-
६	जनसहभागिता	६,१५९	६,७७५	७,४५२	८,१९८
	जम्मा	२१९,०१७	२४४,६२३	२६९,४९३	२९७,३२२

६.३ राजस्व सुधार सम्बन्धी निष्कर्ष तथा सुझावहरु

संविधान तथा संघीय कानूनले स्थानीय सरकारका रुपमा गाउँपालिकालाई उल्लेख्य रुपमा राजश्व प्रदान गरेको भएता पनि ग्रामीण परिव`श, सिमित संस्थागत क्षमता र मानव संशाधन र सचेतनाको कमीको कारण यस गाउँपालिकाको राजस्व परिचालन न्यून रहेको देखिन्छ । गाउँपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्रका सम्भाव्य कर तथा गैर करको दायरा, दर र संकलन प्रक्रियाका लागि धेरै प्रयास तथा सुधार गर्नु पर्ने देखिन्छ । स्थानीय सरकार संचालनका शुरुका बर्षहरुमा सिमित साधन र स्रोत, राजश्व प्रशासनको प्रभावकारिताको कमीको कारण राजस्व बृद्धिमा तत्कार योगदान पुऱ्याउन मद्दत गर्ने केहि महत्वपुर्ण र प्रभावकारी आयका स्रोतहरु संकलन तर्फ विशेष ध्यान दिनु उपयुक्त देखिन्छ । साथै राजस्व सुधार कार्ययोजनामा उल्लेख भएका क्रियाकलापहरुलाई पनि प्राथमिकता निर्धारण गरी कार्यान्वयन गर्नु उपयुक्त हुनेछ । यस गाउँपालिकाले प्रभावकारी राजस्व संकलनमा प्राथमिकताका आधारमा जोड दिनुपर्ने राजस्वका शीर्षकहरु देहायअनुसार रहेका छन् :

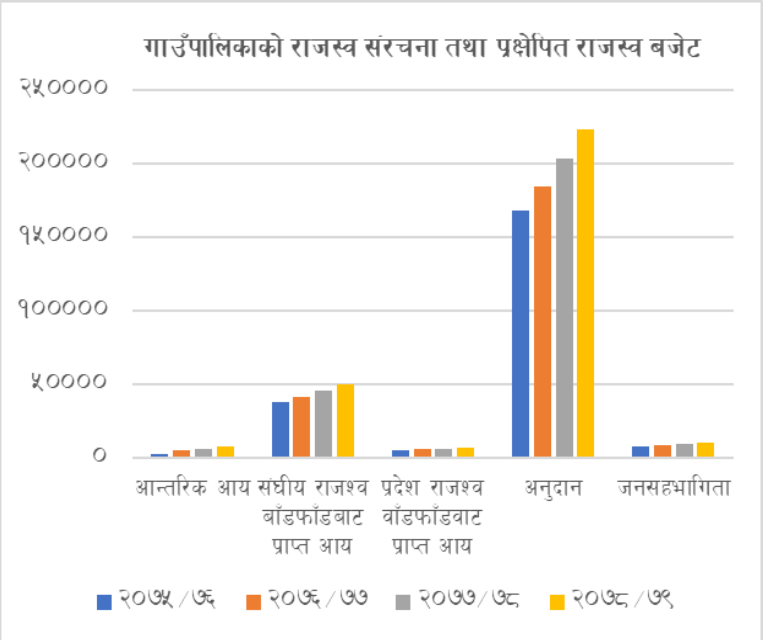

- सम्पत्ति कर र मालपोत
- व्यवसाय कर
- खानीजन्य वस्तु उपयोग तथा विक्री शुल्क

- वहाल विटौरी शुल्क
- दर्ता, अनुमति र नविकरण दस्तुर
- नक्सापास तथा अन्य दस्तुर
- पर्यटन शुल्क

उपरोक्त बमोजिकका कर तथा गैर करको प्रभावकारी संकलनका लागि प्राथमिकताका आधारमा सम्पादन गर्नु पर्ने राजस्व सुधार कार्यहरु देहायअनुसार रहेका छन् :

- आवश्यक जनशक्ति, भौतिक सुविधा र कम्प्युटर प्रणाली सहितको राजश्व शाखा गठन र सुदृढ गर्ने
- कर तथा गैर कर राजस्व सम्बन्धी आधार तथ्याङ्क तथा राजस्वको विवरण संकलन र अद्यावधिक गर्ने
- कर तथा कर गैर संकलन प्रक्रिया समेत राजस्व व्यवस्थापन कार्यविधि तयार गरी स्वीकृती तथा लागू गर्ने
- सम्पत्ती कर, व्यवसाय कर, घरवहाल कर, वहाल विटौरी शुल्क तथा अन्य राजस्वका प्रमुख स्रोतहरुको विवरण अद्यावधिक गरी कर संकलनको प्रक्रिया निर्धारण गर्ने
- घर नम्बरिङ्ग प्रक्रिया अवलम्बन गरी नक्शा पास कार्य शुरु गर्ने र यसलाई राजस्व संकलन प्रक्रियामा आवद्ध गर्ने

अनुसूचीहरू

अनुसूची १ : सन्दर्भ सामग्रीहरू

- नेपालको संविधान २०७२
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- नेपाल सरकारको वजेट वक्तब्य, २०७५।७६
- नेपाल सरकारको आर्थिक ऐन, २०७५
- राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४
- स्थानीय तहमा सेवा प्रवाह सम्बन्धी व्यवस्था, २०७४
- एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वगीकरण र व्याख्या, २०७४
- एकीकृत सम्पत्ति कर व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७४
- स्थानीय तहको आर्थिक ऐनको नमूना, २०७४
- प्रदेश तथा स्थानीय कर सम्बन्धी अध्ययन तथा सुझाव प्रतिवेदन, २०७५ - नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) निर्णयबाट गठिन कार्यदलले अर्थ मन्त्रालय समक्ष पेश गरेको
- खनियाबास गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७४।७५
- खनियाबास गाउँपालिकाको विगत दुई आर्थिक वर्षहरूको बार्षिक बजेट, योजना नीति तथा कार्यकमहरू
- संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयका प्रगति प्रतिवेदनहरू

अनुसूची २ : तथ्यांक/सूचना संकलनका लागि प्रयोग गरिएको फारम तथा सुची

खनियाबास गाउँपालिका
प्रदेश नं. ३, धादिङ

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा

तथ्यांक संकलन सूची

गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय तथा हालको अवस्थाः

- संक्षिप्त परिचय :
  - नामकरण,
  - घरधुरी तथा जनसंख्या
  - क्षेत्रफल तथा वडा विभाजन
  - प्रशिद्ध स्थलहरू
- मुख्य पूर्वाधारको अवस्था
  - सडक, बाटो, पुल
  - बिजुली
  - खानेपानी तथा सिंचाई
  - सावर्जनिक भवन तथा पूर्वाधारहरू
  - फोहरमैला व्यवस्थापन (फोहरको परिमाण र व्यवस्थापनको अवस्था)
- आर्थिक अवस्था
  - उद्योग, व्यवसाय तथा कलकारखाना

- मुख्य व्यापारिक केन्द्रहरू

- प्राकृतिक तथा पर्यटकिय सम्पदा

गाउँपालिकाको संगठन तथा राजस्व प्रशासन :

- हालको संगठन संरचना

- कर्मचारीहरूको विवरण

क्र. सं.	पद	स्वीकृत दरवंदी	पदपुर्ति	
			स्थायी	करार

- भौतिक सुविधाहरू

  - कार्यालयका भवनहरू

  - सवारी साधन

  - फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर

- राजस्व शाखा तथा राजस्व प्रशासन

- राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण

क्र.सं.	नाम	पद	जिम्वेवारी

  - कार्यकक्ष तथा कार्य स्थलको पर्याप्तता

- फर्निचर, कम्प्यूटर, प्रिन्टर तथा अन्य भौतिक सुविधाहरू

- राजस्व सम्बन्धी डाटा वेस, राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर र त्यसको प्रयोग

- कप्यूटर विलिङ्ग प्रणालिको प्रयोग,

गाउँपालिकाको आय (आन्तरिक तथा वाह्य) सम्बन्धी विवरणः

- गत दुई आर्थिक वर्ष (२०७३/७४ र ०७४/७५) को यथार्थ आय विवरण
- चालु आर्थिक वर्षको (२०७५/७६) को अनुमानीत/बजेट विवरण र पौष मसान्त सम्मको यथार्थ
- चालु आर्थिक वर्षका लागि गाउँ सभाले पारित गरेको कर, शुल्क तथा दस्तुरका दरहरू

अन्य दस्तावेज तथा सूचनाहरू

- निर्वाचित पदाधिकारीहरूको विवरण
- गाउँ सभाले पारित गरेको आर्थिक ऐन
- राजस्वसंग सम्बन्धित अन्य नीति तथा कार्यक्रमहरू
- गाउँपालिकाको बस्तुस्थिति विवरण (Profile)
- राजस्व परिचालनकालागि भएका प्रभावकारी प्रयासहरू

तथ्याङ्क संकलन फारम

१. गाउँपालिकाका आयका स्रोतहरू तथा हालको अवस्था

क.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	संकलन भएको/नभएको	दर निर्धारणको अवस्था
क.	**कर तर्फ**			
	भूमि कर (मालपोत)			
	सम्पीत्त कर			
	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)			
	घर जग्गा बहाल कर			
	व्यवसाय कर			
	जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर			
ख.	**अन्य राजस्व**			
	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा, जराजुरी, स्लेट, खरीढुङ्गा आदि प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको विक्री तथा निकासी शुल्क			
	नक्सापास दस्तुर			
	व्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क			
	वहाल विटौरी शुल्क			
	पार्किङ्ग शुल्क			
	अस्पताल संचालन			
	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क			
	स्थानीय खानेपानी महसुल			
	स्थानीय विद्युत महसुल			
	केवलकार, टेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वन्जीजम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाईडिङ्ग आदि मनोरंजन तथा साहसी खेलकुद सम्वन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क			
	निर्माण, संचालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीयपुर्वाधार तथा सेवामा सेवाशुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक वत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्ययमशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, घोविधाट, सडक, वसपार्क, पुलआदि			

क.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	संकलन भएको/नभएको	दर निर्धारणको अवस्था
	मूल्यांकन सेवा शुल्क			
	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म			
	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क			
	वडा मार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर			
	दण्ड जरिवाना			

२. गाउँपालिकाको स्वमित्व वा भोगचलनमा रहेका जग्गा

क्र.सं.	जग्गा रहेका स्थान	कि.न.	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदी भएमा)
क	स्वामित्वमा रहेको जग्गा				
ख	भोगचलनमा रहेको जग्गा				

श्रोत :

३. गाउँपालिकाको स्वमित्वमा रहेका भवन

क्र.सं.	स्थान	भवनको विवरण	हालको उपभोग	भाडा वा बहाल रकम (यदी भएमा)

श्रोत :

४. करमा आधारित सूचनाहरू

क. सम्पत्ति कर सम्बन्धी विवरण

गाउँपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता संख्या : .....

आ.व. २०७४।७५मा कर तिर्ने करदाता संख्या : ..... संकलित रकम : .....

ख. भवन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	घरको वर्गीकरण	अनुमानित संख्या	बहालमा भएको संख्या	औसत बहाल दर
१	व्यापारीक प्रयोजनकालागि निर्मित भवन/घरहरू *(नोटः व्यापारीक कम्पलेक्स, पार्टी प्यालेस, अस्पताल, कोल्ड स्टोर, नीजि विद्यालय तथा क्यापस आदी)*			
२	औद्योगिक प्रयोजनका भवन/घरहरू			
३	आवासिय भवन/घरहरू			
३.१	*कच्ची घरहरू (कच्चीजोडाई तथा छाना I)*			
३.२	*अर्ध कच्ची घरहरू (माटोको जोडाई र कंक्रिट वा स्टिलको छाना भएका)*			
३.३	*पिलर सिस्टम नभएको पक्कि घर (Without RCC Frame Structure)*			
३.४	*पिलर सिस्टम भएको पक्कि घर (With RCC Frame Structure)*			
जम्मा				

ग. जग्गा सम्बन्धी विवरण

क.सं.	जग्गाको किसिम	अनुमानित क्षेत्रफल	औसत मुल्यांकन दर (मालपोत कार्यालयको आधारमा)	कैफियत
१	शहरी क्षेत्र			
२	आवासिय क्षेत्र			
३	कृषी क्षेत्र			
४	वन तथा अन्य क्षेत्र			
जम्मा				

घ. सवारी साधन सम्बन्धी विवरण

गाउँपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता संख्या : .....

आ.व. २०७४।७५ मा कर तिर्ने करदाता संख्या : ..... संकलित रकम : .....

क्र.सं.	सवारी साधन	अनुमानित संख्या	कैफियत
१	अटो रिक्सा, ई रिक्सा		
२	ठेलागाडा, टाँगा, रिक्सा		
जम्मा			

ङ. व्यापार व्यवसाय सम्बन्धी विवरण

गाउँपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता संख्या : .....

आ.व. २०७४।७५ मा कर तिर्ने करदाता संख्या : ..... संकलित रकम : .....

क्र.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	सानालगानी	मझौला लगानी	ठुला लगानी	कैफियत
१	उद्योग				
२	वित्तिय संस्था (बैक, विकास बैक, सहकारी, विमा आदि)				
३	व्यापारिक भवन, मल, निजी अस्पताल, संस्थागत कलेज विद्यालय				
४	डिलर तथा थोक विक्रेता				
५	अन्य व्यवसायहरू				

च. खानीजन्य वस्तु विक्री तथा निकासी

क्र.सं.	उत्पादन/उत्खनन स्थल	बस्तुहरू	कुल उत्खनन योग्य परिणाम	विक्री मुल्य	संभाव्य निकासी परिमाण
१		ढुङ्गा			
		गिट्टी			
		स्लेट			
		बालुवा			
		दहत्तर वह्त्तर			
		अन्य			

छ. जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु ब्यवसायिक उपयोग

क्र.सं.	बस्तुहरू	इकाई	कुल संकलन परिणाम	अनुमानित मुल्य
क.	जडिबुटी जन्य बस्तुहरू			
ख.	कवाडी जन्य बस्तुहरू			
ग.	जिव जन्तु			

ज. वहाल विटौरी

क.सं.	सम्पत्तिहरू	इकाई	परिमाण	दर
क.	भवन तथा कोठाहरू			
ख.	मेसिनहरू			
ग.	सार्वजनिक सम्पत्ति			

झ. गाउँपालीकाले निर्माण, संचालन तथा व्यवस्थापन गरेका सेवा

क्र.सं.	सेवाहरू	उपलब्ध गराईएको स्थान वा क्षेत्र	इकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको संभावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
१	फोहरमैला व्यवस्थापन				
२	स्थानीय खानेपानी				
३	बिजुली				
४	धारा				
५	अतिथि गृह				
६	धर्मशाला				
७	पुस्तकालय				
८	सभागृह				
९	ढल निकास				
१०	सडक बत्ति				
११	सार्वजनीक शौचालय				
१२	पार्क				
१३	पौडी पोखरी				
१४	व्यायमशाला				
१५	पर्यटकिय स्थल				
१६	हाट बजार				
१७	पशु बधशाला				

क.सं.	सेवाहरू	उपलब्ध गराईएको स्थान वा क्षेत्र	इकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको संभावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
१८	शवदाह गृह				
१९	बसपार्क				
२०	अन्य पार्किङ्ग क्षेत्र				
२१	सिफारिश तथा प्रमाणित				
२२	दर्ता, अनुमाति, नवीकरण दस्तुर				
२३	मूल्यांकन सेवा शुल्क				
२४	नक्सापास				
जम्मा					

अनुसूची ३ : अभिमुखीकरण तथा कार्ययोजना तर्जुमा कार्यशालाको तालिका तथा उपस्थिति विवरण

खनियाबास गाउँ कार्यपालिका

प्रदेश नं. ३, धादिङ

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा

मिति २०७५ साल माघ १७ गते विहिबार

अभिमुखीकरण तथा कार्ययोजना तर्जुमा कार्यशाला : समय तालिका

समय	क्रियाकलाप
प्रथम सेसन	
०७.३० - ०८.००	बिहानको खाजा
०८.०० - ०८.३०	कार्यक्रम शुभारम्भ
०८.३० - ०९:३०	परिचय, कार्यक्रमको उद्देश्य, अवधारणा तथा प्रकृया - प्रस्तुती
०९.३० - ११:००	स्थानीय सरकारको राजस्व अधिकार
११.०० - १२.००	तथ्यांक तथा सुचना संकलनको फारम प्रस्तुती
१२.००	खाना
दोस्रो सेसन (मंसिर २०७५)	
०७.३० - ०८.००	बिहानको खाजा
०८.०० - ०९.००	राजस्व प्रक्षेपण तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना मस्यौदाका लागि समुह विभाजन तथा समुहकार्य
०९.००- १०.००	समुह कार्य
१०.००- ११.३०	समूह प्रस्तुति तथा सुझाव संकलन
११.३०- १२.००	तथ्यांक संकलनको लागि टोली गठन तथा समापन
१२.००	खाना

उपस्थिति विवरण

आज मिति २०६५ माघ १६ गते बिहिबारका दिन खनियाबास गाउँपालिकाको कार्यकक्षमा गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी प्रारम्भिक कार्यशाला गोष्ठी गाउँपालिकाका उपाध्यक्ष श्री यो माया तामाङ ज्यूको अध्यक्षतामा सम्पन्न भयो ।

उपस्थिति

क्र.सं.	नाम	पद	संस्था	हस्ताक्षर
१.	श्री यो माया तामाङ	उपाध्यक्ष	क.गा.पा.	
२.	श्री रण बहादुर तामाङ	अध्यक्ष	" "	
३.	श्री दिपेश बिडारी	प्र.प्र.अ.	" "	
४.	श्री बुद्धिसम तामाङ	वडा अध्यक्ष	वडा नं. २	
५.	श्री ज्ञान बहादुर खड्का	सि.नं.	"	
६.	श्री धरमेन तामाङ	सदस्य	"	
७.	श्री हरिमाया तामाङ	स.प.		
८.	श्री बिना तामाङ	स.प.		
९.	श्री रत्नमाया गुरुङ	म.सदस्य	वडा नं. २	
१०.	श्री गंगा माया तामाङ	म.सदस्या	वडा नं. ३	
११.	श्री एल बी तामाङ	उ.स.	वडा - १	
१२.	श्री कृपलाल बि.सी	ना.प.	से.प्र.	
१३.	श्री धर्मसिंह गुरुङ	वडा अध्यक्ष	- ४	
१४.	श्री [illegible]	[illegible]		
१५.	श्री [illegible]	प्र.स.		
१६.	श्री राकेश कुमार राउत	स.ले.पा.		
१७.	श्री [illegible]	[illegible]		
१८.	श्री राजेन्द्र प्रसाद पौडेल	[illegible]		
१९.	तिलामान तामाङ	प्रशासन सहायक		
२०.	वसन्त भट्टराई	परामर्शदाता,	SDIC	
२१	प्रेम दवाडी	परामर्शदाता,	SDCC	
२२	सुरेन्द्र वाग्ले	परामर्शदाता	SDIC	

निर्णय नं. १

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्न आर्थिक सहयोग पुऱ्याउने गर्न ब्याकडोनल्ड तथा प्राविधिक सहयोग पुऱ्याउने डाट लाई हार्दिक धन्यवाद दिने निर्णय गरियो।

निर्णय नं. २

राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यका लागि आवश्यक सूचना संकलन लगायतका कामका सहयोग गर्न निम्न अनुसार समिति निर्माण/गठन गर्ने निर्णय गरियो।

(क) यो माया तामाङ, उपाध्यक्ष - संयोजक
(ख) राजेश राउत, सचिव - सदस्य
(ग) दुर्गा राही, ना.सु. - सदस्य

निर्णय नं. ३

सामुदायिक वन समूह, उद्यमी र व्यवसायी तथा कृषक समूह, निर्माण व्यवसायी, वातावरण लगायत सम्बन्धित अभिमुखीकरण लगायत सरोकारवाला संग परामर्शदाता टोलीले आवश्यक राय सुझाव संकलन गर्ने निर्णय गरियो।